

## הישיבה המאתיים-ושמונים של הכנסת השמינית

יום שלישי, כ"א אדר ב' תשל"ו (23 מארס 1976)  
ירושלים, הכנסת, שעה 15:02

### א. חוק המקדמה, תשל"ו—1976\* (קריאה ראשונה)

בוויכוח על הגרעון הגדול וההורמה הגדולה בתקציב חצי לשנת 1975 שמעתי חברי כנסת אומרים שלא חשוב כמה מיליארדים מזרימים למשק, החשוב הוא מה שקורא במשק, זה נכון. אבל מה שקורה במשק הוא שההוצאה רמה היתירה מגבירה את האינפלציה, והיא היא שפוגעת בסופו של דבר במאזן התשלומים והיא היא שבולמת את כל התהליכים שנועדו לשפר את מאזן התשלומים.

אני סבור שבתקופה זו אנו צריכים להיות זהירים מאוד בהגשת תקציבים גרעוניים, בעיקר כאשר הגרעונות הם בלתי-סבירים. אני אומר זאת לגבי התקציב לשנת 1976. אני יודע שיש חוגים הסבורים שכשם שאפשר היה להשלים עם גרעון של 4.5 מיליארד לירות כן אפשר להדפיס עוד קצת כסף כדי לספק כמה תביעות של משרדים שלא נענו בתקציב הזה.

ובכן, אני רוצה כבר היום להזהיר את שר האוצר מפני גישה כזאת: צאו וראו מה שקרה בתקציב 1975—מגרעון של 1.5 מיליארד הגענו, בסוף השנה, ל-7 מיליארד. ואני מזהיר את שר האוצר שלא יעמידנו במחצית השנייה של שנת 1976 בפני אותו מצב כפי שעשה זאת ב-1975. גם ב-1975 חשבנו שנוכל לסיים את התקציב בגרעון של 1.5 מיליארד לירות, אבל זה הסתיים כפי שהסתים. אם באמת, כפי שמנבאים הכלכלנים, אנו צפויים להורמה של 8 מיליארד לירות ב-1976, תהיה זו פגיעה חמורה מאוד במדיניות הכלכלית של הממשלה. מאין נובע החשש שלי? הוא נובע מכך שהוגש לנו אומדן הכנסות רעוע ביותר. אני רואה סעיפים מספר הימנו כפרובלמאטיים ביותר:

(א) אני חושב שאומדן ההתייקרות הוא נמוך מדי. אומדן של 25% אינו סביר. אמנם לא כל המשרדים נעים לפי מדד יוקר המחיה, אשר יגיע בוודאי ל-32%, אבל אין כל ספק שההתייקרות תהיה של 28% לפחות.

(ב) הטעויות בתשלומי החובות, אדוני שר האוצר, לא חוקנו, ואין אני רואה להן תקנה.

(ג) אין אני רואה כיסוי מלא להוצאות הנוספות לתמריצי יצוא, אם כי אלה הוצאות חשובות ביותר. ההיטל על יבוא שירותים יכניס, לכל היותר, כ-400 מיליון לירות. מאין יבוא הסכום הנותר?

ובכן, אם גם האומדן של מס ההכנסה ומסים אחרים יתאמת — אם כי גם זה אינו מובטח, כי אינני רואה עדיין, למשל, את ההכנות האינטנסיביות להפעלת מס ערך מוסף; שר האוצר הביטח שכנראה אפשר יהיה להפעיל את מס ערך מוסף ב-1 ביולי, אבל לפי ההכנות ולפי היענות הציבור לשאלונים אשר נשלחו נראה שגם

היו"ר מ. שחל:

הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

הסעיף הראשון בסדר-היום של ישיבה זו — הצעת חוק המקדמה, תשל"ו—1976. שר האוצר יביא את הצעת החוק לקריאה ראשונה.

שר-האוצר י. רבינוביץ:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, החוק המוצע נועד לאפשר לממשלה לקבל מבנק ישראל מקדמה בסך 5,650,000,000 לירות למימון התקציב של שנת התקציב היוצאת, שנת 1975.

מקדמה בסכום כולל זה נכללה בחוק התקציב לשנת 1975 ובחוק התקציב מס' 2 שאושר לאחרונה. חוק המקדמה המוצע היום בא איפוא לאפשר קבלת אשראי לטווח ארוך, שכבר אושר על-ידי הכנסת במסגרת חוק התקציב, ולהסמיך את שר האוצר ונגיד בנק ישראל לקבוע את תנאי הפרעון ומועדיו, באישור ועדת הכספים של הכנסת.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק, לאחר דיון בקריאה ראשונה, לוועדת הכספים.

היו"ר מ. שחל:

חברי הכנסת, הדיון בהצעת חוק זו יהיה אישי, במסגרת 10 דקות לכל נואם. רשות הדיבור לראשון הנואמים, חבר-הכנסת ארנס. איננו באולם. רשות הדיבור לחבר-הכנסת גולן, ואחריו לחבר-הכנסת לבנבראון.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, אדוני שר האוצר, אני מחייב הצעת חוק המקדמה, כי היא מתייחסת לתקציב 1975, ותקציב זה כבר נדון בהרבה. היו לנו ויכוחים ארוכים וקשים על תקציב זה והם נסתיימו כפי שנסיימו. ידוע שבתקציב זה היה גרעון גדול למדי, ולכיסוי גרעון זה דרושה המקדמה.

נטלתי רשות הדיבור כדי להעיר אי אלו הערות בקשר לתקציבים גרעוניים. אני מתפלא, אדוני שר האוצר, על שהצעת חוק זו מובאת לכנסת רק היום. הרי אין זו הפעם הראשונה שהממשלה מגישה תקציב גרעוני והיא זקוקה למקדמה מבנק ישראל; אין זו הפעם הראשונה שמגוש חוק מקדמה. אבל הצעת החוק היתה מוגשת תמיד לכנסת במועד, כלומר במסגרת הדיון על התקציב. אני חושב שגם הפעם היה נכון להגיש הצעת חוק המקדמה במסגרת הדיון על התקציב, או לפחות במסגרת הדיון בתקציב הנוסף. כאשר התברר שהגרעון גדול יותר מהצפוי. אבל לא זה העיקר. העיקר הוא כיצד מתייחסים בכלל לתקציבים גרעוניים.

חוברת כ"ג, ישיבה ר"פ

— חוק המקדמה (גולן); דברי ברכה של יושב-ראש הישיבה לחברי משלחת הסיעה הדמוקרטית-נוצרית מן הפארלאמנט האירופי (שחל); חוק המקדמה (שחל, שובל, בארי, ארנס) —

לכן אני אומר: מה שנעשה — נעשה. הגרעון בתקציב 1975 הוא עובדה, ועל כן צריך לאשר ולקבל את חוק המקדמה. אולם יש להזהיר את שר האוצר מפני האפשרות של הפעלת תקציב 1976 כשהגרעון בו יהיה גדול מהסכום הכתוב בו ואשר הוצע בקריאה ראשונה. אם שר האוצר סבור שאי-אפשר לעמוד בכך, ומתברר באמת שאומדן הכנסות אינו ריאלי — הרי מן הדין ששר האוצר בעצמו יגיש הצעה של קיצוצים בתקציב ההוצאות, כדי שלא יהיה צורך בעוד חודשים מספר שוב לבקש מקדמה מבנק ישראל.

הבטחה זו לא תקייה — אני שואל כיצד רואה שר האוצר את האפשרות לבצע את התקציב הזה בגרעון של 4.5 מיליארד לירות, כפי שהוא הציג אותו בכנסת בקריאה הראשונה? הגדלת הגרעון תפגע קשות במדיניות הכלכלית של הממשלה.

המדיניות של הממשלה היא מדיניות נכונה, והיא הותוותה בכיוון הנכון. אולם השאלה היא: כיצד מבצעים אותה? אם אנו נזרים למשק מיליארדים של לירות, וכפי שחווים הכלכלנים — 8 מיליארד לירות, הרי אלה ינטרלו את כל היתרונות של המדיניות.

## ב. דברי ברכה של יושב-ראש הישיבה לחברי משלחת הסיעה הדמוקרטית-נוצרית מן הפארלאמנט האירופי

הפארלאמנט האירופי, שהסיעה הדמוקרטית-נוצרית, אשר נציגיה נמצאים עמנו כאן, היא מן החשובות שבחברות בו. אידיאלים משותפים לנו: דמוקרטיה חפשית, כבוד לפרט וזכויות האדם. בשמכם הנני מקבל את הנוכחים בברכה ומאחל להם שהות נעימה בארץ ושהות נעימה בכנסת.

היו"ר מ. שחל:

חברי הכנסת, על דעתכם אני רוצה לקדם בברכה את משלחת הסיעה הדמוקרטית-נוצרית מהפארלאמנט האירופי.

יחסי ישראל עם מדינות השוק קיבלו תנופה עם חתימת ההסכם עם השוק האירופי, ואנו מייחסים חשיבות רבה לפיתוח קשרים גם בין הכנסת לבין

## ג. חוק המקדמה, תשל"ו—1976 (קריאה ראשונה)

משה ארנס (הליכוד):

גם כתוב בעתון שלהחזיק בציפורניים, פירושו לקחת מיליון קצרי-מועד.

זלמן שובל (הליכוד):

נכון, אבל, חברי-הכנסת ארנס, כשאדם נאחו בציפורניים הוא גם נאחו בקש. גם בקש וגם ב-cash. לפעמים אין ברירה, אך השאלה היא עד מתי יתנו לנו את האמצעים האלה? הרי בסופו של דבר, מי שמעניק למדינה, ולא רק למדינה אלא לכל לוה, הלוואות לטווח קצר, מסתכן גם בכוסר הפרעון של הלווה. כאשר רואים את המצב היסודי המעורער והלוקה של מאזן התשלומים שלנו, כאשר רואים את המדיניות המשקפת, למעשה, את ההיפך מהיעדים ששר האוצר רוצה להשיג — עלולה בהחלט להתעורר אפשרות, עלול להיות מצב, שלא יתנו לנו גם אותן הלוואות לטווח קצר שבהן אנו ממלאים, כביכול, מה שנקרא: יתרות טבע-חץ של מדינת ישראל, אותה תמונה אופטית, אותה "יתרה" אופטית שאיננה קיימת למעשה. למה הדבר דומה? — לאדם שהולך לבנק פלוני ולוקח הלוואה בתנאים קשים מאוד ומפקיד את הכסף הזה בבנק אלמוני. האם אפשר להגיד שפקדון זה הוא בחזקת "יתרות"? זו פשוט העברת הלוואות ממקום למקום. מצב זה, לפי דעתי, אינו יכול להימשך ואיננו יכולים להמשיך כאילו שום דבר אינו קורה.

היו"ר מ. שחל:

חברי הכנסת, הודעה נוספת — אף היא משמחת: חברי-הכנסת אברהם לבנבראון ויתר על זכותו לרשות הדיבור בהמשך הדיון על חוק המקדמה. אחרינו ברשימת המשתתפים — חברי-הכנסת פעיל. מכיוון שהוא איננו באולם, אני מוסר את רשות הדיבור לחברי-הכנסת שובל, ואחרינו לחברי-הכנסת ארנס.

זלמן שובל (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני יודע שחברי הכנסת ורטמן וחבריו ודאי יאמרו לי: האם זו ההזדמנות לערוך שוב דיון כלכלי? הרי לא מזמן היה דיון על התקציב, וכן היה גם דיון על התקציב הנוסף. ובכן, מה לעשות? אני סבור שמאחר שהמצב הכלכלי של מדינת ישראל הוא כל כך חמור, כל כך גרוע, וכל כך הרבה אנשים במדינה הזאת, ואולי גם בבית הזה ובממ"שלה הזאת, אינם מבינים או שאינם רוצים להבין את חומרת המצב — כפי שאדם דתי חוזר ומשנן מדי פעם בפעם תפילה זו או זו, ראוי שכל אדם שיש לו מה לומר, והוא דואג למצב הכלכלי, יעלה וישמע את דבריו בכל הזדמנות ויגיד: רבותי, העניין אינו יכול להימשך כך.

שר האוצר נאחו ביתרות המטבע בציפורניו — כך הוא אומר, לפי העתונות.

ידידיה בארי (הליכוד):

אני חושב שהמחדל הרציני ביותר של הממשלה הזאת הוא בכך שהציבור איננו מאמין שהמצב חמור.

כך כתוב בעתון.

זה דבר רגיל אצלנו שלעיתים קרובות אנחנו קופצים לתוך החלטות גם בנושאים חשובים ביותר. השר דיבר כל כך בקיצור ועד שנכנסתי לאולם כבר סיים את נאומו, ואינני יודע אם הסביר את הדברים.

היו"ר מ. שחל:

זה לשבחו של השר.

מאיר פעיל (מוקד):

זאת נקראת ציונות מעשית.

משה ארנס (הליכוד):

כל ימי חיי עסקתי במעשה ורק מאז שנכנסתי לכנסת התחלתי לעסוק בדיבורים.

אני חייב לומר שלאחר שקראתי את דברי ההסבר אינני מסוגל לגשר על דבר שנראה לי כסתירה. בדברי ההסבר כתוב: "מקדמות אלה" — והכוונה ל-5.6 מיליארד לירות — "יוחזרו לא יאחר מתום אותה שנת כספים", וזה ציטוט מחוק בנק ישראל. לאחר מכן כתוב: "מטרת החוק המוצע לאפשר לממשלה לקבל מבנק ישראל מקדמה בסכום של 5.65 מיליארד לירות למימון הוצאותיה במסגרת תקציב המדינה לשנת הכספים 1975, ולפרוע מקדמה זו אחרי תום שנת הכספים". נראה לי בבירור שיש כאן סתירה בין החוק שחוק זה מתבסס עליו לבין כוונת הממשלה, והייתי מבקש ששר האוצר יפתור חידה זו.

אבל לא הצד הפורמאלי העיקר. אני מניח שאותם 5.65 מיליארד לירות שפה מבקשים להדפיס — והרי זו הכוונה — הם תוצאה ישירה של התקציב הנוסף של יותר מ-9 מיליארד לירות, ששר האוצר הביא לפנינו לפני כמה שבועות. אינני יודע אם הוא אמר אז במפורש שהדבר קשור בהדפסה של יותר מ-5.6 מיליארד לירות כסף, אבל כיום כבר ברור לכולנו שזהו המצב. וזה חלק מתהליך שאינו תהליך אקסוגני שאיננו שולטים עליו, אלא זו מדיניות של הממשלה ושל שר האוצר במיוחד. לא ניתן לתת לתהליך זה כל תיאור אחר מאשר אינפלציה דוהרת. זו היא היפר-אינפלציה. שר האוצר, בנאומו על התקציב, התפאר, התגאה בכך שהאינפלציה לפני שנה היתה יותר מ-50%, ואילו בשנה האחרונה רק 27%, אבל 27% זו היפר-אינפלציה, והתחזיות לשנה הבאה אינן מצביעות על ירידה בקצב האינפלציה אלא על עלייה בקצב האינפלציה. לדעתי תהליך זה של אינפלציה הוא פרי מדיניות הממשלה. אין זו תופעה שהממשלה רוצה להשתלט עליה אבל איננה מסוגלת, אלא המדיניות הכלכלית שלה היא כזאת שאין היא משתלטת על תהליך האינפלציה וגם אסביר זאת תיכף.

תהליך אינפלציוני זה — אני רואה ששר העבודה הולך, אבל רציתי לומר לו כמה דברים — הוא הקובע את המרקם החברתי והכלכלי של המדינה. לא ניתן להגיע לאותם יעדים מוצהרים שלנו — של פריון בעבור דה, של אי-העדויות, של השקעות בתעשייה — כי כל הדברים האלה עומדים בסתירה למשטר האינפלציוני. הייתי אומר לשר האוצר שאין כל סיכוי סביר להשיג יעדים אלה במשטר אינפלציוני.

האינפלציה היא פרי פעילות הממשלה. אין זה דבר שהועבר אלינו מעבר לימים. כאשר האינפלציה נכנסה אצלנו להילוך גבוה, אני זוכר ששר האוצר

כמובן, מפגינים קצת, צועקים קצת ורבים קצת בוועד הפועל, בכנסת, במקום אחר, אבל לא מבינים שהמצב באמת חמור, ולא במרכאות; שעלול להיות מצב שבעוד חודשים, בעוד שבועות, לא יהיה מטבע-חוץ מספיק כדי לרכוש חומר-גלם לתעשייה, ואם לא יהיה חומר-גלם לתעשייה, התעשייה לא תייצר; ואם התעשייה לא תייצר, אנשים לא יעבדו — ולא יעזור שום דבר — והמדינה לא תוכל לקיים אותן התחייבויות שלקחה על עצמה אם בקלות-ראש ואם לא בקלות-ראש. עד שהציבור לא יבין שהזכויות וההישגים שהשיג כתוצאה מלחצים, כתוצאה ממאבקים לגיטימיים בימים כתיקנם, אינם שווים את הניזר שהם מודפסים עליו — כי המדינה לא תוכל לעמוד בדברים אלה, לא תוכל לקיים אותם, ותפ-קידה של הממשלה להבהיר זאת, להחזיר זאת לתודעת הציבור — עד שכולנו לא נבין את הדבר הזה, אני חושש מאוד שלא נגיע לתפנית או למיפנה הרצויים.

אדוני שר האוצר, אינני מתערב בעניינים הפנימיים שלך, כבר בגלל כך שאני יודע שתשיב לי כי אתה אינך רוצה התערב בעניינים פנימיים שלנו. אבל אני מציע לך שתעשה כל מאמץ לקצץ בכל התקציב, לרבות תקציב הסובסידיות, בסכום משמעותי נוסף, ואם אני אומר: 4 מיליארד לירות, וחבריי אומרים: 2.5 מיליארד — אינני יודע כמה בדיוק — לא אעמוד עכשיו על הסכום המדויק. לא תשכנע אותי שכל הסכום המיועד לשיכון נחוצ. אינני משוכנע בכך, וזו רק דוגמה אחת. לכן אני חושב שכדי לפתור לעצמך בעיות ולפתור לכולנו בעיות, כדאי שכולנו בכוחות משותפים — ואני אומר "כוחות משותפים" לא מבחינה פוליטית, אלא מבחינה של כל מי שרוצה להשיג אותה מטרה — נעשה מה שאפשר לעשות כדי לקצץ תקציב זה, ויילחם כל אחד עם המתנגדים שלו מבפנים כדי להשיג את המטרה.

היו"ר מ. שחל:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארנס, ואחריו לחבר-הכנסת פעיל.

משה ארנס (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הופעת החוק בסדר-היום היוותה בשבילי הפתעה, ואני חושב שלכל חברי הכנסת זו היתה הפתעה. ראיתי בל נוסח החוק בפעם הראשונה רק לפני כמה דקות, ואני חושב שאי-נני היחיד במקרה זה, לכן אני רואה בחבר-הכנסת גולן אדם מואשר מאוד שיכול ללא כל הכנה נפשית להגיב מיד בחיוב ולומר שהוא בעד העברת חוק זה לוועדת הכספים.

היו"ר מ. שחל:

חבר-הכנסת ארנס, ועדת הכנסת אישרה את הנחת החוק על-פי התקנון.

משה ארנס (הליכוד):

אינני טוען שנעשתה פה חריגה מן התקנון, אבל הייתי אומר שכאשר מדובר על דיון בנושא כה כבד — של 5.6 מיליארד לירות — ועל קבלת החלטה, צריך הדיון להיות מבוסס על תהליך של חשיבה, חקירה, דיון ולאחר מכן ניתן לצפות שגם ההחלטה תהיה נכונה. במקרה זה נדמה לי שהשהות שניתנה לי לקרוא את החוק, לחשוב עליו, להתייעץ, לדון לא היתה מספקת כדי להבטיח החלטה נכונה.

רצוי לפי דעתו, אבל אולי הם יגיעו למסקנות אחרות, בכיוון של צימצום ההקלות המיוחדות במס הכנסה או כיוצא בזה, או אף ביטול חלק מההקלות; (4) את מדיניות מס הכנסה מרווחי הון וממון, החל בבנקים, דרך חברות הביטוח וכו' — שתבדוק זאת הוועדה, שהאוצר יתמודד עם זה, שתיבחן הבעיה מי צורך יותר בוויכוח שבינינו; (5) הנושא החמישי שהיא צריכה לבדוק הוא מדיניות האשראי המוכוון הזול. יש ביקורת כל כך קשה, אני מניח שהוועדה תמליץ על קווים לשינוי השיטה.

הוועדה השנייה שאני מציע היא ועדת כלכלנים ומומחי מינהל לבדיקת המשק הבטחוני בנושאי רכש, ייצור ופיתוח. בוועדה כזאת יכולים להיות אפילו חברי כנסת — לדוגמה, חבר-הכנסת ארנס. אני מדבר על הצד הכלכלי-משקי של מערכת הבטחון. ועדה זו תבדוק, גם היא, חמישה נושאים: (1) את מדיניות הרכש וגובה ליה בארץ ובחוץ-לארץ; (2) את מדיניות הייצור ונוהליה במפעלי מערכת הבטחון; (3) את מדיניות הפי-תוח באספקטים הטכנולוגיים, הכלכליים והפינאנסיים; ודי להכימא ברמיזא, יש בנושא זה בעיות די מעניינות; (4) את שיטת המימון המקובלת במערכת הבטחון, את הפיקוח והדיווח הכרוך בה ואת הקשר שבינה ובין משרד האוצר, האם הוא תקין ותקף; (5) אני חושב שהוועדה צריכה לבחון הצעות לאירגון מחדש של המ-ערכת המשקית הבטחונית, נושא המקיף כמחצית מתק-ציב המדינה, אם מחשבים גם את החזר חובות הבטחון. מן הראוי שוועדה אובייקטיבית תבדוק בדוק היטב מה נעשה שם.

שתי ועדות אלה, לפי עניות דעתי, חשובות לא פחות, ואולי אף יותר, מאשר ועדת בן-שחר ועדת-ברקאי, עם כל הכבוד להן. המלצותיהן של שתי הווע-דות המוצעות על-ידי, במיגזר שוק ההון ובמיגזר מערכת הבטחון, ישיפיעו הרבה יותר ויהיו הרבה יותר חשובות לכלכלת ישראל מאלו של שתי הוועדות הקו-דמות.

אני חושב שאם האוצר נדרש לפנות לכנסת שתא-שר לבנק ישראל לתת לאוצר מקדמה של 5.65 מיל-יארד לירות, שחלקן ודאי יודפס, כדי לגלגל את השנה הבאה, רשאי בית המחוקקים בישראל לומר: ינחא, אנחנו נמצאים כבר בחודש מארס השנה, ערב שנת התקציב הבאה; אם הממשלה מתחייבת למנות את שתי הוועדות האלה — — —

**אברהם לבנבראון** (הרשימה הקומוניסטית החדשה):  
מי ימנה את הוועדות? הממשלה?

**מאיר פעיל** (מוקד):

נאמר שהממשלה, אני אפילו מסתפק בזה, אבל אני מקבל את ההערה של חבר-הכנסת לבנבראון, ומציע שוועדת הכספים תמנה, שהממשלה יחד עם ועדת הכספים ימנו אותן.

**אברהם לבנבראון** (הרשימה הקומוניסטית החדשה):  
האם צריך ועדות חדשות? צריך מדיניות אחרת.

**מאיר פעיל** (מוקד):

אני מקבל גם את התיזה הזאת, לכן הם לא יסכימו שתהיינה ועדות. כי עצם מינוי שתי הוועדות לנושאים שאני מציע הוא מדיניות חדשה, כמו שעצם המינוי של ועדת בן-שחר ומינוי ועדת-ברקאי, ולפי דעתי, נבעו

המנות היה מסביר לנו בכנסת שהאינפלציה היא מיו-באת: הואיל ובחוץ-לארץ עלו המחירים, יש אינפלצ-ציה גם במדינת ישראל. האינפלציה במדינת ישראל בשנה האחרונה ובשנה זו אינה אינפלציה מיובאת, היא מעשה ידי אדם, הייתי אומר מעשה ידי שר האוצר. מדיניות המתבססת על הדפסת כספים, לאחר מכן פחות המטבע, ושוב הדפסת כספים כדי לאזן את הפיחותים — זוהי הפורמולה הטובה ביותר, אילו מישאו רצה פורמולה, להבטיח שהתהליך האינ-פלאציוני ילך ויתמשך בקצב מהיר.

חייבים להפסיק את התהליך הזה, צריך להפסיק את הפיחותים, צריך להפסיק את הדפסת הכסף, צריך לקצץ את התקציב, להקפיא את השכר והמחירים לתק-פה מסוימת כדי להביא למשק יציב ולהחזיר את כולנו להרגלי עבודה והשקעה נורמאליים, הקיימים במשק שאינו נתון בהיפר-אינפלציה כפי שנתון המשק שלנו.

לכן, אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת, אני מציע להחזיר את החוק הזה לממשלה.

**היו"ר מ. שחל:**

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פעיל, ואחריו לאחרון הרשומים לדיון זה, חבר-הכנסת בן-מאיר.

**מאיר פעיל** (מוקד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם אני אציע להחזיר את החוק לממשלה, כי חוק זה הוא בעצם המשך לדיון התקציבי ולחוק התקציב. אינני חושב כי אלה שהתנגדו לחוק התקציב יכולים, מבחינה ציבורית, לתת עכשיו יד לחוק שיאפשר לבנק ישראל להעניק לאוצר, באיזו שיטה שהוא רוצה, 5.65 מיליארד לירות כמקדמה לביצוע תקציב, שבכל אופן אני התנגדתי לו באופן עקרוני, מה גם שהוא לא אושר בסופו של דבר בקריאה שנייה ושלישית בכנסת.

אבל בהודמנות זו שבחוקציב ובנושאים כלכליים עסקינן, אני רוצה לומר שהייתי נוטה לאשר את החוק, אילו התקצבה הכנסת יחדיו והצליחה לכפות על הממשלה מינוי שתי ועדות מומחים חדשות. מאחר שאנחנו נמצאים בשנה האחרונה בבולמוס של ועדות מומחים למגזרים שונים במשק כדי לתקן ולשפר, מאחר שרובנו הסכמנו — לפחות אינטלקטואלית — לתוכן של המלצות ועדת בן-שחר ושל המלצות ועדת-ברקאי, אני חושב שהגיע הזמן שהממשלה תמנה שתי ועדות מומחים לבדיקת שני מוקדים הרבה יותר חשובים, לדעתי בכלכלת ישראל. אם הממשלה מוכנה לגעת בשני המוקדים האלה, למנות שתי ועדות שיבדקו ויגישו המלצות במשך שנת התקציב הבאה, לקראת השנה של-אחריה, אני חושב שהכנסת יכולה בשקט לומר: טוב, קחו הפעם את התקציב הזה, ואנחנו מקווים שבשנה הבאה נאמץ תקציב טוב בהרבה.

ואלו שתי הוועדות: הוועדה הראשונה — ועדת כלכלנים לבדיקת מדיניות שוק ההון בישראל, שתהיה מורכבת מ-5 ל-7 כלכלני צמרת אובייקטיביים ותגיש את המלצותיה לאחר שתבדוק לפחות את חמשת הנושאים הבאים: (1) את בעיית האיגרות הצמודות ואת המדי-ניות כלפיהן כעבר, בהווה ובעתיד; (2) את ביטול האנונימיות באיגרות-החוב ובפעילות הפינאנסית בבור-סה; (3) את מדיניות עידוד השקעות ההון בכיוון שהוא

מאיר פעיל (מוקד):  
כבוד השר, למה אתה מתחלף עם האמריקנים?  
אתה לא ציוני?

שר-האוצר י. רבינוביץ:  
חברי הכנסת ארנס איננו מבין שהעומס הבטחוני שלנו הוא מקור האינפלוציה בישראל, ואין תרופות פלא. כל עוד אנחנו חיים עם עול בטחוני כזה חייבים אנחנו לחיות עם האינפלוציה. זוהי ההבנה הבסיסית של הדברים.

משה ארנס (הליכוד):  
בדיוק ההיפך הוא הנכון.

שר-האוצר י. רבינוביץ:  
רבותי, אני יודע שבביוור המתקיים בכנסת חבריך ואחרים ודאי יתבעו תוספת לתקציב הבטחון; חברים אחרים בוועדת הכספים יבואו ויטענו שיש צורך לקצץ בתקציב; וחברים אחרים בוועדת הכספים של הכנסת תובעים תוספת לפתרון בעיות החברה בישראל.

בתקציב שהגשנו, העומס שהטלנו על הציבור, בעיות האבטלה שיכולות לעמוד בשער — כל אלה מזריכים את המדיניות הכלכלית של הממשלה. אמרתי פעמים רבות כי לאחר הרפורמות שעשינו ושהן מאחורינו — פרט למס ערך מוסף שגם הוא נתקבל בכנסת, אבל עדיין לא נגשנו ליישום הלכה למעשה — אין שום ספק שאנחנו חייבים גם לבדוק את בעיות שוק ההון בישראל ולנסות להבריאו אותו. יש נסות למשוך משקיעים, חברי הכנסת פעיל; אם אנחנו רוצים לפתח את המדינה, אם אנחנו רוצים לקלוט עולים — חייבים אנחנו להיות אטראקטיביים להשקעות ולא להזעים פנים עליהן. אני שמח על החוק החדש שאנחנו עיבדנו אותו ואשר יוגש לכנסת בקרוב. מי שדואג שלא תהיה אבטלה בישראל חייב לדאוג להשקעות. ההשקעות זורמות למקורות שיש בהם אפשרות להרוויח. עם זאת נצטרך לבדוק כמה דברים שהתעוררו בשוק ההון בישראל.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים של הכנסת.

הי"ר מ. שחל:

חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: האחת — להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים של הכנסת; והשנייה — להחזיר את הצעת החוק לממשלה. ניגש להצבעה.

### ה הצ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים — רוב

בעד ההצעה להחזיר את הצעת החוק לממשלה — מיעוט

ההצעה להעביר את הצעת חוק המקדמה, תשל"ו-1976, לוועדת הכספים נתקבלה.

מקונפציות של מדיניות כלכלית מסוימת. אם הממשלה מתחייבת למנות את הוועדות, אני אפעיל את כוחי הפוליטי המועט ואצביע בעד העברת החוק לוועדת הכספים. אם הממשלה תתעלם מהצעה זו ותלך לה בדרכה, לא תפגע בשוק ההון ובמערכת הבטחון — בצידה הכלכלי — אני מצטער, כנראה ממשכים בשיטות הקודמות. אין שום סיבה לתת לממשלה את האשראי הזה, וצריך להחזיר את החוק הזה לממשלה.

הי"ר מ. שחל:

אני מניח שחברי הכנסת בן-מאיר ויתר על הנאום שלו. רשות הדיבור, לתשובה, לשר האוצר.

שר-האוצר י. רבינוביץ:

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, אני רוצה לומר שהחוק הובא רק עתה מכיוון שהוא נגזר מסכום המקדמות שאושרו בחוק התקציב הנוסף שאושר לאחרונה. אין סתירה בין החוק הזה לבין חוק בנק ישראלי. חוק בנק ישראל דן במקדמות קצרות-מועד הנני תנות ומוחזרות במשך שנות התקציב, ואילו בחוק המקדמה ניתנת האפשרות לקבל אשראי לטווח ארוך כמאושר בתקציב.

מכיוון שמביאים את ההצעה למקדמה הזאת, מתעוררות מחדש כל הבעיות הכלכליות שלנו, ואין לי טענות לחברים המעלים אותן. אבל אנחנו דרשנו ודנו בדברים פעם אחת ופעמיים, בהקשר של התקציב לשנת 1976, וכן בתקציב הנוסף שאישרנו רק לפני כחודש ימים.

חברי הכנסת ארנס היקר, בעיות האינפלוציה שלנו אינן פרי המדיניות של הממשלה הזאת. שמעת זאת ממני פעמים מספר. הן פרי העומס הבטחוני האדיר שאנחנו נושאים על שכמנו מאז מלחמת יום-הכיפורים. ואין לו אח דוגמה. אינני מכיר שום קוסם שיכול היה לכלכל את תקציב המדינה כאשר העומס הבטחוני שלנו הוא 40%.

משה ארנס (הליכוד):

אדוני השר, במלחמת העולם השנייה, במשך 5 שנים, הקצתה ארצות-הברית 50% מהתל"ג לבטחון, ללא אינפלוציה.

שר-האוצר י. רבינוביץ:

תן לי את אוצרות ארצות-הברית...

כאשר ישבתי עם שר האוצר האמריקני הוא דיבר אתי על הבעיות שלו, והייתי מוכן להתחלף אתו מיד. יש להם בעיות. יש להם בעיה של אבטלה של 8.5 מיליון איש, מה ההשוואה בכלל?

משה ארנס (הליכוד):

רמת החיים היום בישראל גבוהה יותר מאשר בארצות-הברית במלחמת העולם השנייה.

חוברת כ"ג, ישיבה ר"פ

— מסמכים שהוגחו על שולחן הכנסת (שחל, לורד); חוק בול בטחון (תיקון והארכת תקופת ההיטל) (תיקון מס' 12) (שחל, רבינוביץ, לבנבראון, שובל) —

## ד. מסמכים שהוגחו על שולחן הכנסת

היו"ר מ. שחל:

נשמע עתה הודעה על המסמכים שהוגחו על שולחן הכנסת. חברים היושבים ראש, הנני מתכבד להודיע כי היום הונחה על שולחן הכנסת החלטת ועדת הכנסת בעניין גימלאות לחברי הכנסת ולשאייריהם.

## ה. חוק בול בטחון (תיקון והארכת תקופת ההיטל) (תיקון מס' 12), תשל"ו—1976 \*

(קריאה ראשונה)

היו"ר מ. שחל:

זלמן שובל (הליכוד):  
אתה מתנגד בגלל המלה בטחון?

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):  
לא. תשמע את דברי.

אני מציע להחזיר את הצעת חוק בול בטחון למִמְשָׁלָה. ככל שקראתי את דברי ההסבר שוכנעתי יותר ויותר שהגיע הזמן לבטל חוק זה. בדברי ההסבר נאמר, בין היתר: בול בטחון הוטל מלכתחילה לתקופה מוגבלת. התקופה המוגבלת נמשכת קרוב ל-20 שנים. זה רק הוכיח מה שידוע כבר בעם שאיזה מס שהוא, איזה היטל שהוא שהונהג פעם אחת, לא מבטלים אותו לעולם.

שנית, החוק חל על צריכת חשמל, חשבונות טלפון—אני פוסק על מכונות פרטיות ומכוניות — על החזקת מקלט ראדיו וטלוויזיה, על הסעת נוסעים באוטובוס וברכבת. חברי הכנסת, רק בימים האחרונים היינו עדים ואנו עדים לעלילת מחירים נוספת של כל השירותים חים האלה — גם של התחבורה, גם של שירותי התקשורת — היטל בול בטחון הוא רק מס נוסף על כל העלוות האלה.

שר האוצר אמר שההיטל יספוג 400 מיליון לירות. לפני ימים מספר, כאשר דנו על משרד הבריאות, דובר על ספיגה של 600 מיליון לירות על-ידי העלוות מחירי האישפוז, תרופות ביטוח ועוד. כאשר דנו על משרד התקשורת נאמר שהעלוות מחירי השירותים של משרד התקשורת תספוג סכום של 420 מיליון לירות; באמ"צ צעות ביטול הסובסידיות יספג סכום של קרוב ל-2 מיליארד לירות. אני שואל את כבוד שר האוצר: כמה אפשר עוד להטיל על העם הזה?

ואשר לנימוק להטלת המס הנוסף — שמשום-מה קוראים לו "בול בטחון" כדי לנסות לשכנע את העם שכאלו צרכי הבטחון מחייבים מס נוסף זה — לשם כך יש תקציב למשרד הבטחון, שאיננו מן הנמוכים ביותר. כמה אפשר עוד לגבות בשם המלה הזאת — ואני אומר כך כיוון שהסכומים האלה אינם מבטיחים את הבטחון. לא המטרה ולא הצורה של ההיטל הזה אינן מצדיקות את הארכת תקופת ההיטל, ועל כן אני מציע להחזיר את הצעת החוק לממשלה.

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק בול בטחון (תיקון והארכת תקופת ההיטל) (תיקון מס' 12), תשל"ו—1976. רשות הדיבור לשר האוצר.

שר האוצר י. רבינוביץ:

אדוני היושבים ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק בול בטחון, המובאת כעת לאישור הבית, מגמתה להאריך את תקפו של חוק בול הבטחון בשנה נוספת — עד 31 במארס 1977.

בול בטחון חל כידוע על צריכת חשמל. על חשבונות טלפון, על החזקת מכונות פרטיות או מונית, על הסעת נוסעים באוטובוס וברכבת, וכן על החזקת ראדיו וטלוויזיה.

כבר הצהרנו בעבר כי אנו מתכוונים לבטל את החוק עם ההפעלה המלאה של מס ערך מוסף. עם זאת, חברי הכנסת, הרי בשנת הכספים הקרובה, עקב קשיי ההוצאה הראשוניים, לא יופעל מס ערך מוסף ב-1 באפריל; וגם כאשר יופעל המס, בזמן הקרוב, יהיה זה בשיעור נמוך יותר מהשיעור המתוכנן. מסיבה זו מבקשת הממשלה להאריך בשנה נוספת את חוק בול בטחון, שכן תקציב המדינה לא יוכל לעמוד בווייתור על הכנסה של 400 מיליון לירות, שהוא אומדן ההכנסות הצפויות מבול בטחון בשנת 1976.

חברי הכנסת, ברצוני לחזור שוב ולהצביע על כך שעם הפעלתו של מס ערך מוסף נתחיל ברפורמה הדרגתית במבנה המסים העקיפים שלנו. חלק ממסי ההוצאה הקיימים כעת יופחת או יבוטל; וכשיפועל מס ערך מוסף באופן תקין ומלא, יבוטל חלק נוסף מהמסים העקיפים.

אבקש מן הבית לאשר הצעת חוק זו בקריאה ראשונה, על-מנת להעבירה לוועדת הכספים לשם הכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר מ. שחל:

חברי הכנסת, הדיון בהצעת החוק הוא דיון אישי, במסגרת 10 דקות לכל נואם. רשות הדיבור לראשון ואחרון הנואמים, חברי הכנסת לבנבראון.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):  
אדוני היושבים ראש, כנסת נכבדה,

— חוק בול בטחון (תיקון והארכת תקופת ההיטל) (תיקון מס' 12) (שחל); חוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות) (תיקון) (שחל, קרגמן); החלטה בדבר תיקון טעות בנוסח חוק הגנת השכר (תיקון מס' 11) (שחל, ארבל-אלמוזליגו) —

היור' מ. שחל :  
הכספים  
— רוב  
בעד ההצעה להחזיר את הצעת החוק לממ-  
שלה — מיעוט

ההצעה להעביר את הצעת חוק בול בטחון  
(תיקון והארכת תקופת ההיטל) (תיקון מס'  
12), תשל"ו—1976, לוועדת הכספים נתקבלה.

היור' מ. שחל :  
חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות : האחת — להע-  
ביר את הצעת החוק לוועדת הכספים ; והשנייה —  
להחזיר את הצעת החוק לממשלה. אני מעמיד את שתי  
ההצעות להצבעה זו מול זו.

#### הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת

### ו. חוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות) (תיקון).

תשל"ו—1976 \*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

קבלת ההחלטה בדירה ותחילת חוזה עם מינהל מקרקעי  
ישראל, שהמינהל מתחייב בו להקנות לקונה זכויות  
חכירה בדירה ולפצותו אם לא יעשה כן.

בהתמלא תנאים אלה אין הקונה צפוי להפסד  
השקעתו, ולמותר לשאת בהוצאות ערבות או ביטוח  
להבטחת ההשקעה.

בעת הדיון בוועדה נוסף סעיף הקובע כי מוכר  
שהבטיח את כספי הקונה על-ידי ערבות בנקאית או ב-  
טוח רשאי להחליף את הערובה הזאת בשיעבוד, ברי-  
שום הערת אזהרה או בהעברת בעלות או בזכות אחרת  
בדירה, ובלבד שהושלמה בניית הדירה ונמסרה ההח-  
זקה בה לקונה, והכל — אם לא הותנה אחרת בחוזה.  
להצעת החוק לא גרשמו הסתייגויות, ואבקש מאת  
היושב-ראש להעמיד אותה להצבעה בקריאה שנייה  
ובקריאה שלישית.

היור' מ. שחל :  
אני מעמיד להצבעה את הסעיפים 1—4 ועד בכלל.

#### הצבעה

סעיפים 1—4 נתקבלו.

היור' מ. שחל :  
אני מעמיד להצבעה את הצעת החוק בקריאה  
שלישית.

#### הצבעה

חוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של  
רוכשי דירות) (תיקון), תשל"ו—1976, נתקבל.

### ז. החלטה בדבר תיקון טעות בנוסח חוק הגנת השכר (תיקון 11).

תשל"ו—1975 \*\*

שושנה ארבל-אלמוזליגו (יו"ר ועדת העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבדת  
להביא לפני הכנסת החלטה בדבר תיקון טעות בחוק  
הגנת השכר (תיקון מס' 11).

היור' מ. שחל :  
אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום : חוק המכר  
(דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות) (תי-  
קון), תשל"ו—1976, קריאה שנייה וקריאה שלישית.  
רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכספים.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):  
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הגני מתכבד  
להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק המכר  
(דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות) (תיקון),  
תשל"ו—1976, הבא להבטיח את השקעותיו של רוכש  
דירה למקרה שהקבלן פשט את הרגל או לא עמד בהת-  
חייבותיו להעברת הדירה מסיבות אחרות.

החוק מחייב מוכר דירה להבטיח את כספי הקונה  
באמצעות ערבות בנקאית ; ביטוח ; משכנתה ; רישום  
הערת אזהרה ; העברת בעלות או זכות אחרת.

בהעדר רישום מסודר של חלק ניכר ממקרקעי יש-  
ראל, בידי מוכר דירה שנבנתה עליהם רק שתי דרכים  
למילוי הוראות החוק, והן ביטוח כספי הקונה או מתן  
ערבות בנקאית.

ההבטחה לפי דרכים אלה צריכה להיות תקפה עד  
להעברת בעלות או זכות אחרת בדירה כמוסכם בחוזה  
המכר. בגלל העיכוב ברישום דירות שנבנו על מקרקעי  
ישראל מתארכת תקופת הערבות או הביטוח. הבנקים  
מוגבלים בהיקף הבטחונות שהותר להם, ואין בידם  
למלא אחר הביקוש העולה על היקף זה.

נקבע איפוא שהתקופה של הבטחת כספי הקונה,  
לגבי דירה הנבנית על מקרקעי ישראל, תקוצר עד

היור' מ. שחל :  
אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום : החלטה בדבר  
תיקון טעות בחוק הגנת השכר (תיקון מס' 11),  
תשל"ו—1976. את ההחלטה תביא יושבת-ראש ועדת  
העבודה.

חוברת כ"ג, ישיבה ר"פ

— החלטה בדבר תיקון טעות בנוסח חוק הגנת השכר (תיקון מס' 11) (ארבלי-אלמולינו, שחל);  
— סקירותיהם של שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם (שחל, עופר) —

אבקש מאת הכנסת לאשר את ההחלטה.

היו"ר מ. שחל :

אני מעמיד להצבעה את ההחלטה בדבר תיקון טעות בחוק הגנת השכר (תיקון מס' 11), כפי שהביאה יושבת-ראש ועדת העבודה.

הצבעה

ההחלטה בדבר תיקון טעות בחוק הגנת השכר (תיקון מס' 11) תשל"ו-1976, נתקבלה.

## ת. סקירותיהם של שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם

בשנת 1976 תחול האטה ניכרת בהתחלות הבנייה למגורים, בעיקר בעקבות הקיצוץ הניכר בתקציב השיכון. על-פי התחזיות שלנו יוחל בשנת 1976 בבניית 35,000 דירות, לעומת 48,000 דירות בשנת 1975, דהיינו, ירידה נוספת של כ-25%. התחלות אלו יכללו כ-15,000 דירות במסגרת הבנייה הציבורית לעומת 27,000 דירות ב-1975 — ירידה של כ-45%. כ-20,000 דירות יוחל בבנייתן במסגרת הבנייה הפרטית — ירידה קלה בלבד לעומת 1975. שטח התחלות הבנייה הכולל התחזי לשנה זו הוא 4.5—4 מיליון מ"ר. כ-3.5 מיליון מ"ר ייבנו לעידים שאינם למגורים, ופחות ממיליון מ"ר ייבנו ליעדים שאינם למגורים. ב-1976 נתחיל איפוא בכמחצית ההיקף לעומת ההתחלות ב-1972. על-פי התחזיות תסתיים בשנת 1976 בנייתן של 56,000 דירות, מהן כמחצית בבנייה הציבורית וכמחצית בבנייה הפרטית.

במצב זה אנחנו דנים עכשיו על ביטול כל ההגבלות על הבנייה למגורים, בצו החדש לוויסות הבנייה החל מ-1 באפריל 1976.

אדוני היושב-ראש, לאחר מסכת המספרים והעובדות על הנעשה בענף הבנייה כיום מן הראוי לעמוד על המורכבות העדינה של הענף בתקופת המעבר בין גיאות לשפל.

נסיון העבר מלמד על הצורך במניעת מעברים חדים של שפל וגיאות בענף הבנייה. לשפל של שנות המיתון בשנות ה-60 היו השלכות שליליות רבות על הענף שהתבטאו, בין השאר, בפליטה של 30,000 מועסקים מענף הבנייה, עוד כ-10,000 מועסקים מענפי תעשייה המייצרים לבנייה, ועוד אלפי מועסקים שהיו קשורים בענף באופן עקיף. למיתון היתה השפעה נוספת של הקטנה בתפוקה של ענפים אחרים, פגיעה בצמיחה של המשק, ונוצר מחסור בדירות בשנים הראשונות שאחרי המיתון.

לעומת זאת, כתוצאה מהגיאות שלאחר שנת 1970, שבאה בעקבות המיתון, נוצרו תופעות שליליות בענף כמו: עלייה מואצת במחירי הדירות, שעלו פי 2.5 ממדד המחירים לצרכן; ספקולאציה, כניסה של גורמים בלתי-אחראיים ובלתי-מקצועיים לעבודה בענף, עם כל תופעות הלוואי השליליות. דבר זה היה בין הגורמים העיקריים למתיחות החברתית השרויה בחברתנו. כשם שב-1974 פעלנו לרסן את עודף הפעילות בענף הבנייה. היה צורך ב-1975, ועוד יותר ב-1976, למנוע שפל חמור בענף הבנייה.

בסעיף 3 לחוק הגנת השכר (תיקון מס' 11), תשל"ו-1976, במקום הרישה יבוא: "האמור בסעיף 19 לחוק העיקרי יועתק להיות סעיף 19, ואחר סעיף 19 לחוק העיקרי יבוא:"

נוסח הרישה של סעיף 3 לחוק המתקן הוא: "אחרי סעיף 19 לחוק העיקרי יבוא". בסעיף זה הוספו סעיפים 19 ו-19 לחוק העיקרי. מתברר שכבר קיים סעיף 19 בחוק העיקרי, ומוצע להסיר את המכשול שבטעות במספור.

היו"ר מ. שחל :

הכנסת תעבור לסעיפים הבאים בסדר-היום: סקירה על פעולות משרד השיכון ומדיניותו וסקירה על פעולות המשרד לקליטת העלייה ומדיניותו. הדיון בשתי הסקירות יהיה משולב. רשות הדיבור לשר השיכון.

שר-השיכון א. עופר :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, ברשו"ת, אדוני היושב-ראש, אבקש לצרף לפרוטוקול את הקטעים והטבלאות שלא אקרא אותם, אבל הם כלולים בסקירתה.

לפני כשנה הבאתי לפני הכנסת את הצעת התקציב של משרד השיכון לשנת 1975/76. פרסתי לפניכם יריעה נרחבת של פעולות ומשימות. אפרט בדברי הבאים כיצד עמדנו בביצוע המשימות. בדברי התייחסתי אז לתחזית בענף הבנייה לשנת 1975 והצבעתי על האטה הצפויה בענף בשנה זו. אולם לא רק ההאטה והריסון בענף העסיקו השנה את משרד השיכון. היתה זו שנה שראשונה בהתחלתה דיור לאזרחי ישראל; היתה זו שנה ראשונה להפעלת התכנית לפיתוח השיכון, כאשר הדגש הוא בבנייה המהיר של ירושלים ופיזור האזורים כלוסי, בעיקר בגליל; השנה גובשו תכניות לעיבוי ירושלים; היתה זו שנת פעילות ראשונה למינהל לבנייה כפרית וישובים חדשים, שהביאה לגידול ניכר בהתחלות חלויות ושנה שהושלמו בה לפרטיהם מסלולי הסיוע במשרד השיכון.

כפי שהיה צפוי היתה בשנת 1975 ירידה בפעילות בענף הבנייה. בשנת 1975 הוחל בבנייה של כ-5.5 מיליון מ"ר לעומת התחלות של 7.2 מיליון מ"ר בשנת 1974. זוהי ירידה של 24%. בשנת 1975 הוחל בבנייה של כ-48,000 דירות לעומת כ-57,000 בשנת 1974, מזה כ-27,000 דירות בבנייה ציבורית וכ-21,000 דירות בבנייה פרטית.

עליי הפעלת הבנייה הציבורית שמרנו על יציבות יחסית בענף הבנייה, ולמרות הירידה הגדולה בהתחלות בנייה הצלחנו לשמור על רמת פעילות סבירה.

בשנת 1975 נסתיימה בנייתם של כ-6.6 מיליון מ"ר, רמה גבוהה ממקצת מהיקף הגמר של 1974. מתוך זה נגמרו כ-1.5 מיליון מ"ר שלא למגורים, בערך כמו בשנים 1974 ו-1973. מספר הדירות שבנייתן הסתיימה בשנת 1975 הגיע לכ-54,000 לעומת כ-51,000 בשנים 1973 ו-1974 — עלייה של כ-6%. נראה שתופעה זו מצביעה על מעבר מסוים של גורמי ייצור משלבי התייחסות לבנייה לשלבי הגמר.

חברי הכנסת, הריסון בענף הבנייה הוא הזדמנות טובה להגביר את הייעול בענף ולקדמו מבחינה טכנו-לוגית. ההאטה בענף הביאה לנכונות יותר אצל מבצעי הבנייה להיענות ולהתאים את עצמם לדרישות המזמין. משרד השיכון מתכוון לנצל נכונות זו כדי ליוזם צעדים מספר, האמורים לקדם את יעילות הבנייה הציבורית ואיכותה. היזמה תבוא לידי ביטוי בנושאים הבאים:

(א) קיצור משך הביצוע. משך הביצוע של אתרי בנייה בארץ היה ארוך במידה ניכרת מהמקובל במקו-מות רבים בעולם. אחת הסיבות העיקריות למצב זה היה חוסר תיכנון ביצוע ראציונאלי אצל מרבית קבלני הבנייה. משרד השיכון עיבד שיטה לתיכנון הביצוע, המבוססת על רצף העסקה של בעלי מקצועות ביחידות הבנייה. המשרד מתכוון להחזיר שיטה זו לביצוע בכל הפרוייקטים של הבנייה הציבורית על-ידי קביעת משכי הזמן האופטימאליים הנדרשים בחזוי הבנייה והדרכת הקבלנים באירגון הביצוע כדי לעמוד במשכי הזמן כפי שנקבעו. גישה זו אמורה לקצר את משך הביצוע כבר בשלב הראשון בכ-20%, ובהמשך אף ביותר מזה.

(ב) בקרת עלות הבנייה. אצל מרבית הקבלנים לא קיים היום מעקב מתחירי מסודר אחר הוצאות הבנייה. דבר זה אינו מאפשר לקבלנים להעריך בצורה נכונה את הוצאותיהם לקביעת מחיר ראציונאלי ואינו מאפשר למשרד היום לעקוב אחר הוצאות אלה במ-טרה להוזילן. המשרד מעבד הנחיות לבקרה מתחירית באתרי הבנייה וידריך קבלנים בהפעלת הנחיות אלה. יש לקוות כי תיכנון ומעקב ראציונאליים אחרי הוצאות הבנייה יאפשרו להגיע להוזלות משמעותיות במחירה לציבור.

(ג) העלאת איכות הבנייה. בתקופת הגיאיות עשינו מעט בשטח איכות הבנייה. חלק גדול מהלקויים בבנייה נובע מחוסר הגדרה מדויקת של טיב הבנייה הרצוי ומחוסר בקרה יעילה של תהליכי הביצוע. לאחרונה הכין משרד השיכון מיפטים רבים המגדירים בצורה מדויקת את אופן הביצוע ודרך הבדיקות שיבטיחו קבלת טיב בנייה נאות. כן מעבד המשרד נוהלים לבקרת אי-כות, בדומה למקובל בתעשייה, במטרה להחזירם לכל הפרוייקטים במסגרת הבנייה הציבורית. העלאת טיב הבנייה תביא גם לחסכון ניכר בהוצאות תיקוני הלי-קווים תוך הבנייה ולאחר השלמתה.

(ד) העלאת טיבם של חמרי הבנייה. חלק גדול מחמרי הבנייה ורכיביה המיוצרים במפעלים אינו עומד בדרישות התקן. מצב זה גורם לפגמי בנייה ולפחת מוגבר של חלקי הבניין. משרד השיכון, בשיתוף עם מכון התקנים, החל במיבצע שמטרתו להתחיל השגחת תקני-על כל המפעלים המספקים חמרי בנייה ורכיביה לפרו-ייקטים ציבוריים. בקרוב יידרשו הקבלנים בבנייה צי-בורית להשתמש בחמרי בנייה רק של אותם יצרנים שנמצאים תחת השגחתו זו.

לצערי, המצב היום הוא שחלק ניכר ממוצרים וחמרים שחל עליהם תקן רשמי — פלדה, מלט, בלו-קים וכו' — מיוצרים ומסופקים על-ידי המפעלים ברמת איכות שאינה תואמת את דרישות התקן, ולח-מרים אין תווי-תקן. הטיפול חייב להתחיל בשרשי הבעיה — מהתעשייה. רק אז ניתן יהיה לאלץ קבלנים להשתמש במוצר תקני. הטיפול בבנייה הוא בשלי-

חברי הכנסת, משרד השיכון פעל ב-1975 לאספקת היצע דירות במספר מספיק, בפיזור צודק ובמחירים סבירים, תוך דאגה לעידוד הביקוש להן על-ידי שכבות האוכלוסיה הזכאיות לסיוע.

בשנת 1975 התבצעה הפשרה הדרגתית של צו ויסות הבנייה ובמשך 1975 הוחל בבנייה של כ-1.1 מיליון מ"ר שלא למגורים לעומת תחזיות של מיתון חמור יותר שנחזו בהתחלת השנה. בעיקר גדל חלקן של התחלות הבנייה בשביל מוסדות ציבור.

מצד עידוד הביקוש לדיר ופתרון בעיית האוכלו-סיה הנוקטת הוגדל מאז 1973 מספר פתרונות הדיר שנתן משרד השיכון בכ-23%. בעיקר גדל חלקם של הפתרונות שניתנו כהלואות לצורך השתכנות עצמית של האוכלוסיה הנוקטת על-ידי רכישת דירות בשוק החפשי.

יחד עם מאמציו לשמור על פעילות מינימאלית בענף פעלנו לריסון מחירי הדירות על-ידי ייעול הענף וצימצום הגורם הספקולאטיבי בו. ואמנם הסטאטיסטיקה מראה כי בשעה שאינדקס מחירי התשומות בבנייה עלה ב-63% ממארס 1974 לאחר מלחמת יום-הכיפורים עד דצמבר 1975, עלו מחירי הדירות בתקופה זאת ב-48% בלבד, זאת אומרת ב-15% פחות מן ההתייקרות בפועל. מחירי הדירות בבנייה הציבורית עלו אף פחות מזה.

משרד השיכון ניצל את מחירי הדירות הנמוכים ששררו במשך כדי לקנות כ-2,000 דירות מתברות וקבלנים במחירים נמוכים, יחסית, והעמיד אותן בשכ-רות לזכאים לכך. דירות אלה ניתנו בתנאי השכרה לאוכלוסיה החלשה שידה אינה משגת לרכוש דירה.

כתוצאה מפעילויות אלה שנקט המשרד ניכר עידוד בביקוש לדירות שגרר עמו פעילות רבה יותר מן הצפוי בבנייה הפרטית. כך נמנע השפל העמוק שנחזה בבנייה הפרטית והיקף התחלת הבנייה לא ירד לעומת 1974. כתוצאה מכך נפלטו רק 4,000—5,000 פועלים, רובם מהשטחים, שמצאו עבודה במקום.

אלו היו הצעדים שנקטנו למנוע משבר חמור בענף הבנייה כבר בשנת 1975. אולם ימי הסגריר בענף עדיין קיימים, ועלינו להמשיך ולשקוד על נקיטת אמצעים מדויקים, העולים בקנה אחד הן עם המדיניות הכלכלית של הממשלה והן עם האינטרס של שמירת עמדה השדרה של ענף הבנייה.

אדוני היושב-ראש, משרד השיכון מוגבל על-ידי תקציב המדינה בהתחלתה של 15,000 דירות בלבד. משום כך הפעולות שהוא יכול לעשות באופן ישיר כדי להג-דיל את שטח התחלות הבנייה הן בעיקר פעולות מי-ניות, כגון הקלות נוספות בצו ויסות הבנייה.

מצד הביקוש ישופרו התנאים והתכניות לזוגות צעירים ולמשתכנים בערי פיתוח כדי לאפשר לנזקקים לממן את רכישת הדירות.

על סמך לקחי העבר, ועל-מנת למנוע את הנז-קים של שפל עמוק, מכין המשרד מאגר של תכניות לבנייה שיבטיח בנייה על-פי תכנית כוללת ומוסמכת, אם יהיה צורך להתחיל בנייה כזו. נוסף על כך יבוצע פיתוח מראש, שיאפשר התחלת בנייה תוך זמן קצר.

התחלת בנייה של כ-4.5 מיליון מ"ר היא, לדעתי, הקו האדום לקיום הענף, ואסור לנו בשום אופן לדרת למטה ממנו.

האוכלוסיה שבמצוקה וזו שעל סף המצוקה.

סך כל הפתרונות המתוכננים על-ידי משרד השיכון ל-1976 הוא כ-53,000 פתרונות, והפירוט ניתן בטבלאות:

| הפתרונות שניתנו בשנת 1975 |        | הפתרונות שניתנו בשנת 1974 |        | היעדים                |
|---------------------------|--------|---------------------------|--------|-----------------------|
| 100%                      | 50,473 | 100%                      | 47,750 | סך-הכל                |
| 29.2%                     | 11,213 | 33%                       | 15,700 | עולים                 |
|                           |        |                           |        | הטבת תנאי דיור        |
| 28.6%                     | 15,873 | 26%                       | 12,300 | זוגות צעירים          |
| 33.6%                     | 18,642 | 34%                       | 16,200 | ישובי פיתוח           |
| 5.9%                      | 3,295  | —                         | —      | מיעוטים               |
| 2.0%                      | 1,150  | 2%                        | 850    | התיישבות              |
|                           |        | 4%                        | 1,800  | פעולות שונות (ארציות) |
| 0.7%                      | 300    | 1%                        | 900    |                       |

| 1976 יעדים               |        | מספר הפתרונות | אחוזים |
|--------------------------|--------|---------------|--------|
| סך-הכל                   | 52,922 | 100           |        |
| עולים                    | 9,660  | 18.2          |        |
| שיכון לחיסול משכנות עוני | 17,430 | 32.9          |        |
| זוגות צעירים             | 17,954 | 33.9          |        |
| ישובי פיתוח              | 6,398  | 12.1          |        |
| מיעוטים                  | 1,150  | 2.2           |        |
| פעולות שונות (ארציות)    | 330    | 0.7           |        |

אשר לפתרונות דיור לזוגות צעירים: תכנית הסיוע לזוגות צעירים הורחבה על כלל הזוגות הצעירים חסרי הדיור. כך שכל זוג צעיר יכול להירשם, להיחשב זכאי — למעט זוגות צעירים בעלי דירות — ולקבל הלוואה באמצעות המשרד. גדלי ההלוואות ותנאי ההחזר הותאמו לרמת המחירים בשוק.

זה שנים אחדות נמצא השיכון לזוגות הצעירים במרכז פעילות השיכון הציבורי. בשנת 1974 הופעלה לראשונה תכנית אוניברסאלית, המזכה כל זוג צעיר חסר דיור בסיוע מלכתי מדורג מבחינת היקפו ותנאי, על-פי קריטריונים של פיזור האוכלוסיה ולפי מצבו הסוציאלי של הזוג.

הקריטריונים וכללי הסיוע גלויים, ברורים, אובייקטיביים, פשוטים ומובנים, ומובאים לידיעת ציבור הזוגות הצעירים באמצעות כלי התקשורת וחוברות הסברה מיוחדות, דבר המאפשר לכל המבקש סיוע לתכנן מראש את הפתרון הרצוי לו מבחינת ציפיותיו והאמצעים העומדים לרשותו.

השוואה שערבנו בין ממצאי סקר גאלופ, שערך משרד השיכון, לבין ממצאי סקר זוגות צעירים 1971, שנערך על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בשביל לנו מורה כי אם בתחילת 1971 גרו אצל הוריהם 12% מסך הזוגות הצעירים שנישאו בשנים 1969 ו-1970, הרי מבין הזוגות הצעירים שנישאו בשנים 1974 ו-1975 התגוררו 7% אצל הוריהם בסוף 1975.

טחו של משרד המסחר והתעשייה. הנני מקווה שמשרד המסחר והתעשייה יסייע לנו בנושא זה.

ה) מכורים לתכנון וביצוע. כדי לתת אפשרות לתחרות הוגנת בין הבנייה המתועשת והקונבנציונאלית, שתאפשר לחברות המשתמשות בשיטות בנייה מתועשת להתחרות בהצלחה בבנייה הקונבנציונאלית, מתכוון המשרד לעשות על-ידי הכנת אתרים, שיאפשרו לנצל בצורה רציונאלית את ההשקעה בתיעוש, והנהגת שיטת המכרז, שתשאיר בידי הקבלן חופש מסוים של תכנון כדי להתאימו לשיטת הבנייה המצויה בידו.

השיקול להענקת העבודה לא יהיה מבוסס רק על המחיר המוצע במכרז אלא גם על התחייבות וקיצור הביצוע וטיב הבנייה המצופה.

ו) החדרת טכנולוגיות חדשות בבנייה. מלאכות רבות בבנין, כגון ריצוף, טיח, נגרות, אינסטלציה, היו, בגלל אופיין ומחסור בבעלי מקצוע המבצעים אותן, צוואר-בקבוק בוריקה תקינה של בנייה. הטכנולוגיות האלטרנאטיביות למלאכות אלה לא זכו לשימוש נרחב בגלל חוסר המודעות של קבלנים וטעמו השמרני של הדייר. בדעת משרד השיכון לשלב טכנולוגיות אלה בקנה-מידה גדול באתרים מספר, ותוך כדי כך לבדוק את יעילותן ולהגביר את המודעות לאפשרויות השימוש בהן.

ז) חסכון באנרגיה. בשיתוף עם מוסדות מחקר יבדוק משרדנו את דרישות האפיון לחלקי בניין של מעטפת המבנה במטרה של חסכון באנרגיה, הוצאות לחימום, קירור ומים חמים. יבוצעו פרויקטים נסיוניים לניצול יותר אפקטיבי של אנרגיית השמש, בהתחלה לקבלת מים חמים ואחר כך לצרכי קירור וחימום.

אדוני היושב-ראש, עומד אני להקדיש פרק נרחב ומפורט בדבריי לתכנון הסיוע והאיכלוס של משרד השיכון. זו מסכת מופלאה של עזרה לסיוע נבדרים לעולים חדשים ולתושבי ישראל לפתור את מצוקות הדיור שלהם. הממשלה והחברה הישראלית כולה יכולות להתגאות במשקל הנכבד שהן מעניקות לסיוע לדיור. אני יודע של עתים, באינרציה של הביקורת העצמית, של ה"מצב רוח" הלאומי, שוכחים אנו להסתכל פנימה על תוך המעשה הגדול שלנו ולהתברך בו כולנו יחד. בפרק זה, הרי מאחורי כל "מספר" של פתרון ניצבת משפחה שלמה של עולים חדשים או של אזרחי ישראל, צעירה או תיקה, שפתרה את בעיות הדיור שלה.

שנת 1975 הייתה שנת שיא בכל המובנים במתן פתרון נות דיור. בשנה זו נתן משרד השיכון יותר מ-50,000 פתרונות דיור. כאן חשוב אולי להעיר לביקורת הנמתחת במקרים רבים על הביורוקרטיה ועל נתיב הייסורים שיש לעבור אצלנו כדי לזכות בפתרון דיור. רבותי חברי הכנסת, לא אחיש שקיימת ביורוקרטיה, ואנו עושים הכל על-מנת לצמצמה. עם זה, שימו לב: 50,000 משפחות עברו פרוצדורה זאת וזכו בפתרון דיור. זאת אומרת שהביקורת במידה רבה אינה מוצדקת.

כיצד פועלת מערכת הסיוע? מה הקווים המנחים את מדיניות האיכלוס שלנו?

תכנית הסיוע והאיכלוס: בשנת 1976 תהיה לדאבוננו, ירידה נוספת במתן פתרונות דיור לעולים חדשים. תהיה יציבות במתן פתרונות לזוגות צעירים ועלייה במתן פתרונות בערי פיתוח, למיעוטים, ולשיפור מצבה של

מאפיינים את יכולתן הכלכלית של משפחות המוצא לעזור בפתרון בעיות הדירות של הזוגות הצעירים.

זוגות צעירים בערי פיתוח: בתכנית הסיוע לזוגות צעירים ב-1976 ניתן דגש רב יותר לזוגות צעירים חלשים המתגוררים ביישובי פיתוח. הזוגות הצעירים שיהנו מכך הם אלה שיגורו באזורי פיתוח, ובעיקר באזורי פיתוח א', שרשימתם ידועה. דגש זה בא לידי ביטוי בדרכים הבאות: שיעור הסיוע שיינתן לזוגות צעירים חזקים יחסית, דהיינו צברו עד 990 נקודות, המתגוררים ביישובים חזקים, יחסית, יוקפא ברמה הקיימת ב-1975. משמעותה של הקפאה זו בסיוע היא ירידה ריאלית בערך הסיוע הניתן לזוגות צעירים. זוגות צעירים אלה מהווים 38%, לערך, מאוכלוסיית הזכאים והמבצעים בתכנית זו. מכאן שהקפאת הסיוע חלה על קבוצת אוכלוסייה גדולה מקרב הזוגות הצעירים ומאפיין שרת הפניית משאבים לסיוע לזוגות צעירים חלשים יותר. זוגות צעירים שצברו 1,000 נקודות ויותר ביישובים חזקים, וכן זוגות צעירים בכל קבוצות הניקוד בירת הישובים, ייהנו מהגדלת סיוע ב-1976 בשיעורים של 15% עד 25%.

הזוגות הצעירים שיהנו ב-1976 מהסיוע הגבוה ביותר הם אלו הבוחרים להתגורר ביישובי פיתוח, במיוחד יישובי פיתוח א'. ביישובים אלה ייהנו כל הזוגות הצעירים, ללא הבדל מהו הניקוד שצברו, מסיוע בהיקף של 130,000 לירות ביישובי פיתוח א', ומ-100,000 לירות ביישובי פיתוח ב'.

פתרונות הדיר לשיקום וחיסול משכנות עוני: בשנת 1976 יושם דגש במתן פתרונות לאוכלוסייה הגרה בתנאי צפיפות קשים ובמבנים פגומים. ב-1976 יינתנו כ-17,500 פתרונות, מהם כ-23% עליידי מתן הלוואות, וכ-77% עליידי מתן דירות בשכירות.

אבקש לשים לב לאחוז הגבוה של פתרונות בשכירות שנתו נותנים לאוכלוסייה זו.

נשפר את הסיוע לפי תכנית שלוש-פלוס, וניתן יותר לאותן המשפחות שבין השלוש-פלוס שהן גדולות יותר, לעומת המשפחות הקטנות יותר.

תכניות הסיוע למשפחות המתגוררות בצפיפות של שלוש נפשות ויותר לחדר: בתכנית סיוע זו, משפחות המתגוררות בצפיפות של שלוש נפשות ויותר לחדר זכאיות לקבל הלוואה בתנאים נוחים ביותר למטרות הבאות: רכישת דירה — חדשה או מיד שנייה, שכירת דירה בדמי מפתח, הרחבות ושיפוץ. עד ראשית ינואר 1976 נרשמו לתכנית שלוש-פלוס, המופעלת מאז ספטמבר 1973, כ-13,200 משפחות, מהן אושרו כ-8,600 בקשות — כ-65% מהנרשמים — ומימשו את את הסיוע כ-3,700 משפחות, דהיינו 43% מהזכאים. קצב ההרשמה לתכנית שלוש-פלוס במחצית השנה האחרונה היה גבוה מקצב ההרשמה שאיפיו תקופה קודמת: 400 נרשמים לחודש במחצית השנה האחרונה, לעומת פחות מ-300 לחודש בתקופה קודמת. קצב מימוש הסיוע במסגרת זו הוכפל במחצית השנה האחרונה לעומת תקופה קודמת.

ההלוואות בתכנית שלוש-פלוס נועדו מלכתחילה לקבוצת האוכלוסייה החזקה, יחסית, בקרב אוכלוסיית הפועלים. בזיקות ומחקרים שנעשו על אוכלוסיית הנרשמים, הוכחים והמבצעים בתכנית זו, מביאים למסקנה שהמשפחות המממשות פחות את הסיוע שהן

יש לציין שעל-פי ממצאי סקר גאלוס כשליש מהזוגות שגרו אצל הוריהם הם בעלי דירות ועדיין לא עברו להתגורר בהן.

51% מבין אלה שנישאו בשנים 1969 ו-1970 גרו בדירה בבעלותם בתחילת 1971, ואילו בסוף 1975 גרו 66% מבין הזוגות שנישאו ב-1974 וב-1975 בדירה שהיתה בבעלותם. השוואה זו מורה על שיפור בהשגת פתרונות דיר של קבע לזוגות הצעירים. בשנה הקרובה, 1976, אנו משפחים את תכנית הסיוע לזוגות צעירים לאור הנסיון שרכשנו ולאור השינויים במחירי הדירות, תוך מגמה של עידוד ההליכה לערי פיתוח ויצירת חברה הטרוגנית בשכונות.

השינויים העיקריים בתכנית הסיוע הם כדלקמן: בתכנית 1976 ניתן דגש רב יותר לזוגות צעירים חלשים; לזוגות צעירים שירכשו דירה של 2 חדרים עד 64 מ"ר ברוטו תינתן תוספת הלוואה של 10,000 לירות. נגדיל את ההלוואה ב-10,000 לירות בין אלה שאין באפשרותם לרכוש דירה של שלושה חדרים ואשר ירכשו שני חדרים עד לגודל של 64 מ"ר. ב-1976 ניתן סיוע מוגבר לזוגות צעירים ב-38 שכונות כדי ליצור בהן איוון חברתי טוב יותר. כל זוג צעיר שיבחר להתגורר בשכונות אלו יקבל את ההלוואה הניתנת באותו ישוב לבעלי 1,390 נקודות, מבלי להתחשב בניקוד שצברו זוגות צעירים אלו. גם תנאי ההחזר יהיו קלים יותר.

זו הפעם הראשונה, זוגות צעירים שיצברו 1,400 נקודות ויותר ויגורו באזורים עירוניים שקיים בהם מחסור בדירות לשכירות סוציאלית יהיו זכאים לסיוע ישר לשכר דירה, דהיינו: יוכלו לשכור דירות בנות 2-3 חדרים בשוק החפשי ולשלם בעדן שכר דירה ריאלי, ואילו משרד השיכון ישתתף בתשלום 300 עד 350 לירות לחודש כדי לעזור להם בשכר הדירה שהם משלמים.

הקריטריונים הקובעים את הניקוד לזוגות צעירים יעודכנו כדלקמן: קבוצות ההכנסה המבוטאות במונחים נורמאליים תעודכנה ב-1976, עקב תשלומים צפויים של תוספות יוקר, כך שתמדינה על בסיס ריאלי יותר. ניתן משקל נוסף לגודל משפחות המוצא של הזוג הצעיר. כמו כן נעשתה הבחנה בין משפחות מוצא המונות 8-9 נפשות לבין משפחות מוצא המונות 10 נפשות ויותר, כשלאחרונות ניתן ניקוד גבוה יותר.

ב-1976 מתוכננים כ-17,200 פתרונות דיר לזוגות צעירים, מהם כ-73% עליידי הלוואות להשתכנות עצמית וכ-27% עליידי מתן דירות, רובן — 23% — בשכירות. כמו כן צפויים עוד כ-1,000 פתרונות דיר זמניים עליידי השתתפות משרד השיכון בשכר דירה לזכאים שצברו 1,400 נקודות ויותר. לגבי תכנית 1976 מן הראוי להעיר: הן המשכנתאות והן תנאי ההחזר משתנים בהתאם לניקוד שצבר הזוג הצעיר מחז גיסא ובהתאם ליישוב שבחר לגור בו מאידך גיסא. באופן זה זוגות צעירים הצוברים ניקוד גבוה, דהיינו יכלתם הכלכלית גבוהה, נהנים מסיוע גבוה יותר ומתנאי החזר נוחים יותר מזוגות צעירים אחרים.

בניקוד נתון משקל גבוה לגודל משפחות המוצא ולמספר האחים והאחיות הלא-נשואים בקרב משפחות המוצא של הזוגות הצעירים, בהנחה שמשתנים אלו

בצפיפות של 3 נפשות ויותר לחדר; עדיפות ג' — משפחות המתגוררות בדיר ארעי ו/או פגום, בצפיפות הקטנה מ-3 נפשות לחדר; עדיפות ד' — משפחות המתגוררות בדיר תקין, בצפיפות הקטנה מ-3 נפשות לחדר.

בתוך כל אחת מארבע הקבוצות הנ"ל תינתן עדיפות ראשונה למשפחות המתגוררות בצפיפות גדולה יותר לחדר. הקריטריונים למתן הלוואות להטבת תנאי דיור רוכזו אף הם בנוהל מיוחד.

פתרונות הדיור ביישובי הפיתוח: חברי הכנסת, תכנית הסיוע ביישובי הפיתוח מכוונת להגברת האיכלוס של הערים הכלולות במסגרת זאת, באוכלוסיה העוברת מהאזור המאוכלס, ובראשן — לאפשר לוותי-קים באותם יישובים להסתייע במסגרת התכנית ברצותם לשפר תנאי מגוריהם, אם על-ידי רכישת דירה ואם על-ידי בנייה עצמית במסגרת תכנית "בנה ביתך".

לקראת 1976 יוגבר הסיוע המתוכנן ליישובים אלה הן על-ידי הגדלת משמעותית בשיעור המשכנתה — בקבוצות יישובים א' הגדלה המשכנתה ל-130,000 לירות, לעומת 95,000 לירות ב-1975, גידול של כ-37% — והן על-ידי הקלה יחסית בשיעורי ההחזר. לקראת 1976 תאוחדנה תכניות הסיוע שהיו קיימות עד כה ביישובי פיתוח — כגון שלוש-פלוס, הטבת תנאי דיור, זוגות צעירים, והתכנית ליישובי פיתוח — לתכנית אחת. המשתמע מאיחוד זה הוא ביטול האבחנה, לצורך מתן הלוואות, ביישובים אלו בין אוכלוסיות מצוקה או על סף מצוקה לבין אוכלוסיה חזקה, יחסית, המתגוררת במקום או עושה לבוא לגור ביישובים אלו. זאת כדי למשוך דווקא אוכלוסיה חזקה, יחסית, לבוא ולהתגורר ביישובים אלו ולחזקם.

בעלי מקצועות נדרשים: יש לנו תכנית מיוחדת לבעלי מקצועות נדרשים שאנחנו מעוניינים שיעברו לערי פיתוח ואנחנו מקילים את תנאי הדיור שלהם שם, ועל-ידי שכירות אופציונאלית גם אחוזו ההמשלם יופחת לכל אחד בהתאם לאחוזו שהיה נהוג לפני כן.

לבעלי מקצועות נדרשים החיוניים ליצירת תשתית תעסוקתית וחברתית במקום, כגון מורים, עובדי הוראה ומדריכים, עובדי רשות מוניציפאלית, עובדי בריאות, עובדי שירותי רווחה, עובדי תעשייה ועוד, ניתנים תמריצים מיוחדים למשיכתם לבוא ולהתגורר ביישובים אלה. תמריצים אלה באים לידי ביטוי בכמה דרכים: תנאי החזר נוחים יותר על המשכנתאות; בעלי מקצועות נדרשים העוברים לגור ביישובי פיתוח זכאים, פרט לקבלת דירות בשכירות סוציאלית, אף לקבלת דירות בשכירות תצ"ל-כלכלית לשלוש שנים, עם אופציה לרכישתן.

אדוני היושבי-ראש, שר הקליטה ידבר בוודאי בפרוט-רוט על הנושא של פתרונות הדיור לעולים. אמנם ממוכנת ירידה במתן פתרונות דיור לעולים, בגלל הירידה במספר העולים, אך אני יכול להבטיח בכל האחריות שאם העלייה תגדל, ונקווה שכן יהיה, לא יהיה מחסור בדיור וניעצר מיד להגדיל את מספר פתרונות הדיור לעולים.

מטרת הסיוע לעולים היא להבטיח כי לכל משפחת עולים, בהגיעה ארצה, יינתן דיור ההולם את צרכיה. לכל משפחת עולים זכות לדיור מסובסד בשכירות, והיא חפשיה לקבל דיור או להעדיף דיור בסיוע הלוואה. הכוונה המשפחה למגורים נעשית על-פי אפשרויות מלאי

זכאיות לו הן דווקא המשפחות הגדולות ביותר והצפוף פות ביותר מתוך אוכלוסיה זו, וכן אוכלוסיות "חסרי הדיור", דהיינו משפחות הגרות בשכירות בלתי-מוגנת או בדיר המיועד להריסה או אטימה.

מבין הנרשמים האחרונים שאושרו בתכנית שלוש-פלוס 40% הם משפחות בנות 7 נפשות ויותר; 32% הם משפחות בנות 6 נפשות, ו-28% הם משפחות של 5 נפשות ופחות. מאידך גיסא, מבין המבצעים האחרונים שאושרו 31% הם משפחות בנות 7 נפשות ויותר — 14% — בנות 7 נפשות; 8% — בנות 8 נפשות; 5% — בנות 9 נפשות ו-4% — בנות 10 נפשות ויותר — 30%, בנות 6 נפשות ו-39% בנות 5 נפשות ופחות. בשל העובדה הזאת ולאור המסגרת הנקביית הנתונה ימוקד הסיוע ב-1976 בקבוצות האוכלוסיה החלשות יותר מתוך אוכלוסיות שלוש-פלוס.

תכנית מיוחדת לשיקום שכונות: לקראת 1976 נבחרו 18 שכונות המיועדות לשיקום. שכונות אלו נבחרו בשל גורמים מספר: שיעור גבוה יחסית של משפחות המתגוררות בצפיפות גבוהה או במבנים שאינם ראויים למגורים; עוובה חברתית ושכונתית; אפשרות יות הביצוע של פעולות השיקום, דהיינו מצב התיכנון; הימצאותו של גורם שיהיה אחראי לפעולות השיקום; וכן נחיצות הקרקע. שיקום שכונות אלו מורכב מהפעולות הבאות, שאפרט את העיקריות שבהן.

א. פעולות פיגוי והריסה לגבי דירות שאינן ראויים למגורים מבחינה הנדסית ו/או רפואית, או בשל תיכנון מחדש של האזור; ב. פעולות טראנספר המת-ייחסות למשפחות המתגוררות במבנים תקינים אך בצפיפות של 3 ויותר נפשות לחדר. הדירות המתפנות כשי-רות לאיכלוס חוזר — של זוגות צעירים או קשישים; ג. פעולות שיפוץ ו/או הרחבה; פיתוח צמוד — גינון, דרכי גישה ועוד; פיתוח סביבתי — רשת חשמל, כביש, שים, בתי-ספר, מוסדות ציבור ועוד; בנייה חדשה.

משפחות המתגוררות בשכונות אלו תהיינה זכאיות להלוואה במסגרת תכנית שלוש-פלוס על לשיעור של 150,000 לירות. תנאי ההחזר זהים לאלו שבתכנית שלוש-פלוס. משפחות הנוקות להלוואה העולה על 150,000 לירות תהיינה זכאיות לקבל דירה בשכירות סוציאלית. לקשישים, זוגות או בודדים יוצעו פתרון גות דיור אלטרנאטיביים נוספים. זהו בסיון חדש לצרף תכנית בנייה ושיקום עם מתן פתרונות לזקוקים לסיוע, תוך מנמה לבנות חברה הטרוגנית ומאוזנת בשכונות המשוקמות.

הטבת תנאי דיור: תכנית הטבת תנאי דיור מוגדרת כתכנית המונעת צפיפות דיור, והיא מכוונת לאוכלוסיה היוזמת מכוון עצמה הטבת תנאי מגוריה. בשנת 1965 נקבעו ויושמו קריטריונים חדשים לחכ-נית זו, ולאור הנסיון שהצטבר מהפעלתם נעשו שינויים מספר. השינוי העיקרי הוא חלוקת מסגרות נפרדות: מתן דירות בשכירות סוציאלית למשפחות שבמצוקה והלוואות להטבת תנאי דיור.

הקריטריונים למתן הטבות בתנאי דיור ושיטת חלוקת הדירות בשכירות סוציאלית קובצו בנוהל מיוחד. סדרי העדיפויות במתן הדירות בשכירות לפי נוהל זה הם: עדיפות א' — משפחות המתגוררות בדיר ארעי ו/או פגום, בצפיפות של 3 נפשות ומעלה לחדר; עדיפות ב' — משפחות המתגוררות בדיר תקין, אך

רבותי חברי הכנסת, תקציב משרד השיכון המובא לפניכם הוא התקציב המינימאלי, תקציב "על סף", המאפשר לנו, בקושי רב, לקיים את המסגרת המצומצמת של ענף הבנייה במדינה. תקציב זה הוא גם מתוח ביותר מבחינת הבטחת האמצעים לסיוע לאוכלוסיה הנזקקת לכך, ובעיקר לזוגות צעירים, לעולים חדשים ולמתגוררים בדיוור צפוף ופגום. ליעדים אלה קיימת התחייבות מפורשת של המדינה לסייע ולעזור בפתרון בעיית דיוורם. בשמירת מסגרת המינימום של ענף הבנייה בהבטחת אמצעים חיוניים לסיוע לאיכלוס הגענו לקצה הגבול מבחינת היקף התקציב. כל קיצוץ בתקציב השיכון, ויהיה זה הפעוט ביותר, יביא להרס ענף הבנייה במדינה, על כל משמעותיותו, יפגע בסיוע הניתן לאוכלוסיה הזקוקה לסיוע — לזוגות צעירים, עולים חדשים ולדיירי משכנות העוני — ויחרף את המתח החברתי בתוכו.

כל קיצוץ נוסף בתקציב ישים לאל את מדיניות פיזור האוכלוסיה של הממשלה, והדיבורים על פיתוח הגליל והיותו ערי הפיתוח יהיו ריקים ממל תוכן, כי עיקר הבנייה בארץ תבצע אז לאורך רצועת החוף.

חברי הכנסת, כבר בחודש אוקטובר 1974 הנחתי על שולחן הממשלה תכנית לפיתוח השיכון בישראל. בנאומי מעל בימה נכבדה זו פירטתי את סעיפי התכנית, שאמורה היתה להתבצע ב-6—7 שנים, אולם עתה, עם השפל בעלייה, היא מהווה תכנית מסגרת לעשור הקרוב. בשנת 1975 ביצענו את הבנייה בהתאם למגמות התכנית לפיזור האוכלוסיה.

פרוגרמת הבנייה העירונית לשנת 1976 נקבעה ברמה של 12,000 יחידות דיור עירוניות, מחצית מהפרוגרמה שנקבעה לשנת 1975. ירידה זו בהיקף הבנייה, היוזמה על-ידי הממשלה, באה בגלל הימירה במספר העולים ובגלל מגבלות התקציב. למרות הקיצוץ המשמעותי בהיקף הבנייה מתוכנן המשך הפעלתה של תכנית פיתוח השיכון בשנה הבאה, בקווים העקרוניים שתוכננו ומומשו ב-1975. כפי שידוע, היו לתכנית פיתוח השיכון שני יסודות עקרוניים — עקרון הבנייה הסוציאלית ועקרון פיזור האוכלוסיה. שני עקרונות אלה באו לידי ביטוי בתכנית 1975, ואלה גם מכוונים אותנו בשנת 1976, תוך שינוי מהותי לגבי אחוז הבנייה בירושלים.

הפיזור הגיאוגרפי של שנת 1976 מביח את המשך הבנייה בירושלים העיר בהיקף מלא, כאילו לא קוצץ התקציב. נתכונן במיוחד בשכונות החדשות שהוחל בבנייתן לאחר מלחמת ששת הימים: נווה-יעקב, רמות, גילה וארמון-הנציב. כרבע מכלל הבנייה תיבנה בירושלים וסביבותיה לעומת 11% בהתאם לתכנית השיכון.

תימשך הבנייה בגליל, ובמיוחד בצפת, בכרמיאל ובנצרת ובשאר ערי הגליל, אם כי, לדאבוני, קצב איטי יותר בגלל הקיצוצים בתקציב, וזאת על-אף קשיים מסויימים במכירת הדירות הנמצאות בבנייה בגליל. יש ליכור שהקופת הבנייה בגליל, שהוחל בה בשנה שעברה, היוותה שינוי מהותי למגמות ששררו בשנים שלפני 1974. שינוי יזום זה צפוי היה שילווה תחילה באיכלוס איטי במקצת בהשוואה לבנייה הבנייה. תקופת בנייה זו יצרה כבר כיום מלאי דירות בבנייה, המאפשר הפניית מקור רות תעסוקה ואוכלוסיה לכל ישוב בגליל, תוך ידיעה כי ניתן לספק קורת-גג לכל פונה. בשנת 1976 תימשך, כאמור, פעולה זו מתוך כוונתו כי לא יעבור זמן רב ואכן תאוכלסנה דירות אלה על-ידי הבנים החוזרים מהצבא

הדיוור, בהתחשב בצרכיה ומשאלויותיה. השכירות המסובסדת מובטחת למשפחה לתקופה ארוכה גם לאחר שהיא נקלטת ומתבססת בארץ, כל עוד היא מחזיקה בדירתה. המגמה לעתיד היא לקלוט את העולה בבואו ארצה במסגרת מעבר — מרכז הקליטה או דירה בשכירות — לתקופה מוגבלת מראש. מתוך מסגרת מעבר זו יעבור העולה לדירה של קבע, לפי בחירתו, ויתנתן לו הלוואה כשיש בה כדי לממן את מרבית מחיר הדירה הנרכשת בסטאנדארט מוגדר. תנאי החור ההלוואה יבטאו קריטריונים של פיזור האוכלוסיה. ככל שהעולה יבחר להשתכן באזור מרוחק יותר ממרכז הארץ, כך יזכה הלוואה שתאפשר לו רווחת דיור גדולה יותר. עולה שיבחר, גם לאחר תקופת המעבר, בדירה בשכירות, ישלם שכר דירה לפי תנאי השוק ויהיה זכאי לתמיכה והנחות בהתאם למצבו הכלכלי והסוציאלי.

יתרונותיה של שיטה זו, בין היתר, הם שהיא משווה בעקבותיה את זכויות העולה לזכויותיהם של מסתיים עים אחרים בתכניות הסיוע הממשלתיות. ב-1976 צפויים כ-9,660 פתרונות דיור לעולים, מהם כ-77% על-ידי מתן דירות ו-23% פתרונות על-ידי מתן הלוואות. מספר זה של פתרונות יבטיח דיור לכ-30,000 עולים.

אשר לסיוע למיעוטים, המשרד ביטל את המחלקה המיוחדת שטיפלה במיעוטים ומעתה יהיה הטיפול באוכלוסיה המיעוטית הכל לפי העניין. הטיפול באוכלוסיה הדורית והצ'רקסית, שבניה משרתים בצה"ל, הועבר למינהל לבנייה כפרית. הטיפול באוכלוסיות המיעוטים בערים תהיה בידי החברות המשותפות של הממשלה והעיריות, במסגרת מחוזות המשרד.

לקראת 1976 נמצאים בהכנה קריטריונים למיעוטים בכפרים על-ידי מתן הלוואות לבנייה עצמית וכן להרחבת ולשיפוצים. דיו בכפרים והן בערים מותנה שיעור הסיוע במצב הדיוור הנוכחי, במצב המשפחתי ובמסגרת ההלוואה. אנתנו מגדילים את תכניות הסיוע לאוכלוסיות המיעוטים הרבה מעבר למה שהיה בשנים הקודמות, וזה על אף הקיצוץ בתקציב. התקציב בסעיף זה כפול ממה שהיה בשנת 1975, למרות הקיצוץ הכללי.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני חברי הבית פרוסה חוברת התקציב המפורטת של משרד השיכון, שהינה נחה עם כלל חוברות התקציב. לפני חברי ועדת הכספים אנו מניחים חוברת מפורטת נוספת, כך שחברי הבית מצויידים במיטב המספרים והעובדות של תקציב המשרד והשכלותיו. בדברי אציין רק את הנקודות המרכזיות של תקציב המשרד.

תקציב השיכון לשנת 1976 מסתכם ב-3,715 מיליארד לירות, המאפשר הרשאה להתחייבות, זאת אומרת, להפיל על תכנית בסכום של 4.4 מיליארד לירות.

בשנת 1976 יגיע היקף הסיוע במזומן, ממקורות תקציביים, ל-1,333.5 מיליארד לירות למתן 23,000 הלוואות למשתכנים בודדים. בנוסף על כך תאוכלסנה 22,000 דירות חדשות ועוד 7,500 דירות מיד שנייה. נתון זה מסתכם ביותר מ-53,000 פתרונות ריאליים, וכך נשמרת רמת פעולות הסיוע למרות הצימצום בתקציב.

משרד השיכון יפעיל, בנוסף על תקציבו, עוד יותר ממיליארד לירות אמסיות וכסף בנקאי, סכום המופעל בהכוונה ממלכתית ישירות על-ידי הבנקים האפוזיטאיים, בנוסף על האמצעים התקציביים.

המשקל היחסי של האוכלוסיה היהודית כמפורט להלן באחוזים:

|           | 1968  | 1974  | 1975  | 1978  | 1981  |
|-----------|-------|-------|-------|-------|-------|
| סה"כ      | 100.0 | 100.0 | 100.0 | 100.0 | 100.0 |
| יהודים    | 73.9  | 72.9  | 72.7  | 73.0  | 72.9  |
| לא-יהודים | 26.1  | 27.1  | 27.3  | 27.0  | 27.1  |

\*-אומדן

הפיתוח, כפי שאמרתי, ירוכז בעיקר בהשלמת השכונות הנמצאות בבנייה וחיבורן, על-ידי מערכת תחבורתית נאותה, למרכז העיר. התכנית תבוצע בהתאם ליעד גידול האוכלוסיה. בכלל זאת — מגורים, תחבורה, תעסוקה, מרכזי מסחר, חינוך ותרבות, בריאות ושירותים. במסגרת התכנית נכללים פתרונות לאוכלוסיה הלא-יהודית.

ירושלים תחובר לאזור שפלת החוף בשני צירים נוספים: האחד — מצפון העיר, מעטרת דרך מבוא-חורון — שעלבים לאזור לוד-רמלה; השני — מדרום העיר, דרך הר-גילה, גוש-עציון, חבל עדולם לאזור אשדוד-אשקלון. שני הצירים יפותחו כעורקי תחבורה שלארכם רצף ישובים עירוניים וכפרים ואזורי פעילות תעסוקתיים.

תנאי הכרחי להשגת היעד של גידול האוכלוסיה בירושלים הוא העברה יוזמה של מקורות תעסוקה מאזור השפלה לירושלים. לצורך זה יש לבצע, בין היתר, את ההמלצות של הוועדה הבין-משרדית לאיכלוסיה של ירושלים ולהעביר כ-3,000 עובדי מדינה מאזור השפלה לירושלים. דבר זה כרוך בהשקעה לא קטנה. יש צורך בבניית מבני משרדים בעיר, לעודד ולפעול להעברת מוסדות ממלכתיים, לאומיים והסתדרותיים לירושלים. יש להחיל את החוק לעידוד השקעות הון על תעשיות עתירות מדע בירושלים, לפי הנהגה באזורי פיתוח א'. בנוסף על כך יש לשקול מתן תמריצים לבניית שטחי מסחר ומשרדים בירושלים. לכל אלה שמדברים על קיצוצים בתקציב אני מציע לשקול את היעדים הלאומיים שיש לנו בתכנית השיכון מול השיקולים האחרים.

חברי הכנסת, גם השנה אני רוצה להקדיש פרק מיוחד למינהל לבנייה כפרית וישובים חדשים. פעולתנו במגזר ההתיישבות העובדת על שלושתיה וההתנחלות בתחומי הקו הירוק ומעבר לו זוכה להערכה רבה.

שנת 1975 הייתה שנה ראשונה לפעולות המינהל לבנייה כפרית וישובים חדשים כיחידת-סמך. בנוסף על תפקידיו בהענקת שירותי בניה בהתיישבות ובנייה והשלמת ישובים חדשים החל, כאמור, המינהל בשנת 1975 לטפל גם בישובים הדרוזיים והצ'רקסיים. לאחר החלטת הממשלה בדבר העברת הטיפול באוכלוסיה חזו מהיחידות לענייני מעוטים ממשרדי הממשלה למערכת הטיפול הרגילה. לצורך תכנון הפעילות בנושאי השיכון והפיתוח בישובים הדרוזיים והצ'רקסיים ערך המינהל סקר ראשוני ללימוד בעיות הדיור והצפיפות, נושא מוסדות החינוך והציבור ומערכת התשתית. הבעיות רבות, ולפתרון דרוש טיפול מיוחד.

כבר בשנת 1975 ניתנו יותר מ-200 הלוואות לבנייה עצמית על-ידי התושבים, ובמקביל גובשה מדיניות פיתוח לכל ישוב וישוב. נקבעו מתכננים לכל הישובים לצורך תכנון בינוי מפורט ותיכנון עבודות תשתית. בתכנית העבודה לשנת 1967 כללנו פעילות סיוע לבניית מגורים, מקלט, מוסדות ציבור ועבודות תשתית

ועל-ידי אוכלוסיה המתגוררת כיום באזורי החוף והמרכז ואשר בתנאים השוררים כיום יעדיפו לעבור לגליל.

המשך תכניות הפיתוח שלנו בגליל הוא התשובה למה שקורה כיום שם. יש צורך שלפחות 5,000 משפחות יעברו מרצועת החוף לגליל תוך שנתיים-שלוש השנים הקרובות. החברה בישראל חייבת להוכיח שאנחנו מתכוונים לשמור על רוב מוחלט של אוכלוסיה יהודית בגליל, וזה לא תלוי רק בממשלה. אני משוכנע שממשלות אלה ימצאו את ביתן באזור היפה ביותר בארץ. אמנם כולנו אוהבים את הארץ כולה, אבל אין ספק שהגליל הוא האזור היפה ביותר שיש לנו.

חיים קורפו (הליכוד):

אנחנו מקווים שזה יקרה גם בקריית-ארבע.

יצחק בן-אהרן (המערך):

פחות סיסמאות ויותר מעשים.

שר-השיכון א. עופר:

אנחנו עושים.

יצחק בן-אהרן (המערך):

לא. עוסקים יותר בסיסמאות.

שר-השיכון א. עופר:

אנחנו פועלים ויש תנועה לגליל.

השנה עברו לשם מאות משפחות. אינני מסתפק במאות; אני מבקש להגיע לאלפים.

מעבר לבנייה היוזמה במסגרת התקציב יעודד השנה משרד השיכון בניות בתים בודדים על-ידי תושבי המקום והעוברים לגור בערי פיתוח במסגרת התכנית הידועה "בנה ביתך".

בדרום ובנגב חיבנה השנה, בדומה לשנה שעברה, כחמישית מכלל תקציב הבנייה.

בעוד שהבנייה בערי הפיתוח מיועדת בעיקרה לאוכלוסיה חדשה ועובדת, ומיעוטה לפתרון בעיות סוציאליות, הרי הבנייה ברצועת החוף מיועדת לעולים חדשים ולפתרון בעיות סוציאליות של אוכלוסיה המתגוררת בתנאי דיור תת-סטנדרטיים.

במגמה לסיוע לאוכלוסיה הזקוקה לעזרה סוציאלית הבטיח משרד השיכון תכנית מיוחדת, המיועדת לפעילות בשכונות עוני על-ידי פינוי ובינוי, על-ידי השלמת תשתית שכונתית והשלמת מוסדות ציבור ושטחים ציבוריים בשכונות אלה.

אדוני היושב-ראש, משרד השיכון השלים תכנית לפיתוחה של ירושלים, בירת ישראל, וחיבורה בשני צירים מרכזיים נוספים לשפלת החוף. התכנית נועדה להשיג את גידול האוכלוסיה היהודית בירושלים בקצב של 3.8% לשנה, בהתאם להמלצות ועדת-גפני. לפי יעד זה תתפתח האוכלוסיה היהודית כך שישמר היחס של 73% של אוכלוסיה יהודית בירושלים.

להלן טבלה המראה את הגידול של האוכלוסיה בירושלים, משנת 1968 ועד היום, ותחזית עד לשנת 1981.

|             | 1968  | 1974  | 1975  | 1978  | 1981  |
|-------------|-------|-------|-------|-------|-------|
| סה"כ תושבים | 275.0 | 344.2 | 356.0 | 400.0 | 447.0 |
| יהודים      | 203.2 | 251.0 | 259.0 | 292.0 | 326.0 |
| לא-יהודים   | 71.8  | 93.2  | 97.0  | 108.0 | 121.0 |

\*-אומדן

בתכנית לשנת 1976 קרוב ל-350 מיליון לירות להש-  
למת פרוגרמות משנים קודמות, בעיקר ביישובים הח-  
דשים. סך-הכל יושקעו ב-1976 ביישובים החדשים  
כ-500 מיליון לירות.

לבסוף, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מש-  
תמש בהזדמנות זו כדי לציין בהוקרה את עבודתם של  
כל אלה שעושים אתנו במלאכת השיכון בישראל.

הי"ר ב. צ. קשת :

תודה לשר השיכון. עלי לציין שהשר גם שמר על  
המסגרת של הזמן ואני מודה לו גם על כך. חברי  
הכנסת, נשמע עכשיו את סקירתו של השר לקליטת  
העלייה.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, שלוש מאות אלף  
עולים הגיעו מאז מלחמת ששת-הימים. היום אני עדים  
לצימצום מדאיג בממדי העלייה. כ-20,000 נפש עלו  
בשנת 1975, לעומת 32,000 ב-1974 ו-55,000 בשנת  
1973. כמחצית המספר של עולי אשתדק הגיעו מארצות  
המערב, והיתר ממזרח-אירופה.

הסיבה העיקרית להקטנת העלייה מברית-המועצות  
מקורה בעובדה ששלטונות ברית-המועצות הרשו לכ-  
12,000 יהודים בלבד לצאת מגבולותיה בשנת 1975,  
לעומת 21,000 בשנת 1974 וכ-35,000 בשנת 1973. בד-  
בד עם הגבלות היציאה גברו ההתנכלויות כלפי היהוד-  
ים וגברה ההסתה האנטי-ציונית ואף האנטישמיות,  
אגב ניצול החלטת העצרת הכללית של האו"ם בגנות  
הציונות. שוב אנו שומעים בכלי התעמולה הסובייטית  
את הטענה שאין היהודים בברית-המועצות רוצים לצאת.  
טענה זו שמענו גם לפני שש שנים, ועד עתה יצאו,  
תוך מאבק משולב בהקרבה וסיכון, 115,000 יהודים  
את גבולות ברית-המועצות.

מעל במה זו תובעים אנו את הזכות האלמנטארית  
של שיבת כל היהודים למולדתם. אל שלטונות ברית-  
המועצות באים אנו בדרישה לאפשר ל-150,000 יהודי-  
ים, שבידיהם דרישות יציאה, להתאחד עם בני משפ-  
חותיהם בארץ. אחדות העולם סביב המאבק אלינו מהאזור  
ברית-המועצות התגלמה במינשר שנחתם בתום ועידת  
בריסל השנייה, ואין ספק בלבי שהכנסת מאמצת מינשר  
זה.

בהתייחסנו ליהודים במצוקה אל לנו לשכוח את  
אחינו הלואים בסוריה. חובה עלינו להמשיך במאבק  
למענם כדי שייפסק הדיכוי נגדם ויתגנן להם הזכות  
לעלות ארצה.

מ-1971, כאשר נפתחה פירצה במסך-הברזל, הגיעו  
אלינו כ-105,000 יהודים עולים מברית-המועצות. תרו-  
מתם לפיתוחה ולשיגשוגה של הארץ היא גדולה ורב-ת-  
משמעות. רוב רובם של העולים הגיעו אלינו מהאזור  
רים שסופחו לברית-המועצות כתוצאה ממלחמת העולם  
השנייה או מהרפובליקות הדרומיות — גרוזיה ואזור  
בוכרה. בשנה שחלפה התחילו להגיע במספרים משמ-  
עתיים עולים מעדה נפלאה נוספת, והם היהודים ההר-  
ריים מהקאוקאז, 10,000 עולים הגיעו בשנת 1975  
מהמערב, מאסיה ומאפריקה.

הסיבה העיקרית לזרם העלייה הדל מארצות המערב  
היא חוסר זיקה ציונית מקורית, היינו הגשמה על-ידי

ביישובים הדרוויים והצ'רקסים, בסכום כולל של 55  
מיליון לירות.

במסגרת תכנית הפעולה של המינהל לבנייה כפרית  
ויישובים חדשים לשנת 1975 הופעלה בנייה, וניתן סיוע  
לבנייה עצמית של התושבים, של כ-5,200 יחידות דיור  
במושבים, בקיבוצים, ביישובים החדשים, במושבות,  
ביישובים הקטנים וביישובים הדרוויים. בנוסף על בניית  
הדירות בוצעו עבודות תשתית, מיקלות ומוסדות ציבור.

בשנת 1976 יפעיל המינהל לבנייה כפרית וישר-  
בים חדשים בנייה וסיוע לבנייה עצמית של כ-4,000  
יחידות דיור, מוסדות ציבור, עבודות תשתית ומקלטים,  
כלהן: 1,600 יחידות דיור במושבים צעירים וותיקים;  
1,000 יחידות דיור בקיבוצים; 200 יחידות דיור במו-  
שבות הגליל וביישובים קטנים; 180 יחידות דיור  
ביישובים הדרוויים והצ'רקסים, ו-1,000 יחידות דיור  
ביישובים החדשים.

הבנייה במושבים הצעירים מיועדת להשלמת תכנית  
הרחבת בתים, סיוע לבנים הממשיכים להקים בית שני  
בנחלת ההורים והרוצים להתגורר במושב ולמצוא  
עתידם בחקלאות, בנייה לקליטת בעלי מקצוע במו-  
שבים, וכן להגדלת היישובים הקיימים ולמילוי חלקות  
ריקות. כמו כן מסייע המינהל בבנייתם והקמתם של  
מוסדות ציבור במושבים הוותיקים. בקיבוצים מופעלת  
בניית יחידות דיור לחברים ולקליטת עולים, בתי-  
ילדים, חדרי-אוכל, מבני ציבור, מקלטים ועבודות  
תשתית. בהתאם להסדר עם האגף לחינוך חקלאי במשרד  
החינוך והתרבות מופעלת בנייה בשביל בתי-ספר חקל-  
איים ממשלתיים ותאגידים ממשלתיים.

בשנה שעברה הועבר הטיפול במושבות הגליל  
והיישובים הקטנים למינהל. יש לציין שמאז חל שינוי  
מהפכני בשטח זה. הופעלה בניית 200 יחידות דיור  
לזוגות צעירים ולהטבת תנאי דיור והוחלל בביצוע  
עבודות תשתית ומוסדות ציבור במגמה לצמצם את  
הפער שנוצר בתחומים אלו במשך השנים. גם בשנת  
1976 תופעל בניית 200 יחידות דיור ותבוצענה עבודות  
פיתוח ומוסדות ציבור.

בשנת 1975 המשכנו להפעיל בנייה של דירות  
ומוסדות ציבור, עבודות תשתית ומיקלות ביישובים  
החדשים. ביישובים הללו נבנו בשנת 1975 כ-1,100 יחי-  
דות דיור, הוקמו יישובים חדשים בגולן, בבקעת-הירדן,  
בגליל, בחבל רפיה ובערבה.

בימת נבנו, ובשלבי בנייה סופיים, כ-350 יחידות  
דיור. במקום גרות כבר כ-70 משפחות עולים חדשים  
וותיקי הארץ. ליתר הדירות נקבעו מועמדים אשר מצפים  
לגמר הבנייה כדי להשתכן במקום.

לאחרונה הוחל בהכנת תשתית לבניית 1,000 יחי-  
דות דיור נוספות, ובשנת 1976 התחיל בניית 200 דירות,  
וכן תרכיז הרשמה לעוד 100 בתים במסגרת התכנית  
"בנה ביתך" לבנייה עצמית. במרכז העירונית-עשיתית  
בגולן, קצרין, נמצאים בבנייה 200 דירות, מוסדות  
ציבור ובית-ספר שדה. בשנת 1976 נמשיך בבניית  
עוד 100 דירות ועבודות פיתוח וכן 25 בתים במסגרת  
"בנה ביתך".

בסך-הכל ייבנו בשנת 1976 ביישובים החדשים,  
לרבות ימית וקצרין, כ-1,000 דירות, ויוקמו 7 יישובים  
חדשים. לצורך הפעולה ביישובים החדשים הקצבנו

לעומת 12,500 הדירות שהובטחו לצרכי שיכון עולים בשנת 1975. גם מהדירות הללו נאלצנו להחזיר 1,700 למשרד השיכון, כי אלה לא תאמו את החיכנון המורדם, וחלקן נמצאו במקומות שעולים התקשו להשתקע בהם בגלל קשיים במציאת תעסוקה הולמת והעדר תשתית כלכלית וחברתית.

צעד נוסף להקלה במציאת פתרונות דיור לעולים התבטא בהגדלת המשכנתאות הניתנות לעולים ובהעלאת התיקרות של מחירי הדירות שמעבר להן העולה אינו זכאי לקבל משכנתה.

בעת ובעונה אחת נקטנו צעדים להקלת מצוקת הדיור של יחידים מכל הגילים ושל זוגות קשישים. תקופת הזכאות של יחידים צעירים הוארכה לחמש שנים. במהלך שנים אלה יכול הצעיר העולה ליהנות מסובסידיה לשכר דירה. בתקופה זו הוא זכאי לקבל פתרון דיור קבע בהתאם לסטאטוס המשפחתי שלו באותה עת.

באשר לקשישים מארצות מצוקה, הזכאות לקבל פתרון דיור קבע הוארכה לתקופה בלתי-מוגבלת, עד אשר יוכל משרד הקליטה להעמיד לרשות הקשיש דירה הולמת. במשך כל התקופה ייהנו הקשיש או זוג הקשישים מסובסידיה לשכירת דירה בשוק החופשי.

במקביל החל בבניית הוסטלים מיוחדים ובהם דירות קטנות של חדר-וחצי ושני חדרים. דירות אלו מיועדות ליחידים צעירים, לקשישים ולזוגות קשישים. רק לאחרונה הושלמו ההוסטלים הראשונים והתחלנו לאכלסם.

הוקמה מערכת של מעונות המתנה בשביל העולים אשר מגיעים לנמל-התעופה בן-גוריון ומופנים לדירות שבנייתן טרם נסתיימה. בעת שהותו של העולה במעון ההמתנה הוא מתחיל לעבוד וכן ללמוד עברית באולפן.

במשך שנת 1975 הקימונו את מרכזי הקליטה הראשונים למקצועות ספציפיים. נוסף על לימוד העברית, הנהוג בכל מרכזי הקליטה, לומדים העולים במרכזי קליטה אלה גם טרמינולוגיה מקצועית בעברית ובאנגלית, מקבלים הרצאות בנושאים הקשורים למקצועם ועורכים סיורי לימוד במקומות עבודה פוטנציאליים. ריכוז גדול של בעלי מקצוע אחד הופך לגורם מסיבה למעסיקים פוטנציאליים, הבאים למרכזי הקליטה כדי לראיין עולים במקום. בכך נחסכת טיורחה גדולה לעור לה שאינו נדרש עוד להפסיד יום לימודים באולפן לצורך פגישה עם המעסיק במשרדו.

לאחרונה הקימונו שני מרכזי קליטה לשאינם אקדמאים. מרכזים אלה פתוחים לעולים במקצועות הצווארון הכחול. במשך שהותם של בעלי משלח-יד אלה מושם הדגש העיקרי בהשתלמויות וכלימודים המכוונים להתאמה מקצועית. פעולות אלה נעשות בתיאום מלא עם השלוחות המתאימות של משרד העבודה והסוכנות היהודית. מרכזי הקליטה האמורים הוקמו בישובי פיתוח. שאיפתנו כי חלק מהעולים ישתקעו קבע בישובי הפיתוח.

במשך השנה שעברה לא חלה הרעה במצב התעסוקה בקרב העולים. כ-88% מהעולים המבקשים לעבוד בארץ מועסקים בתום השנה הראשונה להשתלבותם, כ-95% בתום שלוש שנים לעלייתם. יתר על כן, בתום חמש שנים בארץ מועסקים 97% מקרב העולים, בדומה לאחוזי המקביל בקרב הוותיקים בארץ.

עלייה לארץ. לכן חובה עלינו לגייס את הכוח והמשאב בים הדרושים ולפעול להרחבה ולהעמקה של החינוך היהודי ולעלייה לישראל. מתוך הכרתנו כי כ-80% מעולי המערב ביקרו בארץ טרם עלייתם, עלינו להגביר את הפעולות לעידוד יהודים לבוא לארץ לתקופות קצרות, בין כתיירים ובין כמשתלמים. יהודים אלו יהיו פוטנציאל חשוב לעלייה בעתיד.

עם זאת אין המצב הכלכלי השורר כיום ברוב מדינות העולם מהווה גורם דוחף לעלייה לישראל. מעטות המדינות במערב שמורגש בהן לחץ אנטישמי גלוי, אולם גם במדינות שמורגשת בהן אנטישמיות ממשיתים היהודים בחייהם הרגילים ואינם מסיקים את מסקנת העלייה. כוונתי בעיקר לאמריקה הלא-טיבית. ביבשת זו, שרבות בה התמורות השלטוניות, אם משמאל ואם מימין, נתונים היהודים לסכנה מתמדת. המסקנה היחידה ממצב זה מחייבת הגברת החינוך היהודי והציוני והעמקת תחושת הגורל היהודי המשותף.

חברי הכנסת, עד עתה הצגתי חלק מהקשיים החיצוניים המשפיעים על הקטנת העלייה. ואולם אין אנו יכולים להתעלם מן הקשיים הפנימיים. חלק מהקשיים הם בתחום הבטחוני-מדיני; אחרים הם בתחום הכלכלי-חברתי. בין אלו אני מונה את איכות החיים היהודים בישראל.

לעניות דעתי פועלת ממשלה זאת ותפעל להגיע להסדר עם שכנינו, מחד גיסא, ולשיפור מצבנו הכלכלי-חברתי מאידך גיסא, עם כל המגבלות וההאילוץ הקיימים והידועים. מצבנו היום גורם לתופעות של נשירת יהודים מברית-המועצות בדרכם לארץ ואף לירידה של ותיקים מהארץ. עלינו להמשיך ולהיאבק נגד מציאות זו, לאזור כוחות ולהחדיר את התודעה הציונית והזיקה לישראל ללא תנאי לנוער שלנו ולמצטרפים אלינו.

בשטח הספציפי של קליטת העלייה התקדמנו במשך 1975 בתחומים-מספר, פתרנו בעיות שהצטברו בתקופת העלייה הגדולה בשנים 1972-1973, כאשר הגיעו 55,000 עולים בכל שנה. כמו כן שיפרנו את השירותים הניתנים לעולים.

בתחום הדיור נמצאו בתחילת 1975 11,300 משפחות ללא פתרון דיור קבע, לעומת 7,900 היום; מהן גרו בתחילת השנה 6,900 בדירות מושכרות, ובסופה 4,300, 1,400 עולים קשישים וזוגות יחידים שהו במעונות מיוחדים בתחילת 1975, ובסופה ירד מספרם ל-1,000. לעומת 1,000 משפחות עולים שהו במרכזי הקליטה מעבר לתקופה המקובלת של שישה חודשים בתחילת השנה, נמצאו בסוף השנה 300 משפחות במסגרות אלו.

במקום 2,000 משפחות ובודדים עולים בדירות שהעולים שכרו בכוחות עצמם בשוק הפרטי בתחילת השנה, היו בסוף השנה 2,300 יחידות משפחתיות כאלה. גידול זה הוא תוצאה של הארכת הזכאות ליחידים ולקשישים בתחום הדיור.

מספר משפחות העולים שנשארו ללא פתרון דיור של קבע ירד בשנה האחרונה ב-3,400, הישג זה הושג על אף העובדה שהספקת הדירות לצרכי הקליטה לא תמיד תאמה את התיכנון ואת צרכי העולים. למשרד הקליטה סופקו רק 7,700 דירות, מלבד המשכנתאות,

גיסא, וליצור מקורות תעסוקה, בעיקר לעולים אקדמיים, מאידך גיסא. מאז הפעלת הקרן בתחילת 1974 אושרו 100 הלוואות למפעלים בסך 138 מיליון לירות, וכן 620 הלוואות לעולים בסך 56 מיליון לירות. אלה אושרו, אבל הביצוע הכולל מתבטא ב-78 מיליון לירות, סכום אשר יוצר 1,900 מקומות עבודה חדשים לעולים; כ-1,000 עולים מועסקים כבר היום במקומות אלה.

כדי לעודד עליית יהודים מהמעמד הבינוני ולהקל את קליטתם בארץ נרכשו מבני תעשייה, מלאכה ומסחר. מבנים אלה יעמדו לרשות העולים שיעדיפו את הסקטור העצמאי לפרנסתם. עולים פוטנציאליים, הבאים לסיוור לימודים, יכולים היום לראות מבנים קיימים במקומות שונים ולשקול את האפשרויות להקמת עסק בישראל.

השנה שמנו דגש, יותר מאשר בעבר, בקליטה במסגרת קבוצתית, המתאימה לעלייה מהמערב. הקבוצה הראשונה של עולים שהתארגנה בצרפת כבר התיישבה באש"ד. לפני שבוע הגיעה קבוצה נוספת לעיר זו. תנועת "בני-עקיבא" אירגנה קבוצות של חבריה בצרפת ובצפון-אמריקה להתיישבות בנתיבות, ותנועת בית"ר בצרפת אירגנה קבוצה דומה להתיישבות בבית-שאן. העולים הראשונים הגיעו בשנה שעברה וכבר תורמים לשיפור שירותי הרווחה ביישוב והחיים החברתיים בו. שני גרעיני עולים, האחד מצפון-אמריקה והשני מברית-המועצות, התיישבו בימית. יחד עם קבוצות ותקנים מהווים הם את הבסיס לבניית עיר חדשה בדרומה של ישראל. לפני שבועות מספר הוחל בהכשרת הקרקע לפרויקט "ישראל הצעיר" מארצות-הברית.

פרויקט גדול, הקורם עור וגידים בעקבות החלטת כינוס ירושלים למען ישראל, הוא עליית 1,000 משפחות מצפון-אמריקה להשתקעות באחת השכונות החדשות של ירושלים. בני-נוער מהתנועות הציוניות ותנועות אחרות הקימו שני מושבים במרוצת השנה שעברה. קבוצות אחרות הגיעו בגרעיני השלמה לקיבוצים ולמושבים, ביניהן קבוצה של "השומר הצעיר" לקיבוץ סמר בערבה, שיוסיף נדבך ליישובי הערבה בדומה לקטורה. למרות הצימצום שחל בעלייה בשנת 1975 כמעט לא הצטמצמה הקליטה בקיבוצים, לעומת השנה הקודמת. כ-1,200 עולים נקלטו בקיבוצים בשנה זו לעומת 1,350 בשנה הקודמת. כ-30% מהעולים שקיבלו דירות באמצעות המשרד לקליטת העלייה השתקעו בערי הפיתוח. כבעבר כן עתה תורמים העולים כ-50% מתוספת האוכלוסיה בערי הפיתוח. שאר הגידול הוא מריבוי טבעי.

כאן המקום להזכיר את השירותים הסוציאליים, שהם אגף עצמאי במחלקת העלייה והקליטה של הסוכנות היהודית, ועובדי המוקדונים משולבים במסגרת הטיי-פול של המשרד לקליטת העלייה. האגף מטפל בקבוצות הפגיעות שבין העולים: משפחות חד-הוריות, משפחות מרובות ילדים, משפחות שיש בהן בני משפחה נכים מוגבלים, קשישים ומשפחות קשות-הסתגלות מבחינה תרבותית. משבר הקליטה העובר על כל עולה קשה במיוחד למשפחות אלה ועלול להחריף את מוגבלותם. כשליש מכלל העולים שהגיעו לישראל בשנת 1975 נמנה עם הקטגוריות המוזכרות. המטרה העיקרית של ההתערבות המקצועית היא להקל בשלבי הקליטה של המשפחות הפגיעות ולמנוע את החרפת מוגבלותן למצב של חוסר תפקוד עצמאי, תלות ואי-יכולת להשתקם.

בתחילת 1975 היו רשומים במרכז לתעסוקת אקדמיים 1,300 עולים ששהו בארץ לפחות שלושה חודשים וטרם נמצא להם מקום עבודה; בסוף 1975 ירד מספרם ל-940.

חיים קורפו (הליכוד):

משום שנמצאה להם תעסוקה, או משום שירדו מן הארץ?

השר לקליטת העלייה ש. רוון:

לא ירדו מן הארץ, אבל באו פחות עולים.

קליטתם התעסוקתית של העולים, ובעיקר של האקדמיים ביניהם, מחייבת עדיין הפעלת כלים מיוחדים לזירוז התהליך. במשך 1975 הרחבנו, בשיטות עם משרד העבודה וגורמים ציבוריים אחרים, את המיגוון של הקורסים להכשרה ולהסבה מקצועית. בשנת 1975 נפתחו 87 קורסים, באורך ממוצע של 9 חודשים, ובהם השתתפו 1,700 עולים. באותה תקופה נסתיימו 76 קורסים, ובהם 2,100 משתתפים.

הוועדה לקידום העסקה — דהיינו תשלום משכורת למעסיקים — הקפידה יותר מאשר בעבר על כך שתהיה מלאנה התחייבויות המוסדות לקליטת קבע של העולים המועסקים בהם. בשנת 1975 אישרה הוועדה העסקת 900 עולים; לכרבע מהם ניתנו הארכות תעסוקה. נזקקו להארכות לצורך מימון תעסוקתם של עולים שהוכיחו עצמם במוסדות הקולטים אך נמצאו בסכנת פיטורים עקב קיצוצים בתקציב במוסדות אלה. על אף המגבלות נקלטו סופית, ותיקנית, 70% מהעולים.

העולים הזקוקים להכשרה מקצועית או השתלמות מסוימת, שאינם ניתנות לביצוע במסגרת פורמאלית, מסתייעים בקבלת הכשרה אינדיבידואלית במקומות העבודה. בשנת 1975 סייע המשרד ל-3,500 עולים בדרך זו.

לקראת סוף השנה שחלפה הוחלט להעביר את המרכז לקליטה במדע ממשרד ראש הממשלה למשרד לקליטת העלייה, כדי להקל את תיאום הגורמים המטפלים בקליטה המדעית של המדען עם תחומי קליטה אחרים, כגון דיר, חברה, חינוך לילדים וכו'.

מאז הפעלתו בסוף 1973 טיפל המרכז בקליטת 800 מדענים עולים ותושבים חוזרים בעבודה, אם במסגרת קיימות ואם בקבוצות מחקר יוזמות. כ-150 מהם עדיין נמצאים בשלבי מיון והשמה; הקבוצות שהוקמו עוסקות במחקר שימושי בשביל התעשייה, שירותי הבריאות, הבנייה וכדומה. המשרד מתכנן לכוון את עיקר הקליטה בעתיד למסגרות נוספות כאלה, וישרות לתעשייה.

לקביעת מדיניות המרכז מינית ועדה ציבורית מייצגת של מדענים, מהם ותקנים ומהם עולים שמי-קרוב באו. המיון המקצועי של המדענים ולייווי תהליך קליטתם נעשו על-ידי צוות של יועצים מקצועיים, המועסקים במרכז והנעזרים במומחים חיצוניים בשטחי המדע השונים. נקבעו דרכים נוספות לקליטתם של בעלי עיסוקים מיוחדים. כתוצאה מהנסיון החיובי שהצטייר בעבודתה הברורה של הוועדה הבין-מוסדית לקליטת רופאים ורופאי שיניים הוקמו מסגרות דומות בשביל עובדים פארא-רפואיים, אמנים וספורטאים.

קרן המשאבים — קרן ההלוואות — הרחיבה את פעילותה במגמה להגדיל השקעות לפיתוח המשק מחד

שער כניסה נאה לאזרחים החדשים. אני שמח להודיע לבית שהאולם החדש פועל כבר כשמונה חודשים, לשביעות רצונם של העולים ושל צוות הקולטים כאחד. האולם בנמל-התעופה בן-גוריון מצויד במיטב השירותים, ביניהם חדר טלפון, שהעולים רשאים להתקשר על-ידו לכל מקום בארץ, וחדרי קבלה פרטיים. האווירה הנוחה באולם הרפתה באופן ניכר את המתרחקות שנוצרו באופן טבעי כתוצאה מהמפגש בין העולים הנקלטים בשעותיהם הראשונות במולדת לבין העובדים הקולטים.

כשסקרתי בהופעתי הקודמת את פעולות הקליטה דיווחתי על פתיחת שתי הלשכות הראשונות לריכוז השירותים לעולים, אשר בנוסף על נציגי המשרד לקליטת העלייה יש בהן נציגים של הסוכנות היהודית, משרד העבודה, המכס, חברת "עידוד" והרשות המוני-ציפאלית. כיום פועלות שמונה לשכות. סקר שבוצע על יעילותן של הלשכות הראה כי 85% מהעולים שפנו אל הלשכה לריכוז השירותים לעולים סיימו את הטיפול תוך יום אחד, לעומת 15% בלבד מהעולים שפנו לסניף משרד הקליטה במתכונתו הקודמת. לצערי, עלי להוסיף שהקטנת העלייה אינה מאפשרת הפעלה תקינה של הלשכות ומעמידה בספק את ביצוע התיכנון של פריסת 12 לשכות בארץ.

הנהגנו שיטה חדשה של מתן סיוע כספי לעולים. השיטה החדשה מאפשרת לעולה הרבה יותר שיקול-דעת עצמי בשאלה מה יעשה בכספים הניתנים לו לשם התארגנות ראשונה בארץ. מסירת הכספים האלה היא אוטומאטית, בתשלומים קצובים, ואינה תלויה בשי-קול-דעתו של המטפל.

בשנה שעברה התארגנה מחדש היחידה למידע לעו-לים. כיום יש שפע של מידע מעודכן בכל שטחי החיים ובכל מסלולי הקליטה. הזרמת מידע זה לעולים נעשית בערוצים שונים, כגון חוברות מידע, דפי מידע, מודעות וטורי אינפורמציה בעתונות, בראדיו, בעב-רית קלה ובשפות העולים. בתהליך הכנת המידע משולבים עולים רבים.

על אף הקטנתה בעלייה בשנת 1975 בשיעור של כ-40% פתח רק במעט מספר הסטודנטים שבטיפול מינהל הסטודנטים והתלמידים. המינהל טיפל ב-1975 ב-6,200 סטודנטים לעומת 7,000 בשנה הקודמת. מספר תלמידי הישיבות אף גדל מ-1,400 ל-1,700.

חברי הכנסת, ברצוני להעתיק גם בנושא התושבים החוזרים. במרוצת שנת 1975 הגיעו למלצות הוועדה שבדקה אפשרויות להחזרת תושבים ישראלים מחוץ לארץ. בראש הוועדה עמד חבר-הכנסת אביעד יפה. לאור ההמלצות הוקמה ועדה בין-משרדית מבצעת, שאישרה עד כה סיוע לשיבתן של 750 משפחות של ישראלים.

חברי הכנסת, בשנה שעברה טיפל המשרד לקליטת העלייה בכ-130,000 עולים, בממוצע, שהגיעו בשלוש השנים האחרונות. בשנה הבאה בנוי התקציב של המש-רד על בואם של 20,000 עולים. כאן עלי להזכיר את הודעת ראש הממשלה ושר האוצר, שתתאפשר תוספת תקציבית אם תגבר העלייה. למרות השפל בעלייה בשתי השנים האחרונות יטפל המשרד בשנה הקרובה בכ-100,000 עולים. חלק ממקבלי הטיפול יהיו עולים שהגיעו לפני ארבע שנים או יותר, מאחר שהוארכה התקופה שהעולה זכאי בה לסיוע ממשרד הקליטה.

העולה הנזקק זכאי תוך מהלך הטיפול גם לעזרה כספית מיוחדת, בנוסף על עזרה כספית הניתנת לכל עולה, בתחום קיום, הלבשה, ציוד, עזרה לניהול משק בית, סידור ילדים במעונות, הדרכה בתי, שיעורי-עזר מיו-חידים, מכשירים רפואיים, שיקום, סידור ילדים ומבו-גרים במוסדות ושכר דירה לקשישים בשיכונ "עמידר" ו"עמיגור" והפעלת שירותים מיוחדים ותעסוקה לקשי-שים.

רק באותם מקרים שבמהלך הטיפול הסתבר כי אין סיכוי סביר להגיע תוך 3 שנות הזנאות למצב של אי-תלות בשירותי סיוע מועבר המשך הטיפול ללשכת הסעד. משך הטיפול במשפחות המועברות לסעד ארוך במיוחד, וזאת כדי לאפשר מיצוי מירב האפשרויות ודחית ההחלטה על היות הבעיה כרונית ובלתי-ניתנת לפתרון. העולים שהועברו להמשך טיפול בסעד מהווים בשנת 1975 3.4% מכלל העולים הנזקקים וכ-2% מכלל העולים. הדגש בטיפול העובדים הסוציאליים מושם באיתור אקטיבי מוקדם של המשפחות הפגיעות ומתן סיוע אינטנסיבי בתקופת ההתאקלמות.

עד עתה סקרתי את הסיוע שרשויות הקליטה מעניקות לקליטתם התמריט של העולים. אולם בשנה זו עסקנו גם בטיפול קליטתם הרוחנית ופיתוח מערכות הקליטה התברתית של העולים. בשנה שעברה הושלם תירגום חמשת חומשי התורה לרוסית מודרנית. החומש כבר הופץ באלפי עותקים והתירגום של שאר ספרי התנ"ך נמשך.

המשכנו בעידוד הקמתם של ועדי הקליטה והפע-לתם ליד הרשויות המקומיות, והגברנו את פעילותם של מתנדבים בקרב העולים לקירוב לבבות בין ותיקים ועולים ולהפעלה משותפת של ועדי שכונות וועדי בתים. בפעולה משותפת עם גורמים מוניציפאליים ואחרים מופעלים כ-200 מועדונים שכונתיים לעולים וספריות אזוויות שיש בהן ספרים בשפות העולים ובעברית. האחרונים משמשים את האוכלוסיה הוותיקה ואת העולים שהתקדמו בלימוד השפה. עשרות ספרים ממיטב הספרות העברית והיהודית, לרבות ספרונים על חגי ישראל, הלכותיהם והליכותיהם, ראו אור. בשנה שעברה סייענו להוצאת עתון בשפה הגרוזינית, וכך נוסף עוד עתון לעתונות הלועזית, המאפשרת לעולים להיות מעודכנים בשפתם שלהם בנעשה בארץ ובעולם.

בשנה שעברה התנדבו אלפי עולים בכל רחבי הארץ למשמר האזרחי ותרמו אלפי ימי עבודה לביצורים באזורי הספר. תכלית כל הפעולות האלה שהזכרתי היא להעמיק את הרגשת השייכות של העולים ואת הזהות הצינונית בלבם, שכן הוכח כי הקשר לעם ישראל ולארץ-ישראל הוא המניע העיקרי לעלות לארץ ולהתמיד בה. הפעולות שהזכרו מקרבות את הוותיקים לעולים, קירוב שבא לידי ביטוי בישיבות משותפות של ועדי שכונות ובספורים ילליים של ותיק ועולה במשמר האזרחי.

קשה להתעכב בסקירה קצרה על כל השטחים שבהם התקדמנו בשנה שעברה. אך קודם שאפרט את תכניותי לשנת התקציב הבאה ברצוני להזכיר פעולות מספר אשר שיפרו את השירות לעולה ופישטו את התהלי-כים הביורוקראטיים.

בשתי הופעותי הקודמות בכנסת התייחסו חברי הכנסת לצורך לפתוח אולם חדש לקבלת עולים, שימשם

— סקירותיהם של שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם (רוזן, קורפו, גרופר, בן-אהרן), (דיון) (שחל) —

לקליטת העלייה היה עליו להתמודד עם דפוסיים ישנים אשר לא התאימו לקליטת רבבות העולים שבאו לאחר מלחמת ששת-הימים הן מהמערב והן מברית-המועצות. על קשיים אלה נוספה העובדה שחלק ממערכות המשק לא היו מוכנות כלל לקליטת העלייה בהיקפה ובהרכבה הנתונים.

עצם העובדה ש-75% מהעולים שבועי רצון באופן כללי מקליטתם, 80% שבועי רצון מהדיוור ו-70% שבועי רצון מעבודתם, מעידה על ההישגים הנכבדים שהגענו אליהם. אין להתעלם מכך שאירגון העלייה והקליטה, כפי שהוא היום, יוצר לפעמים קשיים מיותרים המפריעים לכהליכי הקליטה, והשפעתם על עתיד העלייה וקליטתה עלולה להיות מכרעת.

תמכנו בהחלטה, שנתקבלה בכנס ירושלים למען ישראל, להקים ועדה אשר תבדוק את מחדש את מערכת העלייה והקליטה, ואמנם מונחה ועדה על-ידי ראש הממשלה ויושבי-ראש הנהלת הסוכנות בראשותו של אלוף (מיל.) עמוס חורב לביצוע מטרה זו.

חיים קורפו (הליכוד):  
בשביל מה צריך לבדוק את זה, אם יש כל כך הרבה שבועי רצון?

השר לקליטת העלייה ש. רוזן:  
אנחנו בכל זאת בודקים. ייתכן שאתה סבור אחרת; תהיה לך הזדמנות לומר זאת.

היור' מ. שחל:  
צריך לבדוק למה הם שבועי רצון.

פסח גרופר (הליכוד):  
אנחנו רוצים לדעת מדוע הם כל כך שבועי רצון. יצחק בן-אהרן (המערך):  
הם מרוצים יותר משאתם מרוצים מעצמכם.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן:  
על כל פנים, ניתנת הזדמנות למבקרים לבדוק עוד פעם אם אנחנו צודקים או לא.

חיים קורפו (הליכוד):  
או לכותבי סטאטיסטיקות.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן:  
העלייה היא סם חיינו ועיקר הטעם שבצעמאותנו, כדי לבנות את מדינת ישראל כבית להמוני בית יש-ראל, הרוצים והחייבים לעלות, עלינו לגייס את מלוא המשאבים שבקירבנו ובקהילות התפוצה להגברת העלייה. לכן יש לקדם בברכה את החלטתו של כנס ירושלים כי קהילות התפוצות יקבלו על עצמן את האחריות לעידוד העלייה ואירגונה.

הממשלה נטלה על עצמה את המשימה של קליטת העלייה, אך ההצלחה מותנית בכך שלמשימה זו יירתם העם כולו. אם נדע לא רק ליצור אפשרויות עבודה ושיכון, כי אם גם לבטא במעשים את רחשי לבנו לכל עולה חדש שבא; אם נדע לקלוט את הבאים, אישית וחברתית, ולהעניק להם תחושה של שיבה הביתה — רק אז תובטח השתורשות במולדת ויהיה הדבר לברכה לעולים ולמדינה כולה.

בין העולים הזכאים להארכת הסיוע נמצאים אלה הגרים בדירות מושכרות, עולים קשישים, עולים צעירים בודדים, סטודנטים ועולים יוצאי-צבא.

משרדנו יעמוד בשנה הבאה בפני אתגרים בתחום הדיוור בשני מישורים: מתן פתרונות דיוור הן לעלייה השוטפת והן לעולים הנמצאים בדירות מושכרות ובמ-עונות קשישים. מטרתנו וחובתנו לפנות כ-3,000 משפחות עולים המתגוררות בדירות מושכרות ולהעבירן לדיוור קבע. הגשמת תכנית זו מותנית במספר הדירות שיימסרו לקליטת העלייה. אני תקווה שבמרוצת 1976/77 יושלמו 800 יחידות דיוור בהוסטלים המיוחדים, ונוכל להעביר אליהן את מרבית הקשישים. כן מקווה אני שהוסטלים אלה יהיו פתרון דיוור הולם גם לעולים צעירים יחידים.

אנו נמצאים היום בתקופה של עלייה מוקטנת, אך עלינו להיערך לחידוש זרם העלייה. רק על-ידי היערכות כזו נימנע מהצורך באילתורים בתחומי הקליטה השונים. בתחום הדיוור לעולים עלינו להבטיח שבכל נקודת זמן יהיו בתהליכי בנייה לא פחות מ-20,000 יחידות דיוור. חוששני כי ממדי הבנייה כפי שמאפשר התקציב היום אינם מבטיחים מטרה זו.

תחום שני המחייב תשומת-לב מיוחדת הוא קליטת העולים בתעסוקה. נמשיך להפעיל את הכלים שנוצרו בשנה האחרונה כדי להקל על העולים ולהבטיח מקום עבודה לכל עולה. שר האוצר התחייב כי במקרה שיווצרו כיסי אבטלה משמעותיים במרוצת השנה, יופשרו אמצעים תקציביים למניעת פגיעה רצינית באוכלוסיית העולים. משרד הקליטה ידאג, יחד עם משרד העבודה, לקרוסים נוספים ולהשתלמויות מקצועיות, אשר יכשירו עולים לעיסוקים שיהיה בהם ביקוש לעובדים, במיוחד לתעשיות ולשירותים המכוונים ליצוא.

למשק הישראלי צפויים קשיים בשנה הבאה. המשק יצטרך להתארגן מחדש כדי להגדיל את היצוא ואת תחליפי היבוא. העולים יכולים לתרום לתהליך זה תרומה חשובה, שכן הם באים עם ידע רב גם בתחומים שיש ראל נהנית בהם מיתרון יחסי: אלקטרוניקה, מתכת עדינה וכו'. קרן המשאבים שהוזכרת לעיל מבטיחה שהממשלה תוכל לסייע בפיתוח המשק בכיוונים הרצויים וליצור מקומות עבודה פרודוקטיביים בשביל העולים שיבואו.

קליטת העלייה היא נושא מרכזי בחיי האומה. הקליטה חייבת להיות באחריותה הישירה של ממשלת ישראל ולהתנהל תחת הביקורת של הכנסת ומבקר המדינה, בעיקר בשני התחומים שהוזכרו — דיוור ותעסוקה. רק גישה ממלכתית וריכוז כל המשאבים העומדים לרשותנו עשויים להביא לקידום הפתרון של הבעיות שהעלייה.

משרדי הממשלה מטפלים, כאמור, ברוב ההיבטים של קליטת העלייה. התיאום בין הגורמים השונים — שיכון, עבודה, בריאות, חינוך וכו' — ייעשה בדרך הטובה ביותר על-ידי משרד ממשלתי אחד שהוא המעניק את השירותים לעולה. בשמונה השנים הראשונות לקיומו של המשרד

## דיון

היור' מ. שחל:

חברי הכנסת, אנו פותחים בדיון על סקירת שר השיכון והשר לקליטת העלייה. הדיון הוא סיעתי. רשות

הדיבור לחברי-הכנסת ארנס, ואחריו לחברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו.

## משה ארנס (הליכוד):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, בין עשרים ושניים משרדי הממשלה, אם נסדר אותם לפי ההירארכיה של המשרדים החשובים, אינני יודע איפה נופל משרד הקליטה. לפי מיקום הישיבה פה ב"פרסה" אני חושב שהוא נופל בקבוצת המשרדים המשניים, כנראה עם משרד השיכון ועם השרים בלי תיק, כאשר לפי המוסכמות המשרדים החשובים הם משרד התחן, משרד הבטחון, משרד האוצר. לגבי משרדים חשובים אלה אפשר גם להצביע על קיום תהליך של הסתק מסקנות והפקת לקחים. איננו מוצאים היום במשרדים אלה — משרד התחן, משרד הבטחון, משרד האוצר — אותם שרים שמילאו את התפקידים האלה בתקופת המחדלים שקדמו למלחמת יום הכיפורים. נראה לי שהמשרד לקליטת עלייה נחשב כמשרד משני וזוטר יותר מכדי שהמשרד והשר הנושא באחריות לניהולו ייתבעו להפיק לקחים על מחדלים ומשגים, שאני חושש שממדיהם היסטוריים.

הנושא של קליטת העלייה בישראל אינו מאורגן וממוקד, כפי שרוב פעולות הממשלה אינן מאורגנות. קיים פיצול סמכויות, קיים פיצול אחריות, קיימת חפיפה בין משרדים ובין מחלקות. כפי שמחפשים אצלנו נפט במסגרת 12-13 חברות, ונושא האגרגיה מפוצל בין מי יודע כמה משרדים, כן גם הנושא של העלייה והקליטה מפוצל בין הסוכנות, משרד הקליטה, משרד השיכון ומשרד ראש הממשלה. אבל מי שנושא באחריות לנושא של קליטת העלייה במדינת ישראל, כלפי ציבור האזרחים וכלפי הכנסת הוא שר הקליטה.

העלייה כיום — כאשר העולים באים מרצונם, אם ממערב ואם ממזרח — תלויה בראש וראשונה וכמעט בלעדית בקליטה. איננו צופים כיום עלייה שתבוא מארצות שיהודים יגורשו מהן. אנו צופים עלייה, גם ממזרח וגם ממערב, של יהודים שיחליטו לעלות, והחלטה זו תלויה בראש וראשונה, כמעט בלעדית, בקליטה של אלה שקדמו להם. וקליטת עלייה, כאשר היא מורכבת כפי שהיא מורכבת ומחציתה אקדמאים, היא בראש וראשונה בעיה של התאמה בין הכושר המקצועי שמביא אתו כל עולה, בין השאיפות המקצועיות שמביא אתו כל עולה ובין העבודה שמדינת ישראל, שמשרד הקליטה, מוכנים להעמיד לעולה זה.

מהו מצב קליטת העלייה במדינת ישראל? נדמה לי שהתיאור שלי יהיה שונה בתכלית מאותו תיאור ששמענו כרגע מפי שר הקליטה. מי עוד זוכר את נס העלייה מברית-המועצות? אחרי חמישים שנות משטר קומוניסטי, דיקטאטורה של סטאלין, מחנות בסיביר, רדיפות והתבוללות החליטה יהדות רוסיה שהיא רוצה לחזור לציון. ומה קרה לעלייה זו? היא נפסקה, ולא כפי שטוען פה שר הקליטה. אינני רוצה לשחרר את שליטי בריית-המועצות מאחריות, אבל העלייה לא נפסקה, כפי שטוען פה שר הקליטה, בעיקר עקב שינוי מדיניות בברית-המועצות. דברים אלה תשמע גם מעולי המגיעים מברית-המועצות בימים האחרונים. היא נפסקה בגלל המכתבים שמקבלים בברית-המועצות מעולי שהגיעו לארץ-ישראל.

אליעזר רונן (המערך):

אתה אומר אותם דברים שאומר "פראבדה".

## משה ארנס (הליכוד):

אינני משחרר שום איש מאחריות, אבל, אדוני השר, אינני רוצה לשחרר גם אותך מאחריות ולא הייתי רוצה שתשחרר מאחריות.

לפנינו טראגדיה אנושית בממדים ענקיים. גל זה של אמוציה, של ציונות, של פאטריזיסם, של געגועים — הולך ונחנק.

לפנינו תופעה של ביובו משאבים גדולים מאוד במושגים שלנו במדינת ישראל: מחצית העולים המגיעים אלינו הם בעלי השכלה אקדמית. אנחנו יודעים כמה עולה השכלה אקדמית ומה גודל המשאבים שאנחנו משקיעים בחינוך, ובמיוחד במוסדות להשכלה גבוהה. הייתי מעריך ששווה-ערך של ההשכלה הידע שהגיעו אלינו בשנים האחרונות הוא לפחות כ-5 מיליארד לירות; יותר — ויותר באופן ניכר — מתקציב כל משרד החינוך והתרבות בשנת 1976. כאשר איננו מצליחים להתאים את הכישורים של העולים האלה למקומות עבודה יצרניים במדינה, כאשר אנחנו מביאים לידי כך שעולים אלה יורדים מן הארץ, ועולים בפוטנציה מחליטים לא לעלות, מיתוסף לטראגדיה האנושית גם ביובו משאבים, שמדינת ישראל בימים אלה אינה יכולה להרשות לעצמה. כל מי שעוקב אחר ההתפתחות בתחום הטכנולוגי והמדעי של ארצות-הברית וברית-המועצות יודע מה רב חלקם של היהודים בפעילות זאת. כל מי שעקב אחרי מיבצעי החלל של ברית-המועצות, אחרי פיתוח מטוסים ומערכות נשק, יודע מה רב חלקם של מדענים ומהנדסים יהודים בפעילות זו. קיבלנו במדינת ישראל חתך נאמן של אותה יכולת רבה אשר קיימת ביהדות של ברית-המועצות. הגיעו אלינו מהנדסים ומדענים בעלי רפוטציה בין-לאומית, והתחילו להתרוצץ בין פקיד לפקיד, התחיל תהליך התשה, עד שחלק הולך וגדל מהם עזב את הארץ וחלק הולך וגדל, אשר חשב לעלות לארץ, החליט שלא יעלה. פעילות הקליטה במדינה מאופיינת על-ידי העדר הבנת התהליכים היסודיים. היא נמצאת בידי אנשים שאין להם אפילו שפה משותפת עם אותם אנשי מקצוע, עם אותם אקדמאים, עם איתם אנשי מדע אשר מגיעים אלינו; היא סובלת מהעדר כל תכנון, מהעדר כל מדיניות, ומכאן — מפיצול סמכויות.

רק לאחרונה התפרסם חלק מדין-וחשבונו אשר הוזמן על-ידי שר הקליטה מאת מר יוסף עמי. בדו"ח זה נאמר בין היתר: "דיונים על מדיניות ותכניות העלייה והקליטה בדרג הממשלתי והסוכנותי, הערכה תקופתית על ביצוע מדיניות זו, ביצוע שינויים ושיפורים המתבקשים עקב תמורות בעלייה ובמדינה — היו ללא ספק מוגעים הרבה מהתופעות הלא-רצויות בכל הנוגע לקליטת עולי המדע. מצב זה של חוסר פעולה בדרג העליון הכביד על המרכז ועובדיו בביצוע התפקידים שהוטלו עליהם, העדר פעולה בדרג הממשלתי-סוכנותי הביא לאי-תאום, אי-בהירות, כפילויות, ולחוסר יכולת של ריכוז כל המשאבים במדינה להשגת יעדי המדיניות, וגרם לחוסר בהירות בקביעת עדיפויות בפעילות הקליטה במדע".

— סקירותיהם של שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם (דיון) (ארגס, שחל, ארבל-אלמוזלינו) —

מברית-המועצות מצד אחד, והמתח הבטחוני מצד שני. תופעות אלה, ירידת מספר העולים ועליית מספר הירידים, הן כשלון שהאחרים לו רבים, כשלון של מדיניות, אך גם כשלון של החברה הישראלית.

חבר-הכנסת ארגס, אינני חושבת שמישהו מאתנו יכול לבוא ולהציא את עצמו מן הכלל בנושא קליטת העלייה. כולנו באותה סירה וכולנו באותה קלחת. אי אפשר לבוא ולהטיל את האחריות רק על השר לקליטת העלייה, על המשרד לקליטת העלייה, כאשר אנחנו, החברה הישראלית, לא עשינו כמיטב יכולתנו למען הצלחת קליטתה של העלייה. כאשר חברים מהאופוזיציה באים לבקר מדיניות של משרד צריכה ביקורתם להיות פרופורציונאלית. אי אפשר לשפוך את הילד עם המים. צריך לציין גם נקודות חיוביות.

משה ארגס (הליכוד):

מי פה הילד? — שר הקליטה? הילד הוא העולים.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

אני סבורה שהכשלון הוא של החברה הישראלית, כשלון של מערכת החינוך בישראל במשך כל השנים. ואין לשחרר מאחריות את מערכת הקליטה על שלו-חתייה השונות.

יותר מכל מדאגה אותי בעיית הירידה, כי כל יורד "תורם" להחלשת כוחנו, ואין לראות בעלייה איוון לירידה. נוכחנו לדעת, מתוך מחקרים שנעשו ומתוך שיחות עם יורדים בארצות השונות, כי ככל שהישראלי מושרש יותר ביהדות ובצינויות והיה מעורה יותר בחיי הארץ וחדור תודעה לאומית, עמד לו כוח לעמוד בפני פיתויים וחולשות לערוק מהמולדת. מכאן המסקנה של להעמיק את החינוך הצינוני בכל מערכות החינוך, להקינות לדור הצעיר תודעה לאומית ולחשל את ההזדהות של הפרט עם ארצו-מולדתו.

רבנות, חברי הכנסת, בשנה האחרונה מספר העולים שהגיע לישראל לא עלה על 20,000. כאשר מספר העולים בשנת 1974 הסתכם ב-32,000, רבים האמינו אז שזהו שיא השפל. קיננה בלב כולנו התקווה להתחדשות גלי העלייה, ואז נורקה הסיסמה עלי-ידי יושב-ראש הנהלת הסוכנות פנחס ספיר, זכרוננו לברכה, שיש לפעול להבטחת עלייה של 100,000 יהודים. יש לציין בדאגה ובחרדה שהתקווה התבדתה, וגם מאמציו של פנחס ספיר ז"ל, שידע לעקור הרים, לא נשאו פרי, ומספר העולים בשנת 1975 הצטמק לשתי רבבות.

כבוד היושב-ראש, הסיבות לכך הן רבות, סיבות בלתי-תלויות בנו, אך במידה רבה סיבות הנוצרות בנו, בסוכנות היהודית, במערכת הקליטה בארץ, ובמידה רבה — בחברה הישראלית. השיגרה הפכה מנת-חלקם של רוב רובם של שליחי הסוכנות, של התנועה הצינונית ושל תנועות הנוער, המטפלים בעידוד העלייה בארץ צות אירופה ואמריקה. במצב הקיים לא ירחק היום שמספר השליחים הקבועים והזמניים יעלה על מספר העולים המגיעים מארצות שונות. חסרה ההתלהבות בעבודתם, ולפעמים יש לי הרגשה שחסר גם הפאטוס הצינוני. במקום לראות בתפקיד שליחות, רואים בו יותר ויותר מכשיר של קידום אישי, ולא אחת זהו פרס שניתן לו אי-הצלחה בתפקידים אחרים.

שר הקליטה בנאומו לפני שנה בכנסת על פעולות משרדו אמר שיש להוציא את עובדי הקליטה אל השדה,

אבל ההרשעה הזורפה ביותר על משרד הקליטה ושר הקליטה באה מפ' ויליאם וקסלר, עולה חדש מארץ-הברית — לא סתם עולה, אלא אדם אשר היה נשיא מועדון הנשיאים של האירגונים היהודיים בארצות-הברית, יועץ לנשיא ג'ונסון ולנשיא ניקסון. כולנו כיום מכבדים, מעריכים ומעריצים את נשיא מועדון הנשיאים, אנחנו צופים שהם יעזרו לנו בהשפעה, בשירותים, באצל הממשל האמריקני, בגיוס המשאבים של יהדות אמריקה. מפ' ויליאם וקסלר היה אחד מאותם יחידים שהיה ממנהיגי יהדות אמריקה, ואולי היחיד ביניהם, לפחות בדג זה, אשר החליט לעלות לארץ-ישראל. מי שקרא לפני כמה שבועות ב-19 בפברואר מאמר ב"הארץ", שבו רואיין מ' וקסלר, קרא בין השאר: "משרד הקליטה בישראל הינו התגשמות סופית ונחרצת של חזיונותיו הקשים ביותר של קאפקה... פקיד משרד הקליטה כמו שמו לעצמם מטרה להפסיק את העלייה לישראל והם הצליחו". מ' וקסלר ממשיך: "פקידים קטנים וחסרי-חוש, ש'ייהרגו' על תוספת של 5% לשכרם, מטפלים לעתים באדישות, לעתים ברשעות, אך תמיד בקשיחות, בחוסר עניין, בחוסר יעילות, בעולות חרשים. הם מתנהגים כלפי העולים האלה כאילו היו בקר ולא בני-אדם מבוהלים וחרדים בימיהם הראשונים בארץ חדשה, שאת שפתה אינם מבינים, את מנהגיה אינם יודעים, ועל הכל — אינם מבינים מה חטאו שנוהגים בהם בגסות כזאת, מדוע מריצים אותם להמציא מסמכים שאיש אינו זקוק להם וזולת הפקיד שותה התה ואוכל הסנדביץ'". "בן 63 שנים אני כיום" — אומר ד"ר וקסלר — "ועברתי עולם ומלואו במסעותי לסייע ליהודים, אך בתופעות כאלה של צרות-מוחין ושל בירוקראטיה כמו במשרד הקליטה שיהיה לי נחלתה".

מי נושא באחריות למצב זה? לא אחר מאשר שר הקליטה. ודאי שאפשר לומר, כפי שאנחנו נוהגים לומר במדינת ישראל: כולנו אשמים — החברה הישראלית אשמה, הילדים בבית-הספר אשמים, ראש הממשלה אשם הואיל וגם הוא נושא בחלק מן האחריות לגבי כמה פעולות בתחום הקליטה, הסוכנות אשמה, משרד השיכון גם הוא אשם; אבל האיש נושא הדגל של קליטת העלייה במדינת ישראל הוא שר הקליטה, הוא הנושא באחריות — והוא נכשל בתפקידו. אין דבר חמור מכשלון שר הקליטה בתחום של קליטת עולים. אין דבר מרגיז יותר מאשר לשמוע את שביעות רצונו כאשר הוא בא לפני הכנסת כדי לדווח על פעולות משרד הקליטה.

אני דורש את התפטרותו של השר לקליטת העלייה. הי"ר מ. שחל:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, ואחריה לחברת-הכנסת אבטבי.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הדיון על תקציב המשרד לקליטת העלייה מתקיים לאורם של שני סימני אופק, והם: ירידה במספר העולים, בשנת 1975, ירידה המדאגה אותנו; עליית מספר היורדים בשנים האחרונות. אסור לנו להתעלם משתי תופעות אלה, שהן בפנינו כעם וכמדינה. אין להסתפק בייחוס הסיבות לכך בגורמים אובייקטיביים — מגבלות ליציאת יהודים

חוברת כ"ג, ישיבה ר"פ  
לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם (דיון) (ארבל-  
אלמוזלינו) —

עולים רבים. כל זה קורה בימים שסכנה רצינית נשקפת להמשך קיומו של העם היהודי בגולה. ההתבוללות מתפשטת, נישואי תערובת הפכו לחזיון יומיומי, ואחוז מבוטל של ילדים יהודים לומדים בבתי-ספר עבריים בצפון-אמריקה, דרום-אמריקה ומערב-אירופה. הקשר שלהם עם העם היהודי הולך ונחלש.

מציאות זו מחייבת את הרחבתה והעמקתה של הפעולה הציונית בתפוצות. יש לחדש את הלהט והאמונה בציונות. יש לחזק את תנועות הנוער החלוציות, ויש גם לפעול בקרב חלק מהיורדים על-מנת להגביר את מוסר-הכליות שרבים סובלים ממנו, בגלל המעשה שעשו בגטשם את המולדת, ולהחזירם אליה. לא על-ידי הבטחת הישגים מאטריאליים נעווד את היורדים לחזור לישראל. ואין זה אומר שלא צריך לסייע לאלה שיחזרו, אלא צריך לנהל פעולה הסברתית גם בקרב ילדי ה"יורדים", יש להעמידם על החובה המוטלת עליהם. כלידי הארץ או כעולים שהארץ קלטת אותם, לחזור לצור מחצבתם ולתרום את תרומתם להגברת עוצמתה הכלכלית והבטחונת של ישראל, יש להסביר להם שעדיף להיות בארץ, לבנות אותה ולהיבנות בה על אף הקשיים, מאשר לחיות כזרים בארץ נכרית. יש להצטרף שדוקה פעולה כזאת איננה נעשית בקירבם.

התעכבתי על סכנת הירידה גם אם אני יודעת ששר הקליטה איננו נושא באחריות מיינסטריאלית בתחום זה, כי רוב היורדים אינם עולים חדשים. בדיונים של ועדת העבודה התעודתית לשמוע, שלא חלה עליה במספר היורדים מביני העולים, אלא יש ציבור יחסית. אני רוצה לקוות שמספר היורדים מקרב העולים ילך ויקטן. אבל אני חושבת שהממשלה חייבת לתת את דעתה לנושא זה ולנקוט צעדים מתאימים כדי לבלום את ממדי הירידה, שגדלו בשנה האחרונה. הביע הזמן ללמוד מן הכשלונות בתחום של קליטת עלייה. יש לראות בעולים ישראליים לכל דבר מיום בואם ארצה. עלי לציין שאל מול התקלות האלה יש גם הישגים גדולים, שאין להתעלם מהם, בתחומי התעסוקה, השיכון וגם הקליטה החברתית. חבר-הכנסת ארנס, בענין חשיבות הקליטה שעושה משרד הקליטה. באין סקרים, אי-אפשר לדעת מה הן הבעיות המעיקות על העולים, באיזו מידה הם שבעי רצון או לא. הסקרים מאפשרים ללמוד מהו המצב ובהתאם לכך לתקן את השגיאות. יש לשפר ולשכלל את דרכי הקליטה ולהגביר את הפעילות החברתית בקרב העולים כדי שישתלבו מהר ככל האפשר בחיי המדינה ויכו בה שר-שים.

על משרד השיכון לעשות כמיטב יכולתו לפרוע את החוב לאותן משפחות עולים אשר גרות בדירות שכורות ותוקף חווי השכירות שלהם הולך ומסתים. הבטחת דיור למשפחות תמנע התמרמרות מיותרת של העולים ותמנע מהם סבל, דוגמת הסבל שעבר על המשפחה בבתי-השוכות בראשית דבריה.

כבוד היושב-ראש, אני מבניה ללבו של שר השיכון ולדאגתו בעקבות צימצום התקציב שהועמד לרשות משרד השיכון בשנה זו, דבר שימצא את בטיחו בהקטנת התחלות הבנייה בכל המגורים שמשרד השיכון מטפל בהם. צימצום בהתחלות הבנייה ובגמר בנייתן של דירות לפני שנה-שנתיים יטביע את חותמו על מספר הדירות שמשרד השיכון יוכל להעמיד לרשות העולים, הוזגות הצעירים, מפוני משכנות העוני, דבר שירגש ביתר שאת בעוד שנה-שנתיים.

אל בתי העולים, כדי לקיים מגע הדוק אתם, והדבר ניתן נוכח הצימצום במספר העולים והקטנת מספר העובדים במשרדים. בלי שאולול בפעולה הנעשית, הרגשתי היא — והרגשה זו מבוססת על סיורים שערכנו ועל פגישות רבות עם עולים שפנו אלי כיושבת-ראש ועדת העבודה, וכן על מגעים שקיימתי עם עולים — שעדיין הרוב המכריע של עובדי הקליטה מרותקים למשרדים וטרם יצאו לשדה. ועל אף מיעוט העולים מגיעות תלונות על בירוקראטיה, על העדר אוזן קשבת, על העדר נכונות לפתור בעיות הניתנות לפתרון.

אינני חושבת שכל תביעה היא מוצדקת. לא כל פנייה יכולה להיענות בחיוב. אך אוון קשבת, לב פתוח, מתן הרגשה שקיימת נכונות לסייע, לייצץ, לעזור — הרבה פעמים מועילים יותר מתשובה חיובית הניתנת באיחור ובפנים זועפות.

הזדעזעתי מהמקרה שקרה אתמול ושנמסר עליו בראדיו, בטלוויזיה ובשאר אמצעי התקשורת, על משפחה עולים שגרה בבתי-ההוצא צו פינוי נגדה. אותה משפחה גרה בדירה שכורה, והיא משום-מה לא פינתה את הדירה וכך נאלצו להוציא אותה בכוח. אני חושבת שעובד הקליטה היה צריך להיות ער ורגיש יותר למצב המשפחה ולא לגלות שאננות ואדישות לנוכח מה שהתרחש. הוא היה צריך אפילו ללוות את המשפחה ולדאוג לשכן אותה בדירה אחרת. אינני באה לומר שהמשפחה צדקה בכל מאת האחווים, אם הוצע לה סידור והיא סירבה לקבלו. אבל כאשר הוצא צו פינוי צריך היה עובד הקליטה לדאוג שהמשפחה אכן תקבל את הסידור המגיע לה בצורה נאותה. שמחתי לשמוע את התגובה של השר ושל המנהל הכללי של משרדו. מנהל המשרד הודיע שאותו פקיד השועה מעבודתו עד לביורר העניין. יש רגישות למצב ואני מציינת אותה בהערכה.

הרכב העלייה המגיעה בזמן האחרון לישראל הוא סלקטיבי ברובו הגדול. העולים באים לישראל מתוך הכרה ציונית ומתוך רצון להשתלב בחיי החברה ובניין הארץ. אין זו עלייה סטיכית ולא קאטאסטרופאלית. אילו לעלייה זו, החדורה ברובה הגדול הכרה ציונית, היו מציבים אתגרים לאומיים והתיישבותיים, בטוחתני שההענות היתה גדולה. אך אנו ממשיכים בשיגרה ולפיה המדינה היא הנתבעת ואין היא תובעת מהעולים. וכך ממשיכים לשכן את רוב העולים במרכז הארץ. לא ידענו ליצור מוטיבציה בקרב עולים אלה להיחלצות למפעלים חלוציים, כמו איכוס אוורי הפיתוח, הקמת גרעיני התיישבות והתנחלות.

בסקירתו של השר שמענו ששני גרעינים מקרב העלייה מברית-המועצות התיישבו בימית. בני-נוער מהתנועות הציוניות הקימו שני מושבים, וחלק מהם התארגנו כגרעיני השלמה לקיבוצים ומושבים. שני גרעינים נמצאים ברמת-הגולן וליד אלמגור, והם מחכים להתיישבות קבע. דבר זה מוכיח כי ניתן לעשות יותר בתחום זה. אני סבורה שהיענותם של עולים לאתגר מסוג זה יכולה להיות יותר גדולה; גם הרגשתם היא יותר טובה בידעם שהם תורמים תרומה חשובה לפיתוחה של הארץ ולקיומה.

אם אין אנו פועלים לביסוס ישובים חזקים לאוכלוסיה בעלת רמת השכלה וידע מקצועי מתוחכם — אנו במידתו מחלישים את ההתלהבות הציונית בקרב

— סקירותיהם של שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם (דיון) (ארבל-אלמוזלינו) —

שהניחה ועדת העבודה על שולחן הכנסת בעקבות הצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת חביב שמעוני.

כבוד היושב-ראש, הצימצום במשאבים הכספיים העומדים לרשות משרד השיכון מחייב תכנית המבוססת על סולם עדיפויות הבנוי על צרכי המדינה, לפי שיקר-לים לאומיים, בטחוניים וכלכליים. אינני מבינה את חברי הכנסת מוועדת הכספים שיצאו בפעולה נמרצת ותובעים קיצוץ בתקציב המדינה: מי שמציע לקצץ שני מיליארד והם 50% מתקציב משרד השיכון, ומי שמציע לקצץ 4 מיליארד לירות. אינני יודעת אם ירדו לעומקן של הבעיות שמשרד השיכון עומד לפניו וחייב לתת להן תשובות ופתרונות. איר העז להציע ש-50% מה-סכום שרוצים לקצץ יהיו מתקציב משרד השיכון, אינני יכולה להבין.

עקרון העדיפות שצריך להנחות את משרד השיכון בבניית דירות צריך להיות בנייה במקום שצריך ונחוץ לבנות בו, ולא במקום שרוצים המועמדים להשתכן בו, כי רצונם של רוב הפונים לשיכון הוא להשתכן בשפלה ובמרכז הארץ, דבר העומד בניגוד למגמות המדיניות המוצהרת של הממשלה על פיזור אוכלוסייה.

העדיפויות לפי צרכי המדינה צריכות להיות בראש וראשונה לאיכילוס הגליל, הגדלת האוכלוסייה בנגב, תוך הקדשת תשומת-לב מיוחדת להבטחת המשאבים הדרושים להרחבת הממדים והקצב של ההתיישבות בגליל, בבקעה, בפיתחת-רפיה, באופריה ובכל מקום אחר שהממשלה מחליטה עליו. יש לראות באיכילוס מזורז של הגליל משי-מה לאומית ממדרגה ראשונה. הגשמת יעד זה תלויה בשני נתאים: פיתוח תשתית רחבה ומקורות תעסוקה בסי-סיים ומגוונים לאוכלוסייה הקיימת ולאזרחים שיופנו לה-תיישב שם והבטחת דיור נאות בתנאים מתאימים והול-מים, תוך הקמת השירותים הקהילתיים הדרושים לכך. פיתוחו של הגליל מונחה בהגדלת מפעלי תעשייה בישו-בים הקיימים והקמת אזורי תעשייה בשטחים שיועמדו למטרה זו.

פיתוח הגליל יבטיח תעסוקה גם לתושבים הערבים בגליל. יש לזכור שהגידול הטבעי באוכלוסייה זו אין לו אח ודוגמה בעולם, הוא מהגבוהים בעולם, ואין בכוחה של החקלאות להבטיח תעסוקה לאוכלוסייה הערבית בגליל ההולכת וגדלה. אין להבין ובשום אופן אין להצדיק את ההתנגדות המאורגנת להפקעת הקרקעות בגליל, שרובן ככולן אדמות טרשים שאינן מעובדות, ובעליהן יקבלו בעדן תמורה הולמת. יש להצטער שלהתנגדות זאת, שמלבים אותה גורמים פוליטיים שליליים, נתנו ידם גם אזרחים שומרי חוק ונאמני המדינה.

סולם העדיפויות בפעולות משרד השיכון מחייב צימצום הבנייה במרכז הארץ והפניית מירב המשאבים לגליל, לנגב ולאזור ירושלים. המסקנה הנובעת מכך היא כי יש להקפיד לשנים מספר את התכנית להקמת העיר בחולות ראשון-לציון, וכמו כן למנוע הקצאת שטחים לבנייה באותם שטחים המוגדרים כחגורה סביבה, כי הצפיפות במרכז הארץ היא מעבר לממדים סבירים, בו בזמן שבצפון ובדרום האוכלוסייה דלילה מאוד. בנייה ציבורית, במידה שתהיה, צריכה להיות ליעדים סוציאליים ולהטבת תנאי דיור. אינני מתעלמת מהעובדה שבמרכז הארץ יש אוכלוסייה גדולה המתגוררת במשכנות עוני, וכן אלפי זוגות צעירים המתכננים לפתרון בעיית השיכון שלהם. את הפתרון לבעיות אלה יש לחפש בשני מישור-

עם זאת, העובדה שכיום, על אף צימצום הבנייה שהתחיל עוד לפני כשנה, אין חוסר עבודה בענף זה, מוכיחה שיתכן שלראשונה חדל ענף הבנייה להיות הענף המוביל בתחום התעסוקה במשק, כשכל האטה בו גרמה מיד להיווצרות אבטלה גם בענפי התעסוקה האחרים. יש לראות בכך התפתחות חיובית במשק, ועם זאת אין להת-עלם מכך שהאטה בבנייה מעבר לגבולות מסויימים תשפיע על מצב התעסוקה גם בסקטורים השונים בתע-שיה, בהובלה ובענפים מסויימים במלאכה. ועל כן טוב שיש פרויקטים של בנייה ציבורית, אשר יוכלו לשמש גורם מווסת בתחום התעסוקה בעת צורך.

היעדים והתפקידים המוטלים על משרד השיכון בתחום הבנייה, אין להם את דוגמה מבחינת ההיקף והעומס, ויש לציין שלרוב עמד המשרד באתגרים שהוטלו עליו, והם היו רבים, ולא אחת — דחופים: להבטיח בית לעולים חדשים, קורת-גג לזוגות צעירים, דיור נאות למפוני משכנות העוני, ונוסף על כל אלה בניית ערים חדשות, הקמת יישובים חדשים, התנהלות בארץ-ישראל. בהגשמת יעדים אלה הפך משרד השכון לגורם מוביל בתחום איכילוס של אזורי הפיתוח מצד אחד, ובביצוע מדיניות הסעד מצד שני.

המעמסה כבדה ומחייבת תקציבים בסכומי עתק, כי עלינו לזכור שבישראל 75% מהאוכלוסייה גרים בדי-רות שהן בבעלות פרטית, כאשר רוב רובן של הדירות הוקמו בעזרת משרד השיכון. עלות הבנייה, המרקיעה כיום שחקים, מחייבת, לדעתי, שינוי במדיניות השיכון. כי גם העזרה הניתנת לזוגות צעירים בקבלת הלוואות ומשכנתאות, לרוב בלתי-צמודות, איננה מאפשרת לחלק גדול מהזוגות הצעירים להשתכן, תוך קבלת מעמסה כספית שאין ביכלתם לשאת הן בתחום ההשקעה הראשונית והן בתחום תשלומי המשכנתה, והיינו בתנאי החזר.

אני מציינת בחיוב את התכנית החדשה, שהביא היום לפנינו כבוד שר השיכון בסקירתו, לגבי סיוע לזו-גות צעירים ולאחרים, ואני מקווה שאכן זו תסייע להם יותר לממש את הזכויות שהוקנו להם.

על משרד השיכון לפעול לעידוד יזמים פרטיים בבניית דירות להשכרה, כשהחלק מהדירות יושכרו על בסיס שכר דירה סוציאלית, צריך לסכסד את שכר הדירה לאותן משפחות שאינן יכולות לעמוד אפילו באותו שכר דירה שמתחייב. כמו כן צריך משרד השיכון לעשות לבניית דירות להשכרה על-ידי גורמים ציבוריים.

משרד השיכון יכול לרשום ליזמות הישגים מרשימים. עם זאת אסור להעלים גם מן הבעיות המעיקות שטרם מצאו את פתרונן, ובמיוחד בתחום פינוי משכנות העוני והבטחת קורת-גג לזוגות צעירים מעוטי הכנסה המת-גוררים לרוב בשכונות עוני.

הלב מתרחב בעת סיורים ברחבי הארץ, כשרואים את היישובים שהוקמו והשכונות החדשות המלבינות, הבתים היפים שמתגוררים בהם עולים חדשים, זוגות צעירים ומפוני משכנות העוני, ורגעים מספר אחרי זה נצבץ הלב נוכח מראות מצוקה, נוכח מראות של שכר-נות עוני, דלות וצפיפות שלא אחת מהוות סכנה למתגו-רים בהן. יש להצטער על כי למרות האמצעים הגדולים שהושקעו והמשאבים הכלכליים הגדולים שהועמדו לר-שות פעולה זו — ונעשה רבות בתחום זה — הפער בין הביקוש להיצע בתחום פינוי משכנות העוני כמעט לא הצטמק, הסיבות לכך הן רבות, עמדנו עליהן במסקנות

חוברת כ"ג, ישיבה ר"פ

קלטיט העלייה על פעולות משרדיהם (דיון) (ארבלי-אלמולינו, שחל, אבטבי) —

בכינוי "נקודות זכאות". אבל אליה וקוץ בה: השיטה טובה בהחלט, ומגמתה סוציאלית ביסודה, אבל היא אינה שלמה, מאחר שאין בכוחה של צבירת מאקסימום הנקודות להבטיח דיור אלא רק מתן סכום מוגבל, שבעזרתו בלבד קשה מאוד לרכוש דירה. על הוג הצעיר להשלים לעתים בין 30% ל-50%, ובמקרים רבים, כשאין הוג מגיע לצבירת מאקסימום הנקודות, יהיה עליו להשלים יותר מ-50% כדי שיהיה ביכולתו לרכוש דירה. לדעתי יש לבדוק מחדש לא את השיטה אלא את תנאי החזרת המשכנתה, היינו החזר ההלוואות החודשי, וכן הגדלת המשכנתה. ולכן אין הפתרון סופי, והוא לא עמד במבחן המציאות, והתברר שאכן מרבית הזוגות הצעירים אין בהישג ידם להחזיר סכומים אלה או להגיע לרכישת דירה.

נושא צפיפות הדיור: נושא זה עדיין מעיק מאוד. אמנם נמצאו פתרונות רבים, אבל לא במהרה נוכל לחוש בהקלה מסויימת בתחום זה. לדעתי, דירות בשכירות, שמדברים רבות עליהן, יכולות להיות פתרון לבעיה זו, וכמובן גם פתרון לבעיות אחרות.

נושא חיסול משכנות עוני: הנושא הזה רובץ בצורה קשה מאוד על מצפוננו. לא ייתכן להשאיר את המצב כפי שהוא בשכונות שזמנו היה צורך והכרח בחיסולן. אני מודע לעובדה שיש קשיים מרובים הקשורים באיתור הבעלים ובקבלת הסכמתם לפינוי, הריסה והעתקת מקום מגורים, וכל הקשור בזה. אבל חובה מוסרית מוטלת עלינו להגיע בהקדם לפתרון סביר ומתקבל על הדעת.

בנושא תכנית שלוש-פלס: כללי הסיוע שנקבעו מבטיחים בהחלט הלוואה מתקבלת על הדעת, עד 150,000, או, כאלטרנטיבה, דירה בשכירות בתנאים מיוחדים. נשאלת השאלה: איך ניתן להתגבר באמת על מכלול הבעיות האלו, טכניות ולא רק טכניות, פשוט כדי להתקדם ולקדם נושא זה?

בנושא בנייה בהתיישבות אני בהחלט מצטרף למה שאמרה חברת-הכנסת ארבלי-אלמולינו, מי שרק מעיין בדו"ח או מסייר ברחבי הארץ רואה את המעשה הגדול והנפלא של עשייה ובנייה בהתיישבות העובדת, הן בתחום הטבת תנאי הדיור, הן בהגדלת מושבים קיימים בצפון, והן בחכנויות של בנים-ממשיכים, והחשוב מכל — בהקמתם של ישובים חדשים ברמת-הגולן, בפיתחת-רפיה ובבקעת-הירדן.

אדוני השר, יכול אני במלוא ההערכה לציין מעל בימה נכבדה זו את היש המופלא של צוות מוכשר, ענייני ומעשי במינהל הכפרי, שלמאשר של מר שלמה אבני, שיש בו בהחלט הרצון, היכולת והכישורים להרים נושאים כבדים וגדולים בהצלחה רבה. עברתי על הדו"ח ומצאתי את אשר ראיתי בפועל בכל רחבי המדינה, בכפר ובספר, ואני ממוכנע שאכן יש ביכולת המינהל הכפרי לבצע גם בשנה התקציבית הבאה את מלוא התכנית, והלוואי והיה עומד לרשותו יותר תקציב כדי להפעיל את כל הפורויקטים הדחופים.

בעניין זה יש לי להעיר רק הערות מספר בלבד:

(א) במושבים שעומדת בהם להסתים הבנייה אין, לדעתי, להפסיק בניית מבני ציבור, במיוחד באותם מושבים שמה היום בגיל 20 או 25 שנה ועדיין יש הכרח להקים בהם מועדונים — מועדון נוער או מועדון חבר.

(ב) יש לגשת במרץ להקמת מרכזים כפריים בגליל העליון ובשאר חלקי הארץ, ולהיענות לדרישת המועצות

— סקירותיהם של שר השיכון והשר

רים: פינוי משכנות העוני והקמת בתים משותפים שישו כנו בהם מפונים, זוגות צעירים, עולים חדשים ורוכשי דירות אחרים. לחלק ממפוני משכנות העוני יש להבטיח תנאי שיכון מועדפים ותעסוקה מתאימה ביישובים שאינם במרכז הארץ, כי הרי הגשמת העקרון של פינוי האזורים כלוסיים פירושה העברת אוכלוסייה מרכז הארץ, תוך תמריצים נאותים לעוברים, לאזורי הפיתוח והספר.

כבוד היושב-ראש, ברצוני לסיים את דברי בפרק שהוגדר על-ידי שר השיכון, בשנה שעברה, כפרק הנוגעים ביותר בסקירה שלו, הפרק על ההתיישבות והתחלות. בטוחה אני שאהיה לפה לחברי ועדת העבודה שסיירו ברמת-הגולן והתבשרו מהירות החלוצית המפעמת בקרב המתיישבים, מעוז רוחם, מנכונותם והחלטתם הנחושה להמשיך במפעל היצירה ופיתוח המשק, כשהם קולטים חברים חדשים, מגדלים ילדים ובונים חברה איתנה ברוחה בקירבת גבול שקיימת בו סכנה של התלקות. התרשמו מקצב הבנייה והפיתוח, משדות מוריקים ושלווה פאסטוראלית. העיר קצרין הולכת ונבנית. בכל מקום מורגשות חדות היצירה וידו הבונה של משרד השיכון. תביעה אחת שמענו מכל צד: הבו לבנים, הגבירו את קצב הבנייה, ובטוחתני שתביעה זו תזכה לאורן קשת.

בין החולות הולכת ומתקדמת גם העיר ימית. החשוב הוא שבין המתיישבים הראשונים עולים מברית-המועצות, כפי שכבר ציינתי, המשתתפים במעשה בראשית של הקמת עיר ואם בישראל. אני רוצה לקוות שאותו קצב יאפיין את הקמת העיר ימית יאפיין גם את בניית מעלה-אדומים, ולא ירחק היום ועל מפת הארץ ייתוסף ישוב משגשג ופורח, המקשר את ירושלים עם ערבות ים-המלח.

בסיפוק קראתי את הודעת שר השיכון שמשדרו יעשה הכל על-מנת לזרז את קצב הבנייה באופירה. אני רוצה לקוות שלא ירחק היום ואופירה תיהפך לישוב משגשג ומתפתח, מרכז תעירות, קולט עלייה והופך לחלק אינטגרלי של מדינת ישראל.

היו"ר מ. שחל:

חברת-הכנסת ארבלי, אי-אפשר לספור את כל הישוי-בים. אני מודה לך. רשות הדיבור לחברת-הכנסת אבטבי, ואחריו לחברת-הכנסת דרנצקי (יודין).

אליעזר אבטבי (חזית דחית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, תקציב משרד השיכון, על אף גדלו, עדיין אין בו כדי למלא את כל היעדים הדחופים לאוכלוסיית המדינה; בעיות של צפיפות דיור, של זוגות צעירים, ובמיוחד של משכנות עוני, עדיין לא באו על פתרונן המלא, והן אף הולכות ומחריפות.

אני רואה חובה נעימה לציין שהשר וצוות העובדים במשרד השיכון אינם חוסכים כל מאמץ כדי להביא למאקסימום פתרונות בתחומים הכואבים בעיניי השיכון. עם זאת, ברור טובה ותוך ביקורת עניינית, אני רוצה להעיר הערות מספר בנושאים דחופים ודוחקים.

ראשית, הנושא של זוגות צעירים. משרד השיכון החל בשנת 1974 להפעיל את שיטת הנקודות, המזכה כל זוג צעיר חסר דיור בסיוע המשרד, בצורה מדורגת ומוגבלת מבחינת היקף ותנאי הדיור. דירוג זה מבוסס על בסיס סוציאלי ופרופילים יסודיים כלכליים הידועים

— סקירותיהם של שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם (דיון) (אבטבי, רוזן, שחל, דרניצקי) —

גופה ללא הסכמת המשפחה. כאמור, העולה חוזר לחוץ-לארץ, המקרה עורר הדים ובוודאי ישפיע על העלייה.

אני תקווה שהשר יתן את דעתו לביקורת של העו"לם ולהערות, וימצא כלים מתאימים יותר, ובמיוחד הכנות מוקדמות יותר, כדי לא להעמיד את העולה בפני ברירה של חוסר קליטה או מחשבה על ירידה שיש לה בהחלט השפעה על עולים אחרים המתעדים לעלות ארצה. אני תקווה שכולנו יחד לא נקל ראש בנושא העלייה, כי בנפשנו הדבר.

הי"ר מ. שחל :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת דרניצקי (יודין), ואחריו לחבר-הכנסת לורינץ.

יהודה דרניצקי (יודין) (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, ברצוני לנצל הזדמנות זאת כדי למחות פעם נוספת נגד הנוהל, שאיננו עומד בפני ביקורת, של שילוב דיונים בשני משרדים במסגרת אחת. אני חושב כי כבר על יסוד הנסיון שהיה לנו, בבי"רורים דומים לפני שנה ויותר, יכולנו להסיק מסקנה כי אחד משני המשרדים שאנו עוסקים בפעולותיהם, או שני-הם יחד, יוצאים מקופחים, ללא כל הצדקה אובייקטיבית. אני מקווה כי נוהל זה יופסק. אני מבקש מהיושב-ראש להעביר בקשתו זו, שאני מעלה אותה לא בפעם הראשונה, ליושב-ראש הכנסת, לסגנים ולוועדת הכנסת.

רצוני להתחיל בבעיות משרד הקליטה. חברי הכנסת, אינני רוצה להמעיט במשקל האחריות של כל העו"סקים בקליטת עלייה, ולכן אינני יכול להמעיט גם במשקל שיגאותיהם. יש דברים שדורשים טיפול מהיר; לדוגמה: קורה לי לעתים לא רחוקות לטפל בעולים, לטפל לא רק בעלייה אלא בעולים. פנו אלי עולים מספר שקיבלו הודעות פיגוי. על יסוד שיחה עם עובדי משרד הקליטה אמרתי להם, כחבר כנסת, שאין רשות לפנות עולה מדירה כל עוד לא יינתנו לו מגורים אלטרנטיביים. אני רוצה לדעת עתה אם אמרתי אמת או לא. אני מקווה שאמרתי אמת וכי זו היא המדיניות של משרד הקליטה ושל הגורמים המוניציפאליים והגורמים האחרים הנוגעים בצורה כלשהי בעניין. ואם קרה מקרה שפורסם בכלי התקשורת, רוצה אני לקוות שהיה זה מקרה יוצא דופן, כי העניין יתוקן בהקדם והאחראי למשגה יענש בכל חומר הדין.

לאחר שאמרתי את דעתי, בצורה ברורה, בדבר אחריותם של עובדי משרד הקליטה לכל תהליכי הקליטה, ולאחר שאינני מוכן לעצום עין מראות ליקויים ועובדות של יחס נוקשה כלפי העולים, ולאחר שאני חוזר ותובע שייעשו שיכלולים נוספים בפעולת משרד הקליטה — מותר לי לברך על כל השיפורים שנעשו, והם אמנם נעשו, ואני חושב כי העובדות שהביא שר הקליטה מדברות בעד עצמן. כך צריך לברך על חקמת לשכות משולבות המטפלות בעולה ובכל בעיותיו וגם על פתיחת 200 מועדונים שכונתיים לקליטה חגרתית ועל דברים נוספים שהשר עמד עליהם. עם זאת סבור אני כי דרושים שיפורים נוספים. הייתי מבקש במיוחד משר הקליטה שיטפח בעולה ובכל בעיותיו לא רק בלשכה אחת, מבחינת משרד אחד, אלא גם בידי עובד אחד של משרד הקליטה, כדי שתהיה לעולה כתובת קבועה, והוא יכיר אדם אשר ילווה אותו בכל חבלי הקליטה. לדעתי, זה אחד הדברים הדרושים ביר-

האזורים לבניית מגורי מורים במרכזי בתי-הספר או במרכזים האזוריים.

ג) באשר לבנים-ממשיכים — התכנית של המשרד טובה כשיטה, אולם יש להעמיד את החזר ההלוואה על לא יותר מ-250 עד 300 לירות לחודש, וזאת מסיבה פשוטה ומובנת, שכן על בן-ממשיך להתפרנס ממשק שיעבד ביחד עם הוריו, והטלת תשלום נוסף על אותה יחידה תהווה גורם מרתיע, וספק אם ניתן היה לשכנע בן שימשיך במשק הוריו. יש, על כן, להקל בתשלומים החדשים, לא לחייבם ביותר מכפי שצינתי.

כללית יש, לדעתי, מקום שכל חלקי הבית יתאחדו בעד תקציב משרד השיכון. צר לי שלא נוכל להציע את הגדלתו, עקב צרכי המדינה. אבל לא לנו בשום פנים ואופן להציע קיצוץ בתחום זה. כמה מעמית חברי הכנסת סוברים שיש לקצץ ב-15,000 דירות, ובכך מבקשים הם לפתור את בעיית הגרעון בתקציב. קיצוץ בבנייה יביא, חלילה, אבטלה בענף חשוב זה, ובעקבותיה — החרפת הבעיות שהעליתי לעיל, במקום להביאן על פתרו"ן. רצוי היה שאותם חברי הכנסת המדברים על קיצוץ בתחום זה ישקלו את העניין מחדש ויתמכו תמיכה מלאה בתקציב השיכון.

לסיכום, אני מקווה שהערותי יילקחו בחשבון. ולעו"שים במלאכה אני מאחל המשרד בניין הארץ בקצב הדרוש. בנושא הקליטה ברצוני להעיר דברים מספר:

א) יש לתאם, לגבי הצרכים בדיון, בין משרד השיכון לבין משרד הקליטה כדי שלא יסתרו זה את זה במתן ידע שונה לציבור.

ב) בתקופה זו שהעלייה, לצערי, אינה בקצב שהיינו רוצים או חפצים בו, יש לעשות בדיק-בית יסודי במשרד הקליטה בכל התחומים. עולים רבים מתלוננים קשות על ביורוקראטיה ועל סחבת, ניירות, חוסר התחשבות וכו'. אני יודע שתהליכי הקליטה או חבלי הקליטה אינם קלים. אבל שומה עלינו לא להקל ראש בשאלה זו.

אדוני השר, מה שפורסם היום באמצעי התקשורת בקשר למשפחת נחום ורוזה, שפונתה מדירת-גג בבת-ים, וחפציה נזרקו לרחוב, הוא חמור מאוד ודברים מעין אלה יפגעו ופוגעים במוראל העלייה.

השר לקליטת העלייה ש. רוזן :

הפקיד הושעה.

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):

זה לא שייך לפקיד. אנחנו צריכים לבצע בדיק-בית על-מנת שדברים כאלה לא יישנו. אני בא להעניש את הפקיד. אני מבקש שנהיה זהירים יותר. המדינה זקוקה לעלייה. לא ייתכן שיהיו מקרים חריגים מעין אלה, אשר יעיבו על המפעל החשוב שהוא העלייה. העניין של המשפחה הזאת היה ידוע מוקדם יותר לכל הגורמים.

דוגמה נוספת, אדוני השר: עולה חוזר לארצות-הברית בגלל נתיחה של גופת אביו. תמוה בעיני: מה קורה לנו? מדוע ואיך ייתכן שקורה לנו דבר כזה?

השר לקליטת העלייה ש. רוזן :

השר שם-טוב אחראי לכך.

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):

אני מצוין את המקרה משום שכואב לי נושא העלייה. נושא זה שייך למי ששייך, הלה צריך לדעת שאין לגתח

לעלייה האישית שלהם, על העולים עצמם. חוסר הסב-  
לנות, גילויים של קוצר הרוח, העדר הנכונות לראות  
כי למרות תופעות מרגיזות, מרתיעות ודוחות שנתקל  
בהם גם עולה וגם אזרח בארץ — קבעה המדינה  
נורמות רעיוניות ומעשיות גבוהות של קליטת עלייה  
והיא עושה מאמץ עליון למען הגשמתן בחיים.

השעון רץ ורוצה אני לעמוד על שתי בעיות נוס-  
פות, רציניות מאוד, של קליטת העלייה, שהן אקטואליות  
ביותר: בעיה אחת — באמצעות משרד הקליטה, ממשלת  
ישראל והסוכנות היהודית נוצרו קרנות ומופעלות  
הקצבות לתעסוקות עולים במספר לא מבוטל בבתי-  
חולים, באוניברסיטאות, במוסדות לימוד ובמפעלים.  
ההקצבות האלה, מדרך הטבע, ניתנו לתקופת זמן של  
שנה, שנתיים ולעתים רחוקות אף יותר. עתה קולטים  
אנו אותות זעקה, עצבנות ומתיחות מציבור העולים  
בקשר לגמר תקופת התעסוקה בתקציבים שבאים ממקורות  
אלה.

יש לא מעט מקרים שמוסדות, בתי-חולים ומפעלים,  
שקלטו בהצלחה מרובה עולים חדשים בסיוע של הק-  
צבות אלה — ואמנם העולים נקלטו ותורמים תרומה  
מלאה למפעל או למוסד — מסרבים מטעמים אלה או  
אלה לקלוט את העולים בתקן סדיר. לפיכך יש מקרים  
רבים כאשר עולה, לאחר שנתיים של עבודה, אף שעמד  
במבחן, מוצא את עצמו כמועמד לפיטורין, מכיוון שההק-  
צבה נפסקת, אף כי עבודתו חיונית ביותר באותו בית-  
חולים או מפעל.

נוכח מצב זה אני סבור כי משרד הקליטה חייב  
ליוזם פעולה ממשלתית וציבורית, בשיתוף עם כל  
המוסדות הנוגעים בדבר, כדי שהתקנים של המוסדות  
ייפתחו לקליטה סדירה של העולים שעמדו בכל הקרי-  
טריונים של מבחן במקום עבודה. כמו כן יש לקבוע  
שמה שלא תהיה התוצאה המיידית של פעולה זו, לא  
נרשה לפטר עולים ללא הבטחת תעסוקה אלטרנטיב-  
ית.

פסח גרופר (הליכוד):

איך תעשה את זה כשהכלל הוא "אחרון נכנס  
ראשון יוצא"?

יהודה דרניצקי (יודין) (המערך):

אם אתה רוצה לקבל ממני הדרכה בדבר יחסה של  
ההסתדרות לפיטורי עובדים, אעשה את זאת בהזדמנות  
אחרת. אולם תמיד יש שיקול לגבי עולים חדשים, כשם  
שיש שיקולים אישיים, משפחתיים ואחרים.

אני מנית כי על-ידי פעולה מאומצת בכיוון זה  
תהיה אפשרות למנוע פיטורים ולהפסיק את מצב המת-  
חות והעצבנות שמחמיר את סיכויי הקליטה, ובאופן  
עקיף גם משפיע על פוטנציאל העלייה מארצות המוצא  
השונות.

אולם יש בעיה נוספת, ואנסה באופן תמציתי לדבר  
עליה: הארץ נתברכה בזרם עלייה שהביא לישראל  
כוחות מדעיים ומקצועיים מעולים ביותר. אינני יודע  
בכמה מיליארדים להעריך את תרומת העלייה לפוטנ-  
ציאל המדעי והיצרני של המשק הישראלי, אבל תרומה  
זו יכולה בוודאי להימדד בהון עתק.

לצערנו, עדים אנו לשתי תופעות: מצד אחד המשק  
הישראלי לא היה ערוך במידה מספקת לקליטת עלייה  
כזו. או העלייה הזאת באה במידה רבה במפתיע; (ב

תר כדי להעלות את רמת הקליטה והטיפול בעולה.

עם זאת, לאחר שאני מנסה לעשות מאזן צדק  
בראיית ההישגים והשיפורים, שאינם מוטלים בספק,  
בפעולות משרד הקליטה וגם בהדגשת דברים שונים  
הטעונים עדיין שיפור — לא נשאר לי אלא לתמוה על  
דרך הופעתו של חבר-הכנסת ארנס. אני מצטער על  
שהוא עצמו איננו נוכח כאן באולם. חבר-הכנסת פרי-  
ספור ארנס יודע באיזו תשומת-לב אני מקשיב לדבריו  
כאשר הוא נוטל את רשות הדיבור ומבטא את דעתו  
ביחס לבעיות שונות במדינה. אולם כאן כמעט ולא  
האמנתי למשמע אזני. אילו הייתי חבר אופוזיציה  
הייתי בכל זאת נוהר מלהטיל את כל האחריות לכל מה  
שקרה את העלייה מברית-המועצות על שכמו של שר  
הקליטה. משהו מן הביקורת הקטלנית וחלק כלשהו  
מן ההאשמות שהשמיע כאן חבר-הכנסת ארנס הייתי  
משאיר, בכל זאת לכתובת של הממשלה הסובייטית.  
הממשלה הסובייטית מפירה את החלטות ועידת הלסינ-  
קי, אשר נתקבלו לפני חודשים מספר. היא הגבירה  
את רדיפות הפונים ומבקשים היתרי עלייה, ובמיוחד  
הפעילים שבחם. היא רומסת את הזכויות הלאומיות  
של המיעוט היהודי בברית-המועצות, היא פוגעת בזכו-  
יות הפטר ושוללת את זכות העלייה מכלל היהודים,  
וברוב המקרים — מן הפטר היהודי. איך יכול היה  
חבר-הכנסת ארנס, בבואו לעשות מאזן של העלייה  
מברית-המועצות, להתעלם מכל אלה? אפילו יש לו  
טענות צודקות — ובחלקן הגדול הן בלתי-מוצדקות —  
כלפי שר הקליטה ועובדי משרד הקליטה, כיצד אפשר  
לחלק כך את האחריות, עד שלא נותר דבר להאשים  
גורמים אדירים אחרים, וכל האחריות למצב העלייה  
הוצגה כמוטלת על שר הקליטה?

הייתי מייעץ לפרופסור ארנס לזכור עוד שני דב-  
רים: משרד הקליטה מבצע את הקליטה באמצעות מש-  
רים ממשלתיים אחרים וחברות ומוסדות ציבוריים  
אחרים, ולפרקים גם גורמים פרטיים אשר אינם נית-  
נים לביקורת של משרד הקליטה. אינני רוצה להעביר  
אחריות משכם משרד אחד על משרד שני, אבל בכל  
זאת גם חבר-הכנסת ארנס יודע שלא משרד הקליטה  
בונה, ממציא תעסוקה או מקים מפעלים. כל זה נעשה  
באמצעות ובעזרת גורמים אחרים, וקצת מן האחריות  
למה שמתרחש בשטח מתחלק באופן אחר מאשר כפי  
שהוצג כאן.

וברצוני להוסיף דבר נוסף: דיברתי על אחריותו  
של משרד הקליטה, הטלתי את האחריות, כפי שמגיע,  
על שכם גורמים בין-לאומיים, וכן דיברתי על אחריותם  
של גורמים אחרים. אני רוצה להעז ולומר משהו גם  
לעולי ברית-המועצות עצמם. ואני מרשה לעצמי כיוון  
שאני, כפי שאמרתי, משקיף פאסיבי מרחוק על תהלי-  
כי הקליטה. אני מנסה ליטול חלק, ולו צנוע, בכל  
מה שנעשה בשטח זה, ובתור שותף ללבטים ברצוני  
לומר לעולי ברית-המועצות שעם כל הכבוד ועם כל  
ההערכה למאבק ההרואי שלהם בברית-המועצות למען  
זכות העלייה — מאבק שרושם דפים מזהירים בתולדות  
העם היהודי — חייבים הם לזכור כי הגשמת הציונות  
מתחילה כאן. אינני רוצה להתחיל ולספר עכשיו איך  
נקלטו כל העליות עד כה. אני יודע כי סיפורים אלה  
לא משכנעים. אבל מוכרחים להטיל חלק מהאחריות  
לאותם מכתבים, שתרמו את תרומתם השלילית ליחסם  
של לפחות חלק מן היהודים בברית-המועצות לנכונות

— סקירותיהם של שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם (דיון) (דרניצקי, ארנס, שחל, לורינץ, עופר, לנדאו) —

לכן, נוסף על כל דרכי הקליטה שאנו פועלים בהן היום, מעלה אני, על בסיס נסיון העבר ונוכח צרכי הזמן הזה, את הרעיון של הקמת מכון מדעי נוסף, בקנה-מידה ממלכתי ובין-לאומי גדול, שייועד לדברים גדולים. דווקא לדברים הגדולים יימצאו הכספים הדרושים. דרוש לנו מכון גדול, בצדו של מכון-וייצמן, שיהיה מוקד לקליטת אנשי מדע העולים מברית-המו-עצמות ומאמצות אחרות.

היו"ר מ. שחל :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לורינץ, ואחריו לחבר-הכנסת גרופר.

שלמה לורינץ (חזית דתית תורתית):  
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, קודמי התלונן ומתח ביקורת על הדיון המשותף בשני משרדים. חבר-הכנסת יודין, יש לך גם יתרון אחד לפחות — אנו זוכים לכך ששני שרים יושבים ליד שולחן הממשלה. תופעה די נדירה. אולי אציע לדון על כל המשרדים יחד, וגזכה למניין שרים ליד שולחן הממשלה.

שר-השיכון א. עופר :

היחס בין חברי הכנסת ובין השרים באולם זה הוא לטובת השרים.

שלמה לורינץ (חזית דתית תורתית):  
כיוון שאני צריך להגיד דברי על שני המשרדים החשובים בדקות מספר אדבר בשפת המברקים.

חיים לנדאו (הליכוד):

מברקים אינם מגיעים.

שלמה לורינץ (חזית דתית תורתית):  
אתה מותח ביקורת אפילו דרך-אגב.

חיים לנדאו (הליכוד):

דבר בשפת בני-אדם.

שלמה לורינץ (חזית דתית תורתית):  
מסגרת הזמן אינה מאפשרת לי, לכן, במקום לנאום באום אציג שאלות. והשאלה הראשונה: הואיל וכבר זיווגו זיווג זה, שהוא זיווג טבעי — משרד השיכון עם המשרד לקליטת העלייה — לפחות היתה צריכה להיות התאמה בין שני המשרדים.

אני רוצה להסב את תשומת-לבם של שני השרים לשני נושאים — האחד — תכנון העלייה. שר השיכון, שהוא אופטימי יותר, כנראה, מתבסס, על 30,000 עולים שיגיעו לישראל, ומדבר על 8,500 דירות לעולים; ואילו שר הקליטה מתבסס, בספרו ובנאומו, רק על 20,000 עולים.

שר-השיכון א. עופר :

חלק מהעולים שאני דיברתי עליהם כבר נמצאים בארץ.

שלמה לורינץ (חזית דתית תורתית):

הנושא השני — השר לקליטה טען בפומבי, במסיבת עיתונאים, שבמקום 12,500 דירות שהובטחו לו השנה על-ידי שר השיכון קיבל רק 7,500 דירות. נראה שאבדו לו בדרך 5,000 דירות. משרד השיכון דוחה טענה זו של המשרד לקליטת העלייה. השאלה שאני מעלה היא איפוא: מה על 5,000 הדירות הללו?

כל משק לאומי, אפילו חזק יותר מהמשק הישראלי, לא היה מסוגל לקלוט בפשטות זרם אדיר כזה של מקצועות מסויימים, בעיקר אקדמיים, שעומד מחוץ לכל פרופורציה להרכב מקצועי טבעי במשק. אין פלא שבמשק שלנו מורגשים קשיי קליטה בלתי-רגילים, נוכח העובדה שהעלייה מברית-המועצות מביאה לא פחות מ-40% אקדמאים, וגם ההרכב של האקדמאים הוא מיוחד במינו. הרכב כזה מחייב היערכות המשק עם השקעה הוגית עצומה, ופרק הזמן הנדרש לכך איננו קצר.

אין להתעלם מכך שמצד מדענים ישראלים, מהם עולים מאמצות המערב ומהם חניכי האסכולה המערבית, יש יחס של מבט מגבוה על העולים בעלי מקצועות מדעיים מברית-המועצות. צריך לקרוא לילד בשמו, כי יחס זה פוגע מבחינה חברתית ומהווה מכשול רציני בדרך לקליטה.

משה ארנס (הליכוד):

הוא אינו מוצדק.

יהודה דרניצקי (יודין) (המערך):

ישראל היא הארץ היחידה בעולם שנפגשים בה במספרים משמעותיים חניכי האסכולות במדע ובתרבות, חניכי האסכולה המערבית וחניכי האסכולה הסובייטית. הפגישה והעבודה המשותפת אינן יכולות שלא לעורר חיכוך ובעיות, ולא ניתן לפתור אותן ללא מאמץ פסיכולוגי, חינוכי ואידיאולוגי. כולנו צריכים לתרום למען ייעשה מאמץ זה בהיקף רב ובהקדם האפשרי. אולם גם באופן אובייקטיבי סבור אני כי פגישה זו של שתי האסכולות מעוררת בעיות, וצריך למצוא דרך להתגבר על בעיות אלה. יהיה זה משגה מדיני, כלכלי ופסיכולוגי מצד מדינת ישראל לטפח יחס של זילזול כלפי המדע והטכנולוגיה הסובייטיים, שלא מעטים מבין היהודים היו בין בוגריה הראשונים. יש להפנות את המאמצים ליצירת מפגש ועבודה משותפת, ולהתגבר על הבעיות הנובעות מעצם המפגש הזה.

אדוני היושב-ראש, אני מבין שעלי לסיים דברי, וכפי שתארת לי עצמי לא אצליח להגיע לדברים שאני מרגיש צורך סובייקטיבי להגיד על פעולתו של משרד השיכון, אולם ברצוני להקדיש עוד מלים מספר לבעיית העלייה.

בשנות ה-30 עמדנו בפני זרם של עלייה ברמה תרבותית ואמנותית שארץ-ישראל הקטנה של אותם ימים לא יכלה לקלוט אותה. נמצא אז אדם גדול, ברונסלאב הוברמן, שגילה עוד דרך לקליטת העלייה. הוא אמר: צריכי המוסיקה בארץ-ישראל הקטנה אולי אינם תאמים ממדי הכשרון המוסיקאלי והאמנותי של הפוטנציאל היהודי שצמח בקרב התרבות הגרמנית; אבל הבה נקים מכשיר מיוחד, מכשיר קליטה עצום, שישא את שמה של ישראל למרחקים — הבה נקים תזמורת. ואמנם הוקמה תזמורת אשר לה ולארץ-ישראל ואופקיה התרבותיים בשנות ה-30 לא היה ולא כלום. היום תזמורת זו שייסד הוברמן היא כרטיס הביקור המעולה של מדינת ישראל.

חיים וייצמן, נשיאה הראשון של מדינת ישראל, הקים את מכון-וייצמן. האם הקמת מכון זה צמחה אורגנית מצרכי ארץ-ישראל באותם ימים? מכון זה הוקם מתוך מבט לרחוק.

לכליטת העלייה על פעולות משרדיהם (דיון) (לורינג, אנקוריון, רון) —

— סקירותיהם של שר. השיכון והשר

בות, בניינים לבתי-כנסת, בניינים לבתי-ספר ולגני-ילדים. אם עניין החזקתם של פועלי הבניין בענף יש לו חשיבות, למה להחזיקם דווקא בבנייה למגורים? כדי שתהייה לנו לאחר מכן דירות רבות מבלי שנוכל למכור אותן?

השר דיבר וכתב הרבה על מדיניות פיזור האוכלוסיה — בודאי מטרה חיונית וטובה. שוב, הבה נהיה ראינונאליים — האם עכשיו הזמן לזה? החכם מכל אדם אמר: "לכל זמן ועת לכל חפץ". כאשר העלייה היא כל כך דלילה, אין אנו יכולים לנהוג כ"בעלי-בתים" כלפי העולים ולהגיד להם: אתה תלך דווקא למקום זה או למקום זה. העולה אינו חולך לאן שאנו שולחים אותו, ואנו כנענים לו. הבה נחכה עם המטרה הנעלה והחשובה, פיזור האוכלוסיה, לזמנים טובים יותר, ולא נבנה כל כך הרבה מגורים באזורי פיתוח וניווט לאחר מכן ש-66% מהם עומדים בלתי-מאוכלסים.

בקשר לקריות דתיות השר יודע, אני יודע ועוד רבים יודעים, שאלה הצליחו באופן יוצא מן הכלל. אני שואל את השר: מדוע הנוקשות כלפיהן? אולי לא הוא אשם בזה, אבל יש גורמים שונים שהאשם בהם, ואולי השר יוכל לעזור. עובדה היא שהן הכינו דירות למען עולים, אבל העלייה איכזבה. מה הן יעשו בדירות אלה? האם ישלמו דמי החזקה וריבית? הרי הן מוכרחות למסור את הדירות לאחרים. מדוע להכביד עליהן? מדוע לטעון: הדירה גדולה מדי, הדירה קטנה מדי, בנית ליעד זה או לא בנית ליעד זה? גם אתם, הממ"שלה, משנים את היעדים, ובצדק, ואני חושב שחייבים לאפשר גם להן לעשות זאת; ולא — אני חושש שנגיע לסוף הפרק היפה של הקריות הדתיות, אשר תרמו רבות לעלייה, למשק, למשרד השיכון. הן הקימו דירות בפחות השקעה מצד הממשלה ואולי גם ביתר יעילות, כי היה להן גם אידיאל, היו להן גם מטרות אחרות. חבל להפסיק זאת, אך אני רואה את הגמר, אם לא יחול שינוי.

מקוצר זמן אני מדגל על דברים רבים שרציתי לומר, וברצוני לפנות אל השר לכליטת העלייה בשאלה, או יותר נכון במשאלה. אני מבקש ממך, אדוני השר, לפנות אל חברה אחת שלך, חברה לדעות, וגם אל חבר אחד שלך לדעות. נראה איוו פרוטקציה אתה יכול להפעיל אצלם. החברה שאני מבקש אותך לפנות אליה היא אותה חברה המציעה בימים אלה — ימים שהעלייה נמצאת בירידה והירידה נמצאת בעלייה — שנקרר מן השורש את העלייה הבטוחה היחידה שיש לנו, אותם ילדים אשר רוצים להיוולד ולחיות במדינה זו.

ארי אנקוריון (המעריך):

למי אתה מתכוון?

שלמה לורינג (חזית דתית תורתית):

אתה יודע בדיוק למי אני מתכוון.

נראה שאין לחברה זו דאגות אחרות אלא להציע לנו, יחד עם חברי כנסת אחרים — שידוך מזור, חבר-הכנסת עקיבא נון מהליכוד ועוד חברים — להמשיך בתהליך של השמדת מאות אלפי ילדים, שהם העלייה היחידה שיש לנו היום במדינת ישראל.

השר לכליטת העלייה ש. רון:

שטח זה אינו באחריות המיניסטריאלית שלי.

בניגוד לקודמי אפתח בדברי על משרד השיכון, ואני מקווה שאגיע גם למשרד לכליטת העלייה. לפי הסטטיסטיקה 40% מהדירות שהוצעו למכירה על-ידי הבנייה הציבורית לא נמכרו. באזורי פיתוח לא נמכרו כ-60% מהדירות. נזכר עובדה זו שאלתי היא: האם מוצדק להתחיל השנה בבנייתן של 35,000 דירות נוספות, מהן 15,000 דירות על-ידי הבנייה הציבורית, במיוחד כאשר תחזית העלייה איננה כל כך ורודה?

שאלה שנייה: כפי שלמדתי, נמצאות עתה במלאי 20,000 דירות שלא נמכרו. זה אומר, לדעתי, השקעה של כ-3 מיליארד לירות, וחושבני שאינני מגזים. האם לא מוצדק להתחשב בכללים הכלכליים של היצע וביקוש ולמכור את הדירות בהתאם לביקוש? אני חושב שיש לעשות זאת כמו שפועל כל סוחר פשוט, לא כלכלן בעל תואר אוניברסיטאי. הרי היום להחזיק מלאי השווה 3 מיליארד לירות, זה דבר יקר ביותר. כולנו יודעים מה ערך הריבית וכמה עולה תחזוקה. על כן, האם לא יהיה כלכלי יותר למכור את הדירות האלה בכל מחיר שהציבור יהיה מוכן לתת? אני מתכוון, כמובן, לזכאים לכך. אפילו אם יהיה צורך לרדת ב-20%-25% ויותר, זה עדיין יהיה, לדעתי, זול יותר מאשר להחזיק את המלאי. במקום לרדת במחירים מעלה אותם משרד השיכון בימים אלה, וכך עשה במשך כל התקופה האחרונה. עצם הדבר מוצדק, כי המדי עולה. מבחינת פנקסנות הכל בסדר, אבל לא מבחינה כלכלית.

שאלה שלישית: חלקה של היוזמה הפרטית בבנייה פותח והולך. בעמ' 106 אנו רואים שהבנייה הציבורית ירדה משנת 1972 עד שנת 1975 רק ב-20%, ואילו הבנייה הפרטית ירדה ביותר מ-50%. ואם אני לוקח את הסעיף של בנייה לא למגורים, הרי הירידה הגיעה ל-66%. לכן אני שואל את השר אם הוא אינו מודאג מתופעה זו.

ומעניין לעניין, באותו עניין — למה למשרד השיכון לבנות לבד? הרי ההשקעה היא גדולה מאוד, כספים אין, וכל השקעה היא, למעשה, הדפסת כספים. במקום לעזור ליוזמה הפרטית, ובמיוחד לגופים, אגודות וחברות שמטרתם לאו דווקא רווחים, מקבל משרד השיכון על עצמו עול כבד זה.

שאלה רביעית: השר דיבר בדאגה על החזקתם של העובדים בענף הבנייה, כדי שלא ייפלטו, ובצדק. ובכל זאת יש לי שאלה, אולי לא דווקא אל שר השיכון אלא לכולנו, לממשלה ולכנסת: שמא הגיע הזמן שנחשוב בראש צלול אם לא צריך להעביר חלק מן העובדים האלה לענפי יצוא? אינני צריך להסביר כאן מה זה יצוא, מה זאת אומרת לאזן את מאזן התשלומים, וכל הכרוך בכך. אינני בטוח שזה צעד נכון, ואינני מציע לעשות זאת עכשיו; אני מהרהר בזה ומעלה את העניין בתור שאלה.

ולשאלה נוספת — אם אדבר בלשון שאילתה, הייתי אומר: אם התשובה לשאלתי הקודמת היא שלילית, אני שואל, אדוני השר, אם אתה רוצה להעסיק עובדים בבנייה, מדוע דווקא בבנייה למגורים? המלאי הוא גדול; הסיכוי שנצטרך דירות למגורים לא נראה כל כך גדול, לצערי. אולי עכשיו הזמן להדביק את הפיזור בבנייה מסוג אחר? אני מוכן להראות לך דוגמה של פיגור, ואתחיל בדבר היקר לי ביותר: בניינים לישי-

היו"ר מ. שחל :  
 זו היתה פנייה חברית.  
 שלמה לוריגן (חזית דתית תורתית):  
 זו היתה פנייה חברית, ואני רוצה לבצל את הידידות ואת הפרוטקציה שלך.  
 חיים לנדאו (הליכוד):  
 זה בתחום הקולקטיביות הרעיונית.  
 אברהם שכטרמן (הליכוד):  
 אנו מגסים לחשוב מי זו.

שלמה לוריגן (חזית דתית תורתית):  
 משאלתי השנייה היא שהשר יפנה אל חברו לדעה, לפני שבוע ימים ראיתי בעתון "מעריב" כותרת, באותיות קידוש לבנה, על כך שעולה חדש מארצות-הברית ירד מן הארץ רק מסיבה אחת — כי ניתחו את גופת אביו שנפטר. זה לא היה קורה אפילו בארצות-הברית.  
 ועוד הערה, ובכך אסיים. אדוני השר לקליטת העלייה, אתה אמרת שהסיבה לכך שהעלייה איננה כפי שהיתה צריכה להיות היא כי חסרה הניקה הציונית אשר צריכה להיות.  
 השר לקליטת העלייה ש. רוזן :  
 זיקה יהודית-ציונית.

שלמה לוריגן (חזית דתית תורתית):  
 ואני אומר לך, מבלי לקנטר: עליך לשכוח את זה. אין זיקה ציונית. אולי היא היתה פעם, אבל כמו כל האידאות שבאו כתחליף לתורת ישראל החזיקה גם היא מעמד במשך תקופה קצרה ביותר. תשכח את זה. הרי שינוי יודעים את העובדה שאין זיקה ציונית, ואני אומר לך שגם לא תהיה. יש ותהיה רק זיקה יהודית תורתית מסורתית. ושוב, אולי אין זה מופנה לכתובת שלך, אלא לכתובת של כולנו, ראשית לכל לממשלה: אם אנו ניצור את האווירה המתאימה, לא נעסוק בהפלות מלאכותיות, לא נעסוק בניתוחי מתי, לא נעסוק בעבודה בשבת — ראו למה הגענו, ריבונות של-עולם, כופים עבודה בשבת על יהודים שרוצים לשמור אותה, ואם אינם מוכנים לכך, מפטרים אותם מעבודתם במפעל ציבורי, מפעל השייך ל"כר" — אם אנחנו נשנה את האווירה, אם הרורבואר הגדול ביותר שלנו, וזאת היהדות והחרדית, היהדות המסורתית, שיש אצלה הניקה החזקה ביותר, אם היא תהיה משוכנעת שמדינת ישראל היא לא רק מדינת ישראל, אלא זו ארץ-ישראל, ארצנו הקדושה, שבה אפשר להיות חיים רוחניים יהודיים תורתיים שלמים, אתה תראה איך העלייה הזאת תלך ותגדל לשמחת כולנו.

היו"ר מ. שחל :  
 רשות הדיבור לחבר-הכנסת גרופר, ואחריו לחבר-הכנסת שמעוני.

פסח גרופר (הליכוד):  
 אני נותן אפשרות לדור הצעיר במערך להתקדם. אני חושב שעל כל משרה כזאת יש הרבה מועמדים. עוד מעט גם אשבח אותו, זה לא משנה.

ענת אעבור לדוגמאות נוספות בסוג זה של עניינים. למשל, ימית. במקום זה נקנו כל היחידות הקיימות בכסף מלא. מספרן 350, והן נקנו במחירים של בתים בראשון-לציון. זה דבר שישמח את כולנו, וזה נוגד את מה שאומרים אנשי השלטון, שאין קופצים על המקומות שמעבר למה שקרוי הקו הירוק. לפי הודעת משרד השיכון ייבנו בימית בשנה הבאה 200 יחידות נוספות ולא יותר. נשאלת איפוא השאלה: מדוע לא 1,000 יחידות לפחות כאשר הכל נמכר וכאשר נמצאים קונים? ואם למשרד השיכון אין אפשרויות

כבר הזדמן לי להתריע על השיטה של הרשות המבצעת כאשר הכנסת דנה בהצעת הדחופה לסדר-היום בנושא הקשור בהסעת החיילים על-ידי "אגד", אז התרעתי וזעקתי נגד הזילזול של הממשלה כלפי הכנסת. והנה זילזול זה הפך לשיטה. במה דברים אמורים? — בנושא קצירן, ועדת העבודה של הכנסת החליטה שבשנה הבאה צריכים להקים במקום הזה 400 יחידות דיור חדשות. אין חילוקי-דעות, לפחות חילוקי-דעות גלויים, כאשר לנחיצות ולחשיבות של איכלוס מהיר של הגולן. אם בקצירן לא תהיינה 400 משפחות, בערך, הרי שזאת לא תהיה יחידה חברתית שתוכל לעמוד על רגליה. זה היה הנימוק היסודי בהחלטת ועדת העבודה. אבל מה אומרת התכנית המעשית? היא אומרת שבינתיים יתחילו לבנות 100 יחידות.

איי-כבוד החלטות של ועדת העבודה, הפועלת בשם הכנסת, והתחמקות מהן, כשדבר זה נעשה ביוזמה על-ידי גורמים ממשלתיים, הם שעוריה שאין גדולה ממנה, וזאת מלבד האספקט האחר — חבלה באינטרס של איכלוס מהיר של הגליל. דעתו של השר עופר ועמדתו לגבי איכלוס חלקי ארץ-ישראל המשוחררת ידועות, ואינני בא בטענות אליו על שיש לו דעה שלילית; דעתו היא דעתו. אך בהיותו חבר בממשלה, ובהיות הממשלה בעד איכלוס הגליל, הגולן, פיתחת-רפיה, מעלה-אדומים, אזור ירושלים, קריית-ארבע, יוצא שהוא מחבל באותו גוף שהוא נמנה עם חבריו, ומובן שהנזק המצטבר כפול ומכופל. אם אדם אינו שלם עם קו מדיני מסוים, כ"א עליו להסיק את המסקנות.

היו"ר מ. שחל :  
 רשות הדיבור לחבר-הכנסת גרופר, ואחריו לחבר-הכנסת שמעוני.

פסח גרופר (הליכוד):  
 אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הואיל ודנים בשני משרדים, אחלק את דברי לשניהם. במשרד השיכון.  
 הבעיות הנוגעות למשרד השיכון הן קשות, פרובלמטיות. יש בעיות של הווגות הצעירים, יש תכניות

שלא כל כך מגיעים, לצערי — מבין בכל זאת העם היה בישראל את חשיבות ההתנחלות בארצו המשוחררת, וכתוצאה מכך הוקמו ישובים שלא בעזרת התנועות ההתיישבותיות שהן, כידוע, חקלאיות, ולא במסגרתן. טרם ידוע בדיוק מה יהיה אופיים של ישובים אלה, עיי רוני או כפרי, ובכלל קשה מאוד, רבותי חברי הכנסת, להבחין ולהגדיר היום את הדברים הללו, ולא אעשה זאת גם מפני שאני רוצה להבליט את העיקר. אנשי הישובים שהוקמו אחרי מלחמת ששת הימים יצרו לעצמם אירגון הפועל במסגרת אירגון השלטון המקומי, או לצדו. אירגון זה מייצג את הישובים שקמו ודואג לאירגון אנשים מתאימים כדי להשלים את הישור בים הקיימים ולעזור בקידום. אירגון זה קם ללא הכוונה מפלגתית ואיננו פועל תחת מרות מפלגתית כלשהי. במקום אחד לפחות יכולנו לרשום לזכותו של האירגון הצלחה יפה, והוא בקידום ענייני אופירה. במקום זה יש שיתוף פעולה מבורך בין אירגון הישובים האלה ובין השלטונות, קרי מרחב-שלמה, וייתכן שהסוד נעוץ בעובדה שמרחב-שלמה כפוף למשרד החקלאות. ייתכן שזאת הסיבה שיש שיתוף פעולה באיכלוס המקום, והישוב הולך ומתקדם בצורה משביעת רצון.

משרד השיכון אינו רוצה להכיר בנציגות של הישור בים הללו מפני שהיא אינה מוחזקת או אינה נתמכת על-ידי מפלגות. משרד זה מסרב להבין את תפקידו ואת המגבלות שלו. אפילו למקרה שתשובה הגישה השלילית של המשרד לגבי הישובים החדשים שמעבר לקו הירוק, נחנץ גוף אשר ייצג את האנשים, אשר ידאג לצרכים הכלכליים והחברתיים ויסייע לקידום בכל תחומי החיים, דבר אשר-משרד השיכון אינו מחוייב ואינו יכול לעשות, מפני שעל אנשי משרד זה מוטל תפקיד מוגדר מאוד, והוא: הקמת המגורים ושאר המבנים הנחוצים לפעילות תרבותית וחברתית. כל שאר הצרכים אינם נוגעים לו.

בסיכום אני דורש ומבקש שהכנסת תחליט על יצירת ישוב של ממש במעלה-אדומים; על מתן אפשרות של הרחבת ימית ופיתוחה על-ידי הכנסת גורמים פרטיים אשר ימשיכו להקים מבנים למגורים ולמשק; על זיוון הקמת קצרים לפי המלצות ועדת העבודה; וכן על הכרה באירגון המייצג את הישובים החדשים.

אני רוצה לעבור בקיצור לנושא הקליטה. בתקציב שעבר דיברתי על נושא ריבוי הרשויות בקליטת העו-לים. מהתקציב שעבר ועד לתקציב השנה עברה כשנה, אולם בתפקידי כנסת ובוועדותיה נוכחתי שעדיין לא התגברנו על נושא זה, אדוני השר, ואני אומר זאת בצער רב. יש משרד השיכון, משרד העבודה, משרד המסחר והתעשייה, הסוכנות, אבל יש גם משרד הקליטה, והוא צריך להיות מעל לכל.

נתקלנו בדברים קשים ביותר, נתקלנו בוויכוחים בין ראשי משרד הקליטה ומשרד השיכון. נתקלנו בכך שצרכים היו להכין כ-10,000 דירות לשכירות במרכז הארץ. דירות אלה לא ניתנו למשרד הקליטה, ולכן ממשיות משפחות לגור בדירות שכורות מעל ומעבר לזמן המוקצב. דובר על זמן של עד שנתיים, וזה יארך ארבע שנים. אנחנו יודעים שאדם שגר בדירה שכורה ועובר אחר כך לדירה אחרת, צריך לעבור חלי קליטה חדשים אם הדירה השנייה אינה באותו אזור.

אני מרשה לעצמי להגיד שאינני מצדיק את הטיעון

לבנות, מדוע אין נותנים לקבלנים פרטיים לבנות? מדוע אין נותנים לאנשים פרטיים להקים את ביתם כפי שהם מבינים? ימית היא מקום מושך, והליכה אליה היתה יכולה להועיל בהקטנת הדחוק במרכזים העירוניים הגדולים. ייתכן שגם כאן פועלת באופן נסתר התנגדות של שר-השיכון מר עופר לכל פעולה שנו-עדה לחזק את ישראל במקומות המשוחררים.

עכשיו אעבור, רבותי, לישוב אחר, והוא מעלה-אדומים. הרי זו חרפה למדינה כאשר מתבוננים במה שמתרחש במקום זה. מה שעשה שם משרד השיכון הוא עלבון לאדם, פשוטו כמשמעו. אומרים שמעלה-אדומים נועד לחזק את הבירה, את ירושלים, וכיצד מחזקים? לאחר שדנים ועובדים שנים על גבי שנים על תכניות, מגיעים לתוצאה שהיום גרות במקום 26 משפחות, ובזמן הקרוב — כך מספרים — ייתוספו עוד עשר ועוד עשר. ועכשיו, רבותי חברי הכנסת, עליכם לדעת כי שטח המגורים למשפחה הוא 30 מ"ר, במלים אחרות בונים מלכתחילה מעין מעברה. אולי עושים זאת במגמה שהמקום לא ימשוך מתנחלים. במקום זה נחוץ להקים ישוב שימנה, לפחות בשלב הראשון, 400 יחידות, היינו 400 משפחות, עם שירותים כפי שנוקבעו לגבי קצרים, והבנייה צריכה להיות על רמה הולמת. למה כל זה לא נעשה? שוב אותה סיבה, שהשר חייב לבצע בניגוד לרצונו את מדיניות הממשלה שהוא חבר בה.

חברי הכנסת, במסגרת תכניתו של השר, תכנית פרטית שאני מברך עליה — על כל פנים נאמר לי שזאת תכנית פרטית — לעיבוי ירושלים, עובדים על תכניות להקמת שלושה ישובים. אם אכן זה כך, אדוני השר, אולי נותר על ההתפתחות שלך. השר מר אברהם עופר טוען שיש לו תקציב לכך, ומשרדים, עם ארכיטקטים, יושבים ומתכננים. אני כשלעצמי מברך על כך, וידוע לי שיש כבר גרענים של מועמדים לצאת ולהתנחל במקומות אלה. אך מה קורה? ועדת השרים לענייני התיישבות טרם אישרה את הקמת הישובים האלה. בטרם תחליטה הממשלה על כך, מקדים אותה השר בתכניות. ואכן נשאלת באמת השאלה מה קורה. איפה השר האקטיביסטי ביותר של הממשלה, השר בלי תיק ישראל גלילי, שהוא יושב-ראש ועדת השרים לענייני התיישבות? נראה שהשר גלילי, השר בלי תיק, עסוק מאוד, ואין לו זמן לטפל בעניינים כה פשוטים.

חברי הכנסת הנכבדים, יכולתי להתעכב על עוד דוגמאות רבות המראות עד כמה כושלים העניינים אצלנו ועד כמה ירודה, מבחינת הטיב, עבודת משרד הממשלה, ובמיוחד משרד זה. אוכזר שאחת הסיבות לכך היא העדר רשות ממלכתית אשר תפקח, תכוון, תנהל ותתיה אחראית לנושא החשוב והמרכזי בחיינו, נושא ההתנחלות. במניי הצעתי הצטק חוק בנושא הזה, ועוד התקווה אתי שחוק כזה יתקבל בכנסת הנוכחית.

לבסוף ברצוני לעמוד על עוד נקודה אחת, שאף היא מצטרפת לתמונה שתאירתי לכם בדברי. בזמנם, בשנות ה-50 בשנות ההתיישבות ההמונית, פעלו איר-גונים התיישבותיים ותיקים בהעברת עולים מהאגיות ומהמעברות לישובים. מפלגות שונות יצרו לעצמן גופים כאלה, הנקראים עד היום תנועות התיישבות. הדבר הזה היה קל מאוד למפלגות, מפני שקיבלו משבצות וקיבלו יהודים, היינו לפי מפתח מוסכם הקיים, לצערי הרב, עד היום. והנה בימינו, כאשר לא מחלקים למפלגות באופן גלוי את היהודים המגיעים באניות — אולי מפני

שכונות עוני. בחודשים האחרונים דיברתי פעמים אחדות בנושא זה. דיברתי בקשר לחוק פינוי ובינוי, דיברתי בקשר לחוק הגנת הדייר, והעליתי הצעה של תכנית שלוש-פלוס. אני-על-פירכך אקדיש רוב נאומי זה לשכונות העוני.

שמעתי השבוע אדם חכם, נבון ומלומד מאוד שאמר שכאשר יש תשובה טובה שוכחים את השאלה, אבל אם שואלים את השאלה חוזר ושואל במשך חודשים ושנים, משמע שתשובות שניתנו לא היו טובות, לא היו כהלכה, לא ענו על הבעיה.

בצד זה של דאגה לעלייה אולי טוב עשו שצירפו את הדיון בשני המשרדים הללו כאחד. בצד הדאגה לזוגות הצעירים אסור להתעלם מכך שיש כתם ממאיר על מצפוננו של מדינת ישראל, הוא שכונות העוני, שלא הצלחנו לצמצמן. האנשים מדושרים במקום שנים אחרי שנים, תורמים תרומתם למדינה, לייצור, לצה"ל, והמציאות אינה מאירה להם פנים. בל נשכח אותם. נדמה שבתוך כל המערכת של המיליארדים של הדיבור וההצלחות אנחנו מנסים, כביכול, לקפל איזה שהוא דף ולהגיד בצד ההצלחות הגדולות האלה שמותר לנו גם להשאיר סרח עודף של משהו שכל כך לא הצלחנו בו. זה מעבי על הכל, על ההצלחות. לא מדובר בכמה עשרות אלפים. חזרתי על המספרים ואחזור עליהם על-מנת שלא נשכח שמדובר במאות אלפים. אינני מתכוון רק לסגל של משרד השיכון שקבע שיש 65,000 משפחות הגרות בצפיפות ובדירור פגום. היקף שכונות העוני הוא מעל ומעבר לזה; הוא מקיף יותר מ-100,000 משפחות. המונות קרוב לחצי-מיליון תושבים, גם אם ההגדרות של צפיפות ודירור פגום אינן חלות עליהן.

השכונה כאתר, הסביבה כולה, היא סביבה נחשלת שאיננה מאפשרת קיום אנושי, שאיננה מאפשרת התמודדות חברתית עם הבעיות של הזמן, של המאה העשרים, של הדרישות של החברה הישראלית. היא משפיעה על יכולת הקליטה ועל הישגים בלימוד, בתרבות, בכושר הייצור, ואפילו בשירות הבטחון. אין זה דבר שאפשר לקפל אותו. השאלה היא האם המדינה יכולה, מסוגלת או לא מסוגלת לשאת עול זה, לשאת אותו לא שנה אחת אלא למשך 4-5 שנים; אבל על כך היא מדברת כבר 28 שנים והבעיה כמעט עומדת על עומדה, אולי מתרחבת, משום שיש טבע לבתים שהם מתבלים, נעשים מיושנים יותר, הרוסים יותר, הזמן לא מחדש אותם, הזמן לא משקם אותם, הם מבילים את החברה. יש התבלות חברתית בתוך השכונות הללו. כל הספחים שאנחנו מכירים הם תולדה של תנאי מגורים אלה, של משהו שאינו דוחף אותך עצמך לשפר את מצבך, משהו שגורם לך לשקוע בגוולות של העוני, של המצוקה. אנחנו כחברה, אנחנו כשלטון של תנועת העבודה, לא יכולים להשאיר את הכתם הזה על מצפוננו.

טוב ששילבו את הדיון על משרד השיכון עם הדיון על המשרד לקליטת העלייה. יש ציניקנים האומרים שהקשר הזה הוא די טבעי, כי שיכון נותנים רק לעו"לים. אני לא אומר זאת. אני אומר שלא ייתכן שמדינת ישראל כאשר יש גל גואה של עלייה — אני מקווה שיהיה גל גואה תמיד — תגיד: כעת פנינו קודם כל לעלייה; לא יכולים להתפנות לפתרונות אחרים. כאשר

כי בגלל זה יורדים עולים מן הארץ. אני בהחלט דוחה טיעון זה, אבל, כפי הנראה, הדברים האלה מסייעים להביא את העולים למחשבה שאולי הירידה היא הפתרון. אנחנו יודעים מה שפקד אותנו, שכרבע-מיליון בחורים יוצאי-צבא ירדו מן הארץ. איננו עושים די, ואני חושב שמשרד הקליטה צריך פעם אחת לתמיד, ובצורה אולי מרוכזת יותר, לארגן את כל הרשויות ברשות אחת, אם ברשותו, בבקשה, שיהיה ברשות משרד הקליטה. אבל לא ייתכן, אדוני השר, שתוכל להגיד לנו כאן מעל הדוכן: לא קיבלתי דירור, לכן לא יכולתי לאכלס. זה נכון, אבל כל זה צריך להיות מרוכז ברשות אחת בצורה מתוכננת ומסודרת. גם דברים שאי אפשר לבצע אותם, גם דברים שאי-אפשר להוציא או תם לפועל אינם מכים בצורה קשה כל כך, אינם אקוטטיים כל כך, אם הם מאורגנים. אבל אם זה בא כרעם ביום בהיר, עם כל הרשויות שמסביב, זה מסוכן. היום אתה יכול, אדוני השר, להתגבר על כך, לארגן את זה, יש לך אפשרות, לצערו בגלל זה שאין אותה עלייה שאנחנו מייחלים לה, ולכן זה הזמן.

הקליטה היא בעיה חברתית קשה וקודמי דיבור על כך בכאב רב. אני רוצה להגיד: לא פתרנו את הבעיות החברתיות. לא פתרנו את הבעיה של "אחרון נכנס ראשון יוצא", וכאשר ייפלטו עובדים מהעבודה עם גל האבטלה, גדולה או קטנה, יהיו העולים הראשוניים שיפלטו החוצה, ואני אומר זאת בוודאות. עדיין לא פתרנו בעיה זאת. היו דיונים ויהיו דיונים, אבל לא הגענו לכל תוצאה.

על עניין האקדמאים והמדענים כבר דובר. אני יודע שהיה לך, אדוני השר, תקציב גדול של מיליוני לירות בשביל מדענים. תקציב זה לא נוצל, כי לא יכלו לנצל אותו בזמן. היה לנו כסף מספיק לקליטת העלייה עם הגלים הגדולים שהיו, גם במצבים הקשים ביותר, כי יהדות העולם נתנה, אבל לא השכלנו לשמור על כך שלא תהיה ירידה של עולים. אני רוצה להגיד לך בצער רב, שגם היום מסתובבים במרכזי קליטה עולים שלא מטפלים בהם כראוי והם מיואשים, ואם תרצה, אוכל לומר לך איפה. מסתרי שמות, עקבתי וראיתי שלא טיפלו בהם, ואני כמעט בטוח שזה בגלל ריבוי הרשויות. רשות אחת מטפלת כך, רשות אחרת מטפלת אחרת, אבל הבעיה לא נפתרת. במרכז הקליטה של עתלית מסתובבים עולים בעלי תואר אקדמי, מהנדסים, שלא קיבלו אותם לקורסים, לא כיוונו אותם, והם מסתובבים מיואשים.

זה טוב ויפה שאנחנו שומעים את סקירות השרים, עם כל הסטאטיסטיקות, עם כל החישובים, אבל הייתי מציע לשני השרים המכובדים שלנו לרדת אל השדה. בין השדה ובין הסטאטיסטיקות והספרים וכל מה שאנחנו שומעים — הפער גדול. תרדו יותר אל השדה, ואז תוכלו אולי לראות, לארגן ולצמצם את הפער הרב שקיים.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לחברי הכנסת שמעוני. לאחר מכן נפסק את הדיון ונשמע תשובות לשאלות, ונחדש את הדיון אחר כך.

חכים שמעוני (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שוב אדבר על

העוני, היינו פותרים את עיקרה של הבעיה. יש שלושה מכשירים מצויינים למשרד השיכון, לא צריך לחפש: המכשיר של תכנית שלוש-פלוס, אם יותאם כהלכה; דירות בשכירות; והטיפול השכונתי, שכפי שקראתי עליו הוא דבר מרשים. האם הוא מתבצע? אני קורא תכנית-חומש, אני קורא על דברים שנאמרו לפני 4, 5, 6 שנים, דברים יפים ונשגבים לא פחות. היכן אנחנו עומדים? אני אומר את הדברים על-מנת שלא תחזור עלינו שוב הרעה הזאת.

אני רוצה להתייחס בכמה משפטים לנושא העלייה. אני חושב שהעולים מרגישים את עצמם ברע, אם הם אינם מנותקים לחלוטין מן המציאות בארץ, כאשר הם רואים שהם יכולים לזכות בפתרון של דיור ועל-ידם גרים אנשים במצוקת דיור במשך שנים. נפגשתי עם קבוצת עולים ברמת-שפירא, עולים מאנגליה ומארצות-הברית. ממש התמלאתי גאווה כאשר ראיתי עולים הנמצאים בארץ שנה — שנתיים והם יוצאים לעזרת השכונות בקטמונים. הם אמרו שהם מתביישים לראות כיצד הם הצליחו לזכות בפתרונות כאלה, בעוד שלגד עניהם חיים אנשים ברמה כזו. מצב זה איננו תורם להרגשתם הטובה.

ובעניין העלייה — אני רוצה להזהיר את עצמנו בנושא של עבודה ופיטורים. חלילה לנו לומר שהפיטורים יחולו דווקא על העולים. אבל אם נשנה את אמות-המידה, ובתקופת אבטלה שעולה לבוא בשירו-תים, בתעשייה או בכל קטור אחר נשנה את הקריטריונים בצורה כזו שהותיקים או העולים של שנות ה-50 יהיו הקרבנות לפיטורים, ובמקומם יבואו עולים-ניצור תנאים בלתי-נוחים לקליטת עלייה. אנו נטפח עיונות, והעולים אולי ימצאו את עצמם בחוץ. ברצוננו לתקן פגם אחד בל ניצור פגמים אחרים. עקרונות האי-גוד המקצועי של זכויות בעבודה, אסור להם להישחק אפילו אם מדובר בנושא כה חשוב כמו קליטת עלייה ויצירת מקומות תעסוקה. לעניין זה יש מקורות וצריך שיהיו מקורות אשר ייצרו תנאי תעסוקה מתאימים לעו-לים, לא על חשבון עולים של שנות ה-50.

ולעניין היורדים — יש הנוכחים במספר של רבע-מיליון יורדים, ויש אומרים שהמספר גדול יותר. הפרו-פיל של היורדים הוא מכוער מאוד. 40% מהם אקדמאים. רובם יוצאי אירופה, אמריקה וילידי הארץ, יותר מ-85%. רובם פקידים בדרגות מעל לבינוניות כפי שהן מקובלות בארץ, אנשים שגולים שפר עליהם, אנשים שה-ארץ האירה להם פנים, שלא ירדו בגלל מצוקה, א-שים שהארץ השקיעה בהם את מיטב כספה ואוניה. חלילה, אינני אומר שצריך להעניש אותם על כי בעת מצוקה למדינה הם מצאו את דרכם מחוצה לה ולא תרמו את תרומתם במלחמותיה, לא נשאו בעול הבטחוני ולא תרמו לייצור. לא נעניש אותם, אבל אין כל מקום לתת להם פרס. אל ניצור פסיכוזה כזו, כי המרחק בין פסיכוזה כזו לבין ירידה מוגברת מהארץ הוא קטן, והדרך לכך היא נוחה מאוד. נקרא להם לחזור אלינו, ואם יבואו, לא נעניש אותם, אבל גם פרס לא ניתן להם.

העלייה מצטמצמת, אומרים: בואו נצמצם את היקף הבנייה. זהו בדיוק מה שקורה לנו כעת. יש לנו מלאי של 20,000 דירות, יש לנו רורבות מעלייה אשר, לצע-רנו, לא באה — מדוע לא ננצל אותו לחיסולם של משכנות העוני? מדוע דווקא בשנה זו לא להגביר את בניית הדירות ולפתור את הבעיות הללו?

לא ייתכן שנחזיק את המקל בשני קצותיו. אני יודע שיש תכניות יפות. אני חייב לומר שאני מאמין לשר השיכון. מה שאמרתיו זה לא פרי עבודתו, אלא ירושה שקיבל מהשרים שלפניו. גם צימצום היקף הבנייה נגזר עליו. הביקורת שלי איננה מופנית אליו, להיפך. גם בתכנית של השנה הזאת, אם מדובר על 17,000 פתרונות ויותר — זה יפה ומרשים; השאלה היא האם מבצעים תכנית זאת או האם זהו קישוט שהביצוע שלו הוא לא רציני.

בתכנית שלוש-פלוס משנת 1973 ועד היום הבאנו 4,000 פתרונות. אנחנו מדברים על כך שהשנה יהיו לנו, כביכול, 4,000 פתרונות דיור. הלוואי שזה יהיה נכון. אני לא מאמין. אינני מאמין שיינתנו השנה 10,000 דירות בשכירות. אילו היו ניתנות באמת וב-תמים, הייתי שמח על כך. יש לי הרושם שכדי להצדיק תקציב, כדי להצדיק תכניות, כדי ליצור פתרונות דיור — —

שר-השיכון א. עופר:

למי נותנים את הדירות?

חביב שמעוני (המערך):

נותנים לעולים ולזוגות צעירים, לצערי הרב, על-פי אמות-מידה שלא הייתי קובע אותן. מפני שהאנשים הנמצאים במצוקת דיור אינם יכולים לנצל את הפתרו-נות שהמדינה מציעה להם, בגלל חלקם במימון. מי זוכה בדירות? בעלי היכולת שיכולים להעמיד את הסכומים הנוספים הנדרשים לרכישת הדירה. אותן הלוו-אות, אותן פתרונות, אותם שיכונים שצריך לשלם בעדם 200,000 לירות, וניתנת הלוואה של 100,000 לירות בלבד. רק מי שיש לו 100,000 לירות בתכנית לזוגות צעירים יוכל לרכוש את הדירה. גם בקרב הזוגות הצע-רים אנו יוצרים את דור שכונות העוני של המחר, כי הם יגורו בדירות בדמי-מפתח, יוסיפו תוספות למבנים שהם גרים בהם, כיוון שמשפחתם גדלה. אין להם המי-מון כדי להיחלץ כבר מראשית דרכם מהדרך של משכ-נות עוני.

אני רוצה להאמין שהתכנית של 10,000 דירות בשכירות אכן תתבצע. אם באמת ובתמים יינתנו 10,000 פתרונות אלה, זה יהיה דבר מרשים. אם נעשה זאת במשך 4—5 שנים, נפתור את חלקה הגדול של הבעיה. אני לא מאמין שזה יקרה. הלוואי ויהיה כך. בכל מיני תופעות הבאות עלינו — תיגבור העלייה, הפגנות של זוגות צעירים — הקרבן הראשון הוא שכונות העוני. כך קרה בכל מהלכה של ההיסטוריה החברתית שלנו.

קראתי על מחקרם של ד"ר שפר ודנינו בחיפה, שאילו הופנו רק 9% של המשאבים שלנו לשכונות

## ט. שאלות ותשובות

התשובה שהפונים מקבלים מאנשי הלשכות של משרדך היא שהלשכות אינן מטפלות באנשים הרוצים ללכת לישוב שמעבר לקו הירוק.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. האם ידיעה זו נכונה?
2. האם יש בדעתך להורות ללשכות הנ"ל שאנשי המעוניינים ללכת לישובים עירוניים אלה יזכו בכל ההטבות, כגון 5,000 לירות לסידור ראשון?
3. האם יהיה לכך פירסום, כדי שהמעוניינים יידעו את הכתובת והזכויות המגיעות להם?

שר-העבודה מ. ברעם:

המרכז להכוונה לערי פיתוח ולהתיישבות — על לשכותיו האזוריות — מטפל באותם מקומות שוועדת השרים לערי פיתוח החליטה על סיווגם כערי פיתוח.

דוד קורן (המערך):

לא הבנתי את התשובה.

שר-העבודה מ. ברעם:

המרכז להכוונה מטפל באותן ערי פיתוח שוועדת השרים לערי פיתוח החליטה עליהן. מי שרוצה להיכלל במסגרת הזאת צריך לפנות לוועדת השרים לערי פיתוח.

דוד קורן (המערך):

השאלה הנוספת היא: האם אי-אפשר לכלול את הישובים העירוניים ברמת-הגולן באותה מסגרת? לא צריך לחכות שהם יפנו לוועדת השרים.

שר-העבודה מ. ברעם:

לא נתבקשתי לחוות דעה אלא לקבוע עובדה. כאמור, המרכז להכוונה מטפל באותן ערי פיתוח שוועדת השרים סיווגה אותן כערי פיתוח. מי שרוצה להיכלל במסגרת חייב לפנות לוועדת השרים.

5130. פירסום מורעה בעתון שתכנה מעיר על הפרת

חוק שעות העבודה ומנוחה

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר העבודה ביום ד' באדר א' תשל"ו (5 בפברואר 1976):

בעתון "מעריב" מיום י' בשבט שנה זו, 12 בינואר 1976, פורסמה מודעה ובה נאמר שחברת "נווה" בע"מ, שהיא חברת-בת של "החברה לנכסים ולבניין בע"מ" מומינה את הציבור לדירה לדוגמה ולמשרד המכירות שלה ב"נווה אמירים", רחוב בן-גוריון, בהרצליה.

השעות שצויינו כשעות שבהן פתוחים משרדי המכירות כללו את השעות שבין 10:00 ל-14:00 ביום השבת.

רצוני לשאול:

1. האין כאן הפרה של חוק שעות עבודה ומנוחה?
2. אילו צעדים ננקטו על-ידי משרדך נגד הפרה זו של החוק על-ידי החברה הנ"ל?
3. אם לא ננקטו — מדוע לא?

היו"ר ש. ז. אברמוב:

נפסיק עכשיו את הדיון וגשמע תשובות על שאלת-תות.

אבקש מאת שר העבודה לעלות לדוכן ולהשיב לשאלות. אם רצונך, אדוני השר, תשובתך תירשם בפרוטוקול, אם השואל נעדר, גם בלי שתשמיע את דבריך.

שר-העבודה מ. ברעם:

אשמיע את תשובתי.

4519. ההיערכות לקליטת העובדים שייפלטו מענף

הבנייה

חבר-הכנסת א. אבטבי שאל את שר העבודה ביום י"ג בכסלו תשל"ו (17 בנובמבר 1975):

שר השיכון הודיע ש-10,000 פועלי בניין ייפלטו מהענף בשנה הבאה.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

א. האם ערוך משרדו לקראת תופעה זו, אם אכן תקרה בעתיד?

ב. מה בדעת השר לעשות לקליטת עובדים, הנפטים מענפיהם, בענפים חדשים?

שר-העבודה מ. ברעם:

1. צימצום היקף הבנייה עלול לגרום לפליטתם של אלפי עובדים מהענף.

2. הערכות משרד העבודה לקראת תופעה זו, אם אכן תקרה בעתיד, נעשית בדרכים הבאות: א. שירות התעסוקה פועל לאיתור מקומות עבודה פנויים במשק, בעיקר בתעשייה, להכוונת עובדים לפי כישוריהם או להפנייתם להכשרה ולהסבה מקצועית. לפי נתוני שירות התעסוקה לחודש ינואר שנה זו אין עדיין באפשרות לשכות העבודה לספק כ-8,000 עובדים החסרים בענפים השונים.

ב. הכנת מאגר פריוויקטים תעסוקתיים בתחום העבודות הציבוריות, בעיקר בערי הפיתוח, שניתן יהיה להפעיל במקרה הצורך.

ג. האגף להכשרה מקצועית נערך כדי לספק את הצרכים להכשרה ולהסבה מקצועית, במיוחד במשלוחי-יד מועדפים. נעשו סידורים להרחבת אפשרויות הקליטה של 22,000 איש נוספים — במסגרות ההכשרה וההסבה המקצועית — בסדנאות שבמרכזי ההכשרה, בקורסים במיתקני רשתות "אורט" ו"עמל", ובהכשרה פנים-מפעלית במפעלי התעשייה עצמם.

5034. הטיפול כמעוניינים להצטרף לישובים שמעבר לקו הירוק

חבר-הכנסת ד. קורן שאל את שר העבודה ביום כ"ה בשבט תשל"ו (27 בינואר 1976):

נודע לי שבלשכות הכוונה לאזורי פיתוח במשרדך עונים בשלילה לאזרחים הפונים בבקשה להכוונה לישובים עירוניים ומרכזים אזוריים ברמת-הגולן, ימית, קריית-ארבע, שארם א-שייך ומעלה-אדומים.

4. מה עושה משרדך כדי למנוע הישנות של תופע-  
עות כאלה בעתיד?

**שר-העבודה מ. ברעם:**

(1) היוזמה לבניית גשר נוסף באה מטעם משרד  
העבודה, בהתחשב בכמות התנועה העוברת בכביש זה  
מחד גיסא, ומצד הגשר הקיים, מאידך גיסא.

(2) הפתרון הסופי לגשרים על הירקון ימצא עם  
שיפורי של הכביש, בהתאם לתכנון שהוגשו לוועדה  
המחוזית וטרם אושרו, ולפיהן יחצה הכביש את הירקון  
מעברה מהמקום הקיים.

(3) הואיל ובנסיבות הקיימות עלול לעבור עוד זמן  
רב עד שהכביש, על גשריו החדשים, ייסלל, החלטנו  
להציב בתור עזרה ראשונה, צמוד לגשר הקיים, גשר  
צבאי ישן מטיפוס ביילי, שפורק מכביש אחר.

(4) מטבע הדברים שגשר צבאי מסוגו אינו בנוי  
כדי לעמוד בקריטריונים של גשר קבע בכביש ארצי,  
והיה צורך באילתורים שונים כדי להתאימו, במידת  
האפשר, לתפקידו החדש.

(5) הגשר הוקם על-ידי צוות של חיל הנדסה,  
לבקשתנו, ומע"צ סללה את הגישות ואת המסעה  
העליונה.

(6) אחרי זמן-מה התברר שבזמן הרכבת הגשר  
על-ידי חוליית חיל הנדסה לא הובטחו כמה פינים  
כדורש, דבר העלול לסכן את התנועה בגשר.

(7) אי לכך הוחלט לסגור את הגשר לתנועה עד  
שהליקוי יתוקן.

(8) תוך כדי תיקון הפינים הוחלט גם לשפר את  
המסעה לאור הנסיון שנרכש בפרק זמן שהגשר היה  
פתוח לתנועה.

(9) אנו עומדים להשלים את תיקון הגשר ולפתחו  
לתנועה, ברם במבצלות מסוימות, בקשר לעומס ומהי-  
רות הנסיעה, המתבקשות מטבע הגשר.

(10) אנו עושים את הדרוש על-מנת לפתוח את  
הגשר לתנועה בהקדם האפשרי.

**הי"ר ש. ז. אברמוב:**

שאלה נוספת לחבר-הכנסת נוף.

**עקיבא נוף (הליכוד):**

האם יש לכבוד השר הערכה מתי יפתח הגשר  
לתנועה?

**שר-העבודה מ. ברעם:**

אינני יכול להתחייב על הזמן; הודעתי שנעשים  
מאמצים כדי שהגשר יפתח בהקדם.

5220. עבודה בשבת במפעל "קרלגל"

**חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר העבודה ביום  
י"ז באדר א' תשל"ו (18 בפברואר 1976):**

בעתונות מיום ט' באדר א' תשל"ו, 10 בפברואר  
1976, פורסם כי עקב סיכסוך עבודה במפעל "קרלגל"  
הפסיקו 500 העובדים "לעבוד שעות נוספות ובימי  
שבת". עוד נמסר בהודעה כי העובדים מבטיחים לשוב  
לעבודה בשבתות ובשעות נוספות לכשתיענינה תבי-  
עותיהם.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

4. האם השר מוכן להורות מיד לנקוט את הצע-  
דים המשפטיים הדרושים נגד עבירה זו של החברה  
הנ"ל?

**שר-העבודה מ. ברעם:**

1. לא בהכרח, שהרי אפשר להציג את הדירה  
על-ידי מי שהחוק לא חל עליו.

2-4. עוד בטרם התקבלה השאלתה טיפלה בדבר  
מחלקת הפיקוח על העבודה שבמשרדנו, ובביקור פי-  
קוח שנערך בשבת 14 בפברואר 1976 נמצא על דלחה  
הסגורה של הדירה שלט האומר: "הדירה סגורה מסי-  
בות שאינן תלויות בחברה".

5150. השלמת סלילתו של הכביש המהיר תל-אביב —  
ירושלים

**חבר-הכנסת ש. לוי שאל את שר העבודה ביום ט'  
באדר א' תשל"ו (10 בפברואר 1976):**

מפאת קיצוצים בתקציב המדינה לשנה החולפת  
נפסקה אשתקד סלילת הכביש המהיר מתל-אביב לירו-  
שלים, תוך הבטחה שהיא תחודש בשנת הכספים  
1976/77.

הריני מבקש להשיב לי בהקדם:

1. האם הנך מוכן לתת קדימות להמשך סלילת  
הכביש המהיר תל-אביב בהתחשב בשיקולים המדי-  
ניים והכלכליים המהיכים זאת?

2. מתי אפשר לצפות להשלמת הכביש המהיר, אם  
תחודש הסלילה?

3. מה הוא קטע הכביש שסלילתו תוכל להסתיים  
עוד בשנת תשל"ו?

**שר-העבודה מ. ברעם:**

1. ניתנת קדימות להמשך סלילת הכביש תל-  
אביב-ירושלים.

2. אם התקציבים הדרושים יועמדו לרשותנו, יוש-  
לם הכביש ב-1978.

3. בשנת תשל"ו לא יושלם שום קטע.

5152. תיקון גשר בכביש פתח-תקווה — חיפה

**חבר-הכנסת ע. נוף שאל את שר העבודה ביום ט'  
באדר א' תשל"ו (10 בפברואר 1976):**

בכביש פתח-תקווה — חיפה ממוקם גשר צר מעל  
הירקון. גשר זה משרת עשרות שנים את התחבורה  
מצפון לדרום, ובגין מבנהו נגרמו במשך שנים תאונות,  
ובהן קטלניות.

לאחר פניות של תושבי ישובי השרון בדרישה  
לבנות גשר נוסף, כדי למנוע תאונות ולאפשר זרימה  
שוטפת של התנועה, הוחל לפני כשלושה חודשים  
בבניית גשר נוסף.

הגשר היה בשימוש חודש אחד בלבד, ומיד לאחר  
הגשם הראשון נפגעו בו חורים והוא נסגר לתנועה.  
אודה לכבודו אם יואיל להשיב לי:

1. מי אחראי לתיכנון ולביצוע בנייה כושלת זו  
של הגשר?

2. מה המסקנות כלפי האחראים?

3. מה עושה משרדך כדי לחדש הורמה תקינה  
של תחבורה בעורק חשוב זה?

ד) אם הפיטורים ייצאו לפועל, יעשה שירות התע-  
סוקה כל אשר ביכלתו כדי למצוא תעסוקה חלופית  
בכרמיאל ובאזור.

#### 5250. סלילת כביש לראש-העין

חבר-הכנסת א. לבנבראון שאל את שר העבודה ביום  
כ"ג באדר א' תשל"ו (24 בפברואר 1976):

במכתב שנשלח לראש הממשלה, והעתקים לחברי-  
הכנסת, על-ידי ראש המועצה המקומית בראש-העין  
נאמר כי לא נסלל עדיין כביש לראש-העין.  
הנני שואל:

1. האם הידיעה נכונה?
2. האם קיימת תכנית במשרד העבודה לסלילת  
כביש לראש-העין, וכמה זמן דרוש לביצוע התכנית?
3. אם אין עדיין תכנית כזו, האם מוכן כבוד השר  
לפעול להכנה ולביצוע תכנית לסלילת כביש לראש-  
העין?

#### שר-העבודה מ. ברעם:

- א) כבישי גישה למועצות מקומיות לא נמצאים  
בטיפול משרד העבודה.  
ב) בביקור בשטח נמצא שאכן קיים כביש גישה  
סביר לראש-העין.  
ג) באשר לתכנית קיימות או לא קיימות יש  
להפנות את השאלה אל שר הפנים, הממונה על הרשו-  
יות המקומיות.

#### 5252. התשלומים שמקבל הקבלן אחים רויכמן בע"מ מקופת המדינה

חבר-הכנסת מ. פעיל שאל את שר העבודה ביום כ"ג  
באדר א' תשל"ו (24 בפברואר 1976):

א. האם נכון המידע, שהגיע אלי, כי קבלני עבו-  
דות עפר, קבוצת אחים מחדרה, מקבלים תשלומים  
שמנים מקופת המדינה בעד עבודות שהם עושים, כבי-  
כול, בכביש המהיר המיועד לירושלים (בין לוד ושער-  
הגיא), בעוד שבפועל אינם עושים שם כמעט שום עבו-  
דה?

ב. אם יש אמת במידע, האם מוכן כבוד השר להו-  
דיעני באילו סכומים עסקינן?

#### שר-העבודה מ. ברעם:

אני מניח שהכוונה היא לקבלן אחים רויכמן בע"מ.  
אכן הקבלן הנ"ל מבצע עבודות עפר ומעבירי מים  
בקטע הכביש המהיר לירושלים, שעלבים — מחלף לוד,  
במסגרת חוזה מספר תא/73/2 מיום 1 באפריל 1973  
ועל סמך מכרז מספר תא/194/72 מיום 7 במארס 1973.  
הקבלן מקבל תשלומים רק בעד עבודה שהוא מבצע  
בפועל, וזאת בהתאם לחוזה הנ"ל.

#### 5306. מניעת ליכולך ברשות הרבים

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר העבודה ביום כ"ט  
באדר א' תשל"ו (1 במארס 1976):

בנסיעותי ברחבי המדינה נוכחתי לאחרונה לדעת  
שחלה הרעה מסויימת בתחזוקה של רשות הרבים,  
המסורה בידי מחלקת עבודות ציבוריות, כגון צמת

1. האם יש ל"קרגל" היתר לעבודה בשבתות?
2. אם אין — האם ניתן היתר לעבודה בשבתות  
למפעל זה בעבר?
3. מתי ניתן היתר לעבודה בשבתות למפעל זה  
לראשונה, אם ניתן?
4. אם חודש ההיתר בעבר, מתי חודש?
5. כמה עובדים מותרים לעבודה בשבת?
6. מה היא העילה למתן ההיתר או ההיתרים?
7. מתי נערכו, אם נערכו, סיורי ביקורת, מטעם  
מפקח העבודה במקום עבודה זה, לבירור תנאי ההע-  
סקה בשבתות?
8. האם, למיטב ידיעת השר, העבודה ב"קרגל"  
בשבתות תואמת את הוראות חוק שעות עבודה ומנו-  
חה?

#### שר-העבודה מ. ברעם:

- 1-2. כן.
3. ביום 16 בדצמבר 1956.
4. מדי שנה מאז ההיתר הראשון, וזאת לאחר  
בדיקות חוזרות ונשנות.
5. 14 בסך-הכל.
6. לצורך עבודות אחזקה ותיקונים במכונות ודודי  
קיטור המופעלים ללא הפסק בשלוש משמרות בכל ימות  
החול.
7. לאחרונה — בתאריכים: 31 ביולי 1974, 20  
באפריל 1975, 1 באוקטובר 1975, ו-12 בדצמבר 1975.  
8. כן.

#### 5240. סכנת פיטורי עובדים במפעל "ציקלון" בכרמיאל

חבר-הכנסת ד. קורן שאל את שר העבודה ביום כ"ג  
באדר א' תשל"ו (24 בפברואר 1976):

בעתונות התפרסמה ידיעה על צימצום היקף ההז-  
מנות למפעל "ציקלון" שבכרמיאל, ודעת המפעל לפטר  
50 עובדים במפעל.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

- א. האם ידיעה זו נכונה?
- ב. מה בדעת משרדך לעשות כדי שהמפעל יקבל  
הזמנות מספיקות מהתעשייה האווירית?
- ג. מה נעשה כדי למצוא מקומות עבודה חלופיים  
באזור כרמיאל לבעלי המקצוע ולעובדים בלתי-מקצו-  
עיים?

#### שר-העבודה מ. ברעם:

א) צימצום היקף ההזמנות של התעשייה האווירית  
במפעל "ציקלון" בכרמיאל הניע את המפעל, לפי שעה,  
להוציא קבוצות עובדים במחוזיים לחופשות. בשלב זה  
טרם הוחלט על פיטורים.

ב) מנהלי המפעל מדברים על ההכרח לצמצם את  
מספר המועסקים ב-50 איש, מהם 20 תושבי כרמיאל,  
אם לא ישתנה לטובה מצב ההזמנות.

ג) אין בסמכות משרד העבודה להתערב בהת-  
קשריות של מפעלים לקבלני-משנה. עם זאת בא מש-  
רד העבודה בדברים, במקרה הנדון, עם הנהלת התע-  
שיה האווירית.

אליהם אחידים השייכים לכת "עדי יהוה". מספר אנשי הכת במדינה איננו רב, והם היו פטורים שנים משירות צבאי עקב אמונתם הדתית, כשם שאזרחים אחרים משוחררים מטעמי בטחון.

לאחרונה שונה התקנות בנושא ואותם אזרחים נקראו לשירות מילואים פעיל. משלא נענו לצו נעצרו, והם נשפטים על-ידי קציני שיפוט, בכל פעם לתקופת מעצר של 35 יום, כך שחלק מהם יושב כבר חודשים ארוכים בכלא צבאי שלא על-פי פסק-דין של בית-דין צבאי אלא על-פי צווי מאסר של קציני שיפוט, כשאינו יודע מתי יסתיים התהליך. רבים מהם הם בגילאים מבוגרים, בעלי משפחות וילדים שנותרו, עקב מאסר חורים, ללא מפרנס.

שאלותיו הן:

א. מדוע הוחלט על שינוי המדיניות ועל גיוס אותם אזרחים לשירות מילואים בניגוד למצפונם?

ב. מה הסיבה שאזרחים אלה מופלים לרעה לעומת אזרחים אחרים שניתן להם פטור מלא על סמך אמונתם הדתית?

ג. בתוקף איזה חוק מעמידים אותם לדין על אותה עבירה, ובכל פעם הם נשלחים ל-35 ימי מאסר? ד. בתוקף איזו הוראה ועל-פי איזה דין מעמידים אזרחים לדין פעמים כה רבות על אותה עבירה? ה. מתי תיפסק העמדה לדין בשיטה זו, והאנשים יועמדו לדין לפני בית-משפט מוסמך, שיקבע אם נעברו עבירה ומה הוא העונש המאקסימאלי, אם בכלל, שעל אותם אזרחים לרצות?

ו. מדוע אין משפחות האזרחים מקבלות היתר להיפגש עם קרוביהם האסירים, כמקובל, ומדוע לא ניתנת להם הודעה על מועד הדיון על-מנת שיוכלו להיות מיוצגים על-ידי עורכי-דין?

שר-הבטחון ש. פרס:

א-ד. במסגרת מיבצע בדיקות חוזרות למפוטרי שירות בטחון נקראו לבדיקות ולגיוס רבים מאלה שהיו בעבר פטורים משירות, לרבות סרבני מלחמה. יוצאי צבא אשר סירבו להתחיל הועמדו לדין משמעתי על-פי חוק השיפוט הצבאי, תשט"ו-1955, ונידונו לעונשי מחבוש.

ה-ו. לאחרונה התלטתי לשחרר מריצוי עונשי המחבוש את יוצאי-הצבא הנמנים עם "עדי ה'", ושלא לקראם לשירות בשלב זה. אנחנו בודקים עתה את הקריטריונים העקרוניים שינהגו לפיהם בעתיד לגבי חברי כת זו.

4860. שאלת גיוסם של הרב יעקב יוסף והרב מאיר ששון לשירות צבאי

חברת-הכנסת ש. אלוני שאלה את שר הבטחון ביום ד' בשבט תשל"ו (6 בינואר 1976):

הרב יעקב יוסף, בנו של הראשון-לציון הרב עובד-יה יוסף, וכן חתנו הרב מאיר ששון משוחררים משירות בצה"ל על תקן של בחורי ישיבה.

הרב יעקב יוסף מלמד בישיבת "ראשית חכמה" ובישיבת "אוהל מועד" ומקבל משכורת, ואילו הרב ששון מנהל כולל בשם "חזון עובדיה" ומורה בישיבות הנזכרות לעיל.

שאלותיו הן:

כבישים סואנים (נתניה — בית-ליד, גזה — ירושלים, גזה — לוד, פתח-תקווה — גזה, ועוד). המקומות מזורמים במידה הגורמת להרגשת בזיון — קופסות סיגריות, ניירות וסתם פסולת לרוב.

שמתי לב שבעת האחרונה עבודות התחזוקה והניקוי נחלשו. התוצאה — פגיעה בנקיון, בצד האסתטי ובחזות המדינה. מפי תיירים שמעתי שאלות לגבי תופעה זו.

בקשר לכך יואיל השר להשיב לי:

1. האם צומצמו עבודות התחזוקה והנקיון על-ידי מחלקת עבודות ציבוריות?

2. אם לא — מה קורה שרב הליכלוך בכבישים ובצמתים?

3. מה עושה משרדו כדי לשמור על נקיון המדינה בתחומים השמורים בידיו להבטחת התחזוקה כיאה למדינת ישראל?

שר-העבודה מ. ברעם:

1. עבודות התחזוקה והנקיון על-ידי מע"צ לא צומצמו.

2. מקור הליכלוך הרב בכבישים הוא בהתנהגות המשחמשים בהם.

3. על-מנת להבטיח שיפור המצב ייעדנו עובד מיוחד שמטפל בבעיות אקולוגיות במשרד הראשי, מסר-נו לניקוי חלק מהכבישים העמוסים ביותר במרכז הארץ לקבל, ואנו מפנים את תשומת-הלב של אנשי מע"צ לבעיה.

4330. הסיבות לביטול כנס "גולני"

חברת-הכנסת י. שריד שאל את שר הבטחון ביום כ"ג בחשוון תשל"ו (28 באוקטובר 1975):

אבקש להשיב לי:

1. האם נכון כי ניתנה בימים האחרונים הוראה לבטל את כנס "גולני", שנועד להתקיים בראשית נובמבר ב"היכל התרבות"?

2. אם כן — מה היו הסיבות לביטול הכנס, שאמור היה להתקיים ולהתנהל על בסיס התנדבותי ובתקציב מוגבל?

3. האם לא היה באותן סיבות עצמן כדי לבטל כמה מופעי ראווה בצה"ל, שנערכו רק בזמן האחרון ברוב מוזמנים וברוב תקציב?

4. האם אין טעם לפגם בעובדה ש"מדיניות הקיצוצים" פוגעת ראשונה בחטיבת שדה "אפורה" דווקא, אשר הועידה את הכנס הצנוע לביטוי "רוח היחידה" ולחזיונה?

שר-הבטחון ש. פרס:

1-4. חברת-הכנסת יוסף תמיר הגיש שאילתה זוהי ותשובתי מיום 4 בפברואר 1976 על שאילתה מס' 4179 עונה גם על שאלותיך.

4822. מאסרם של בני הכת "עדי יהוה" בשל סירובם לשרת בצבא

חברת-הכנסת ש. אלוני שאלה את שר הבטחון ביום כ"ו בטבת תשל"ו (30 בדצמבר 1975):

בכלא צבאי יושבים חודשים רבים אזרחים שר-

השתוממתי לראות עשרות רבות של חיילים עומדים בצומת הדרכים לרמה וממתנים ל"טרמפ" שיקח אותם ליעדם.

אודה לכבודו אם יודיעני :

מדוע אין צה"ל מארגן תחבורה בצמתות כאלה באזורים מרוחקים כדי להקל על החיילים להגיע ליעדם בזמן ?

שר-הבטחון ש. פרס :

לחיילים המשרתים ברמת-הגולן ויוצאים לחופשה מאורגנת יש סידורי הסעה מטעם צה"ל באוטובוסים, הלך וחזור.

חיילים יוצאים לחופשות גם מעבר לאותה חופשה מאורגנת, שתדירותה נקבעה בפקודות המטה הכללי, ואותם כנראה ראתי בצומת. צה"ל אינו מקיים קווי אי-סוף "טרמפיסטים" לרמת-הגולן. הדבר אינו ניתן לביצוע מבחינה תקציבית.

5122. המצב במוצבים הלכנוניים לאורך גבול ישראל

חבר-הכנסת ע. נוף שאל את שר הבטחון ביום ד' באדר א' תשל"ו (5 בפברואר 1976):

לאור הודעת השר והפירסומים השונים בעתונים אבקש את כבודו להשיב לי :

1. מה מקור הסתירות בין הודעת השר, ולפיה צבא לבנון תפס את המוצבים בתחום לבנון ליד גבול יש-ראל, לבין הודעות מפקדים בצה"ל, אשר לפיהן המוצבים עדיין ריקים ?

2. האם מאוישים המוצבים הצבאיים בדרום לבנון ליד גבול ישראל ?

3. אם כן — עלידי מי ?

שר-הבטחון ש. פרס :

1-3. מאז מלחמת האזרחים בלבנון ולקראת סוף חודש ינואר פינה צבא לבנון את מרבית הנקודות שהיה פרוס בהן בעבר לאורך הגבול הישראלי והתרכזו ב-4 ריכוזים עיקריים.

בעקבות מאורעות ההפיכה ב-11 במארס 1976, והשתלטות הכוחות המורדים בפיקודו של הסגן הלבנוני אחמד אלח'טיב על אזור דרום הלבנון, פורקו מסגרות הצבא הלבנוני באזור הדרום. כיום מצויים כוחות של צל"ע — צבא לבנון הערבי של אלח'טיב — באזור הכפרים כלא ועדיסה, כאנשי ז'אנדרמריה, וכן מאיישים הם מוצב אחד במרון א-ראס.

הי"ר ש. ז. אברמוב :

שאלה נוספת לחבר-הכנסת נוף.

עקיבא נוף (הליכוד):

האם השינויים הצבאיים במוצבים באזור דרום לבנון מהווים סיכון המחייב התערבות ישראלית ?

שר-הבטחון ש. פרס :

בשלב זה הם מחייבים מעקב ישראלי צמוד.

עקיבא נוף (הליכוד):

בשלב זה.

שר-הבטחון ש. פרס :

תורת השלבים.

א. מדוע שוחררו הג"ל משירות בצה"ל ?

ב. מדוע הם עדיין משוחררים אף-על-פי שאינם תלמידי ישיבה אלא עובדים במשכורת ?

ג. האם מתכוון משרד הבטחון לבטל את הפטור שניתן ולגייסם לצה"ל כחוק ?

שר-הבטחון ש. פרס :

א. הרב יעקב יוסף והרב מאיר ששון לא שוחררו משירות בצה"ל, אלא נמצאים בדחיית גיוס כל עוד "תורתם אומנותם".

ב. על-פי בדיקת מרכז הגיוס הרב יעקב יוסף הוא תלמיד ישיבת "בית התלמוד", והרב מאיר ששון היה תלמיד בישיבת "פורת יוסף", וזאת על-פי אישורים של ראשי הישיבה הג"ל, המאושרים על-ידי ועד הישיבות. בהיותם אברכים ב"כולל" הם מקבלים מילגות לימודים, כמקובל כלפי כל תלמידי הישיבות.

ג. הרב מאיר ששון הודיע בחודש ינואר 1976 על הפסקת מעמדו כתלמיד ישיבה וגויס בינתיים לשירות.

4993. הצורך בשיפור המצב במחנה דותן

חברת-הכנסת ש. אלוני שאלה את שר הבטחון ביום י"ז בשבט תשל"ו (19 בינואר 1976):

מחנה "דותן" מיועד לקליטת חיילים הזקוקים ללימודים ומקדמים ולמכשרה מקצועית. חלקם שוהה במקום חצי-שנה וחלקם ארבעה חודשים. הואיל ואין לצבא מסגרות מספיקות לקליטת האנשים המסיימים את שהותם במחנה, יש המחכים לתאריך גיוסם עד גיל 20, תוך דחיות חזרות הפוגעות בעבודתם ובמוטיבציה שלהם לשרת. גם תנאי המגורים והקיום במקום אינם טובים ויש הזנחה.

שאלותי הן :

1. האם ניתן לשפר את רמת האחזקה במקום ?

2. האם ניתן להרחיב את תכולת המחנה או לפתוח מחנה נוסף כדי שלא יחכו המועמדים תקופה ארוכה ליום גיוסם ?

3. האם אפשר, על-ידי מתן יתר תשומת-לב לרמת הכשרה גבוהה יותר, להעלות את הסטאטוס של בוגרי מחנה זה בתקופת היותם שם וכן בתקופת היותם במוסד כדי להפיק מהם תועלת רבה יותר ?

שר-הבטחון ש. פרס :

1. כל שנה מושקעים במחנה דותן סכומים בלתי-מבוטלים לשיפור המחנה.

2. לא ניתן לפתוח מחנה נוסף. המטה הכללי בודק עתה מחדש את מדיניות הגיוס לגבי אלה המיועדים למסלול במחנה דותן, תוך מתן תשומת-לב להמתנה הממושכת לגיוס.

3. קיים מעקב מתמיד אחר משך שירותה הצבאי של אוכלוסייה זו, תוך בדיקת רמת תפקודה ואפשרות יות הכשרתה.

5084. איסוף חיילים הממתנים ליד קריית-שמונה

להסעה לרמת-הגולן

חברת-הכנסת נ. קצב שאלה את שר הבטחון ביום ב' באדר א' תשל"ו (3 בפברואר 1976):

בביקורי בקריית-שמונה, לפני שבועות אחדים,

אצלן. ההודעה הנזכרת נמסרה בנוסף על הביקור, וזו היתה כתובה ומודפסת במכונת כתיבה ולא בסטנסיל. 3. תשובה חיובית.

4. ביום האסון מונה שופט-חוקר לזקירת נסיבות מותם של שני החיילים. חקירתו נמשכה 3 ימים, ובמהלכה נשמעו עשרות עדויות. משפחותיהם של שני החיילים יוצגו על-ידי עורכי דין אזרחיים שמונו על-ידן.

השופט-החוקר הגיע למסקנה כי קרוב לוודאי ששני החיילים המנוחים התאבדו בתלייה וכי לא נמצא שמץ של ראיה שיהא בה כדי להצביע כי גורם חיצוני כלשהו גרם למותם.

הי"ר ש. ז. אברמוב:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת נוף.

עקיבא נוף (הליכוד):

האם חקירת השופט-החוקר מאשרת או מפריכה את הידיעה כאילו ההתאבדות היתה על רקע התנאים החמורים בבית-הכלא?

שר-הבטחון ש. פרס:

ברגע זה אינני זוכר בדיוק את הניסוח של השופט-החוקר. בכל אופן, מה שהוא התבקש לבדוק הוא סיבת מותם, והוא קבע שקרוב לוודאי היתה זו התאבדות. עד כמה שאני זוכר, אין התייחסות בפסק-הדין עצמו — אבל אני סומך פה על הזכרון — לתנאים בבית-הכלא.

5217. תנאי עבודתם של חברי "עופרה"

חבר-הכנסת ד. זכין שאל את שר הבטחון ביום י"ז באדר א' תשל"ו (18 בפברואר 1976):

נודע לי כי הזכר המשולם לאנשי "עופרה" המו"עסקים בעבודות גידור בבעל-חצור גדולים מהמקובל.

הכספים הנ"ל, המשולמים למוזכירות גרעין "שילה", משמשים למטרות בנייה ופיתוח ומנוצלים על-ידי כך לפיתוח ההתנחלות שלא אושרה על-ידי הממשלה.

כן נמסר לי שחלק מאנשי "עופרה" העובדים במחנה העבודה מתפרנסים, למעשה, מעבודתם בירושלים, ולגביהם משמש מחנה העבודה מסווה להתנחלות קבע במקום.

אבקש מאת כבודו להשיב לי:

א. האם ידיעות אלה נכונות, במלואן או בחלקן?

ב. אם כן — אילו אמצעים עומד השר לנקוט לגבי הדברים הנ"ל?

שר-הבטחון ש. פרס:

נמסר לי שחברי "עופרה" העובדים בבעל-חצור מקבלים את שכרם מקבלן פרטי בעד עבודה בקבלנות-משנה, והמחירים אינם עולים על המקובל. מתוך 22 משפחות המתגוררות תחת בעופרה רק ארבע ראשיות עובדים עדיין בירושלים, וזאת מאחר שטרם השתחררו ממקומות עבודתם.

5227. בדיקת התנאים בכפסיים לטירונים

חבר-הכנסת י. דרניצקי (יורדן) שאל את שר הבטחון ביום כ"ג באדר א' תשל"ו (24 בפברואר 1976):

נמסר לי כי רמת המזון והדירור בבסיסי טירונות נמוכה במידה ניכרת מן הרמה המקובלת בצה"ל כולו. עובדה זו אינה תורמת להתרשמות חיובית של החיילים החדשים שרק מתחילים דרכם בצה"ל.

5147. היערכות ישראל נוכח המצב בדרום לבנון

חבר-הכנסת פ. שינון שאל את שר הבטחון ביום ט' באדר א' תשל"ו (10 בפברואר 1976):

ראשי הישובים שבגבול לבנון חוששים שהמוצבים והעמדות שנטש צבא לבנון ייתפסו בידי מחבלים או בידי צבא השיחרור הפלשתינאי.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

א. האם נערכת ישראל למניעת הפיכתו של האזור הנ"ל לבסיס תוקפנות נגד ישראל?

ב. מה יש בדעת ישראל לעשות אם אכן ייתפסו העמדות על-ידי הגורמים הנ"ל ויטכנו את שלום ישובי הצפון?

שר-הבטחון ש. פרס:

א. ישראל ערוכה לכך על דרך הקבע.

ב. אם ייווצר סיכון לישובי הצפון, יפעל צה"ל להרחקתו.

5148. ידיעות בדבר הימצאות חיילים קוריאנים

וקובאנים בסוריה

חבר-הכנסת פ. שינון שאל את שר הבטחון ביום ט' באדר א' תשל"ו (10 בפברואר 1976):

ידיעות של סוכנויות שונות מדווחות על הימצאות חיילים קוריאנים וקובאנים בסוריה.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

א. היש בידי משרדו ידיעות לאשר או להכחיש הנ"ל?

ב. אם כן — מה הידיעות שבידי משרד הבטחון?

שר-הבטחון ש. פרס:

א-ב. למיטב ידיעתנו אין חיילים קוריאנים או קובאנים בסוריה. חיילים משתי מדינות אלה היו בסוריה בתקופת מלחמת יום-כיפור ולאחריה, אולם הם הוצאו משם לא מכבר.

5210. מות החיילים מנחם צריקר ואלון נגאוקר

חבר-הכנסת ע. נוף שאל את שר הבטחון ביום ט"ז באדר א' (17 בפברואר 1976):

על רקע הפירסומים בעתוני "מעריב" ו"ידיעות אחרונות", מתאריך 11 בפברואר 1976, על אודות מותם של חיילי צה"ל מנחם צריקר ואלון נגאוקר ששלחו יד בנפשמ, אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. מדוע נמסרה ההודעה על מות החיילים במכתב על נייר סטנסיל?

2. מדוע לא בא נציג צה"ל למסור אישית למש-סחה על האסון ולהביע תנחומים?

3. האם נערכה חקירה בנסיבות מותם?

4. מה העלו ממצאי החקירה עד כה?

שר-הבטחון ש. פרס:

1-2. קצין העיר ביקר אצל כל אחת מן המש-

פחות ומסר להן על האסון ותנחומי צה"ל.

בדרך כלל עורך גם מפקד היחידה ביקר תנחומין אצל המשפחות, אולם לאחר שהשניים שהו לפני מותם בכלא היה קצין העיר הנציג היחיד של צה"ל שביקר

אי לזאת רצוני לשאול את השר כדלהלן:

1. האם יש התחייבות מצד כל קבלן המקבל ביצוע עבודה על-ידי משרדך להעסיק עבודה מאורגנת?
2. האם נתבע הקבלן לתבוע התחייבות זאת מקב-לני-המשנה המועסקים על-ידו?
3. אם לא קיימת הוראה כזאת, האם מוכן כבוד השר לדאוג שהתחייבות כזאת תיכלל בתנאי המכרז?

שר-הבטחון ש. פרס:

- 1, 3. בהתאם לסעיף 35(1) של החוזה הסטאנ-דארטי לביצוע עבודות בינוי (מדף 3210) על הקבלן לקבל עובדים רק באמצעות לשכת העבודה ובהתאם להוראות חוק שירות התעסוקה, תשי"ט—1959.
2. בהתאם לסעיף 3(1) של החוזה הסטאנדארטי, אם מוסר הקבלן חלק מהעבודה לקבלני-משנה, אין הדבר משחרר את הקבלן מאחריותו ומהתחייבויותיו לפי החוזה.

#### 5314. הפרות של הסכם-הביניים מצד מצרים

חבר-הכנסת ג. פת שאל את שר הבטחון ביום ל' באדר א' תשל"ו (2 במארס 1976):

עתון "מעריב" מיום 24 בפברואר 1976 מדווח על כך שישראל ריכזה רשימה של הפרות מצריות נחתם הסכם-הביניים בין שתי המדינות, וכי רשימה זו הוג-שה לממשלת ארצות-הברית.

בקשר לגיל אבקש להשיב לי:

1. האם הידיעה הנ"ל אכן נכונה?
2. אם התשובה לשאלה 1 היא חיובית, האם מוכן כבוד השר למסור פרטים בנדון לכנסת?
3. כמה הפרות כנ"ל קרו מאז נחתם הסכם-הביניים ומה היו מידות חומרותן?
4. מה עשתה ממשלת ישראל להפסקתן ולמניעתן של הפרות דומות בעתיד?
5. מה עושה הממשלה למניעת הישנות ההפרות בעתיד?

שר-הבטחון ש. פרס:

1—5. מאז נחתם הסכם-הביניים ב-31 באוגוסט 1975 ועד 22 בפברואר 1976, המועד שבו נכנסה לתקפה ההיערכות החדשה, הגשנו 55 תלונות על הפרות מצריות של הסכם-הביניים, רובן בתחום דילול הכוחות.

חלק ניכר מההפרות אינו חוזר עוד מאז 22 בפברואר 1976, כשאזור החצי הוא הרבה יותר רחב. מיום 22 בפברואר 1976 ועד 14 במארס 1976 הוגשו תלונות על 3 הפרות בלבד.

#### 5365. בקשת ישראל להספקת טילי "פרשינג"

חבר-הכנסת א. אבטבי שאל את שר הבטחון ביום ו' באדר ב' תשל"ו (9 במארס 1976):

למרות פירסום של עיסקות הנשק הרבות של ארצות-הברית עם ארצות ערב לא חידשה ישראל את בקשתה להספקת טילי "פרשינג", על אי-חידוש הבקשה מסרה שגרירות ישראל בווינגטון.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

א. הנכונה הידיעה שלא חודשה הבקשה הנ"ל?

1. האם נכונה הטענה הנ"ל?
2. אם היא נכונה, האם היא תוצאה של מדיניות מכוונת של קליטת טירונים בצה"ל?
3. אם זו היא המדיניות, האם נבדק אם היא תורמת לקליטה טובה יותר בצה"ל?
4. האם נוהג צה"ל לערוך ביקורים שיטתיים בבסיסי טירונות לבחינת טיב המזון הניתן למגויסים החדשים והתנאים הכלליים בבסיסים?

שר-הבטחון ש. פרס:

1—3. הטענה אינה נכונה. אין כל מדיניות של קיום רמה נמוכה מהמקובל בנושאי מזון ודיוור של טירונים.

4. צה"ל נוהג לערוך ביקורים קבועים של צוותים מקצועיים בבסיסי הטירונות השונים.

#### 5270. שיבושי שמות בדיסקיות הזיהוי

חבר-הכנסת י. דרגוצקי (יורדן) שאל את שר הבטחון ביום כ"ד באדר א' תשל"ו (25 בפברואר 1976):

שמעתי מפי חיילים צעירים, שזה עתה גויסו לצה"ל, כי נמסרו להם לוחיות זיהוי אישיות ועליהן שמות משפחה משובשים עד אין הכר. פניית החיילים בבקשה לתקן את רישום השמות נענתה בשלילה.

רצוני לשאול את השר כדלהלן:

1. בשים לב לחשיבות שמייחס צה"ל ללוחיות זיהוי אישיות של חיילים — במיוחד אחרי מלחמת יום-כיפור — במה להסביר את התופעות הרבות של שיבוש שמות פרטיים ושמות המשפחה על הלוחיות?
2. האם מוכן השר להורות לבחון את צורת ההכנה והרישום של לוחיות זיהוי אישיות במגמה למנוע שיבושים וטעויות?
3. האם מוכן השר להורות כי בכל מקרה של שיבוש או טעות ברישום תהיה זו לא רק זכותו של חייל אלא חובתו לפנות ולבקש תיקון רישום השם ושם המשפחה?

4. האם מוכן השר לדאוג לכך כי הוראה בדבר תיקוני השיבושים הנ"ל תועבר לשלכות גיוס ולקצינים בבסיסי טירונים?

שר-הבטחון ש. פרס:

1—4. ניתנה הוראה לערוך ביקורת הפרטים האישיים הנחרטים על דיסקיות הזיהוי, לוודא ניפוק דיסקיות ללא שיבושים ולדאוג להחלפת דיסקיות בכל מקרה של פניית חייל אשר בידו דיסקית עם פרטים משובשים.

#### 5271. הקפדה על העסקת עובדים מאורגנים בלבד בעבודות המבוצעות על-ידי משרדי הממשלה

חבר-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר הבטחון ביום כ"ד באדר א' תשל"ו (25 בפברואר 1976):

נוכח הטענות, שהושמעו על-ידי גורמים הסתדרותיים, על שבעבודות שונות הנמסרות על-ידי משרדים ממשלתיים לקבלנים וקבלני-משנה קיימת עבודה בלתי-מאורגנת, רצוני לשאול את כבודו:

עלינו נשתכחה ונדחקה לקרן זווית דווקא המערכה הבסיסית להקמת ישראל, מלחמת השיחרור. אתרי הקרב בות לא שומרו ודי אם נציין את ההונחה העגומה בשער הגיא, במנזר סן-סימון, את העדרם של ציוני הנצחה נאותים במשטרת לטרון, ברמת-רחל, בצפת, ברובע היהודי בעיר העתיקה, בהר-הקאסטל, במנזר גוטרדאם ובעוד אתרי קרבות, שבכל מדינה מתוקנת משמשים מרכז עלייה לרגל לנוער ולמבוגרים ואתר ללימוד ההיסטוריה.

על בסיס מציאות עגומה זו אבקש מאת כבוד השר להשיב לי:

א. האם יש מקום להקמת רשות ממלכתית אשר תאחד בקירבה את כל הגורמים הפועלים כיום בתחום ההנצחה, מכוון של חוק הכנסת?

ב. אם כן — המסכים כבודו כי תפקידה של רשות מעין זו יהיה לדאוג לאנדרטאות הקיימות, לאחזקתן המכובדת, מחד גיסא, ולוויסות ותיכנון מרכזי של כל הקמת אנדרטאות בעתיד, מאידך גיסא?

ג. לטוות קצר ומיידי יותר — הולך וקרוב יום העצמאות, ולפניו יום הזכרון לנופלים במערכות ישראל. האם מוכן השר לגרום לכך, כמביצע חד-פעמי, למצער, עד להקמת הרשות דלעיל, כי אגף ההנצחה של משרד הבטחון יטול עליו את המשימה לנקות, לשפץ ולשוות הדרה נאותה לאנדרטאות הקיימות, לבל יפגע המראה המונוח במשפחות השכולות ובאלפים שיבואו לכבד את זכר הנופלים?

שר-הבטחון ש. פרס:

א.ב. יותר מ-400 אנדרטאות ואתרי זכרון הוקמו על-ידי גופים שונים מאז הקמת המדינה. אתרים אלה מפורזים על פני כל הארץ.

משרד הבטחון הקים כ-10 אנדרטאות ואתרים שנקבעו כממלכתיים, והוא מטפל באחזקתם; אשר ליתר — מוטלת האחזקה על הרשויות המקומיות.

ג. לקראת יום הזכרון תשל"ו ייעשה טיפול מיוחד, לרבות נקיון, באזור אתרי הזכרון ואנדרטאות.

ביום הזכרון ד' אייר תשל"ו ייערכו על-ידי הגדנ"ע מסדרי-זכרון ליד כ-100 אנדרטאות, ובהמשך יתקיים גם סיור "בעקבות לוחמים".

היו"ר ש. ז. אברמוב:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת זכין.

דב זכין (המערך):

כבוד השר, האם לנוכח העובדה שאין חוק לא תיוסם אתה חקיקה בעניין זה, כדי שלא כל אדם או כל גוף או כל גורם ציבורי יוכל, על דעת עצמו, להקים את האנדרטאות ואחר כך להזניח אותן מבלי להבטיח אחזקה ושמירה נכונה?

שר-הבטחון ש. פרס:

אחכה בחקיקת החוק למצב תקציבי יותר נוח.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

נמשיך בדיון, שהפסקנו, בעניין מדיניות משרד השיכון והמשרד לקליטת העלייה.

ב. אם כן — היש כדעת ישראל, לנוכח האמור לעיל, לחדש בקשה זו?

ג. אם לא — מדוע?

שר-הבטחון ש. פרס:

א.ג. לא חל שינוי במעמדה של בקשה זו.

5385. תוכן השיחה של מר אשר בן-נתן עם סגן שר ההגנה של ארצות-הברית

חבר-הכנסת א. לין שאל את שר הבטחון ביום ח' באדר ב' תשל"ו (10 במארס 1976):

בעתון "הארץ" מיום 7 במארס 1976 מופיעה כתבה על שיחה סוערת שנערכה בין סגן שר ההגנה של ארצות-הברית לבין אשר בן-נתן, יועץ שר הבטחון שלנו.

שאלותי הן:

א. האם אמנם התקיימה שיחה סוערת כמתואר בכתבה, ומה מוכן שר הבטחון להסביר לכנסת על אותה שיחה?

ב. האם שר הבטחון מוכן להבהיר לכנסת כיצד ניתן להבין את עמדת ישראל, כאשר מצד אחד שרים אצלנו הגדירו את דברי סאדאת כלפי סוריה כהישג חשוב מאוד, ומצד שני הם פועלים בארצות-הברית כדי למנוע הספקת נשק למצרים?

ג. האם כבוד השר יוכל להבהיר לכנסת אם הוא באמת רואה בהכרות סאדאת התפתחות חשובה, ואם כן — כיצד הוא שולח את יועצו לקיים שיחה סוערת עם נציגי ארצות-הברית?

תשובת שר-הבטחון ש. פרס:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

מר אשר בן-נתן ביקר בארצות-הברית לשם שיחות היכרות עם גורמים בממשל האמריקני, שיצטרך לקיים אתם קשר בחוקף תפקידו ובנושאים הנתונים בסמכותה של מערכת הבטחון. פרטים על שיחות אלה אינם נמסרים, בדרך כלל, מעל במת הכנסת, אלא כלולים בדיווחים השוטפים, שלי ושל עוזרי, לוועדת החוץ והבטחון של הכנסת.

5409. שמירה נאותה על האנדרטאות שהוקמו לזכר חללי ישראל

חבר-הכנסת ד. זכין שאל את שר הבטחון ביום כ' באדר ב' תשל"ו (22 במארס 1976):

דרכי המדינה ורועות מצבות גלעד וציוני זכרון לנופלים במערכות ישראל, מהם מצבות צנועות שהוקמו ביזמת המשפחה או החברים לנשק ומהם גלעד מרשים המוקם בהשקעה גדולה ובמימון ממשלתי. במערכת הנצחה זו אין שום שיטתיות, פיקוח ואחריות מרכזיים והכוונה באשר למיקום, לתיכנון ולשימור. הארץ מלאה מפעלי הנצחה מבלי שתהיה יד מכוונת ואחראית. בשל כך הפכו חלקם הגדול של האתרים למצבות של הונחה ויש בהן משום חוסר כבוד לנופלים שאת שמם שאפו להנציח.

ממד נוסף לבעיה הכאובה — מרוב מלחמות שעברו

— סקירותיהם של שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם (דיון) (אברמוב, פעיל, מואב) —

## י. סקירותיהם של שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם דיון (המשך)

היו"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לחבר הכנסת שוסטק, איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת מואב, ואחריו לחבר הכנסת מאיר כהן.

מאיר פעיל (מוקד):

ברשות היושב-ראש, אני אציע לחבר הכנסת מואב לא לדבר עד ששני השרים הנוגעים בדבר יבואו.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

חבר הכנסת מואב, בבקשה.

בועז מואב (תנועה לזכויות האזרח):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, חברי הכנסת הנכבדים, אדוני שר הקליטה המייצג את הממשלה, נראה לי כי אישורו של התקציב לשנת הכספים 1976, כפי שהובא לפני הכנסת, מבלי שיחולו בו שינויים משמעותיים — יהיו לו תוצאות הרסניות וסיכויים קשים, וייגרמו סיכויים קשים למשק. יש למנוע בעוד מועד הדפסה של 7-8 מיליארדי לירות למימון התקציב. פירושו של דבר — יש לקצץ גם בתקציב משרד השיכון, ולקצץ בצורה משמעותית.

שיכון יש לפתח על-פי שלושה קריטריונים, וסדר החשיבות שלהם הוא: האפשרי מבחינה כלכלית, ההכרחי מבחינה חברתית והמועיל מבחינה מדינית. האפשרי מבחינה כלכלית יהווה את תיקרת ההוצאות לשיכון; ההכרחי מבחינה כלכלית יהווה את הריצפה, או את המינימום, לתקציב השיכון; והמועיל מבחינה מדינית יקבע את סדרי העדיפויות של ההשקעות בשיכון.

כפי שכבר ציינתי, האפשרי מבחינה כלכלית הוא כמעט בלתי-אפשרי מבחינה חברתית. ולכן, על-מנת לצמצם את הדפסת מיליארדי הלירות השנה, אני מאמץ את הצעתם של ארבעה מאנשי הקואליציה — חברי הכנסת אמורי, גרשוני, חלפון וקרון — לקצץ מיליארד לירות מהתחלות הבנייה למגורים בתקציב משרד השיכון. אני מקווה כי למרות הקושי והכאב תזכה הצעה זו להתקבל בכנסת.

על-פי נתונים שפורסמו בעתונות, חברת "שיכון ופיתוח" שיש לה כ-39% מהבנייה הציבורית לשיכון, התלה בבנייה של קרוב ל-18,000 דירות, ובהן כ-8,000 דירות שלא נמכרו. בקצב המכירות החודשי של כ-400 דירות לחודש — שאין להניח כי יגדל בשנה הקרובה, אדוני שר הקליטה, לא באמצעות עלייה מאסיבית ובוודאי לא באמצעות קניית רבות במצב הכלכלי ולנוכח ההתקיימות הקרובה — בקצב הנוכחי יהיה בידי חברת "שיכון ופיתוח" בלבד מלאי דירות לכ-20 חודשים, אם יימשך הקצב הנוכחי.

20 חודשים היא תקופה ארוכה יותר ממשיך הבנייה הממוצע לדירה. אם תתקבל ההצעה לקצץ בהתחלות הבנייה לשנים הקרובות בשיעור משמעותי של מיליארד לירות, אין ספק שהדבר לא יפגע, בשנת התקציב הבאה, לפחות מבחינה חברתית.

אין ספק כי קבלת ההצעה לקצץ מיליארד לירות

מהתחלות הבנייה למגורים תביא למיתון בענף הבנייה, אך לא ייתכן ששר השיכון והממשלה יעדיפו את האי-טרסטים של חברות הבנייה, שהרוויחו היטב בשנים האחרונות מבלי שהשקיעו הרבה מהגון העצמי, על האי-טרס העליון של מדינת ישראל, והוא מניעה של שווא כלכלית. ההסברים של שר השיכון כי יש לנצל את ההאטה בבנייה ליצירת מלאי דירות מתאים לקליטת עלייה וליעדים חברתיים אחרים בשנים הבאות, אין להם מקום, לצער, בתנאים של היום.

אם שמים ארבעה מיליארדי לירות ויותר בספר התקציב תחת כותרות-משנה של שיכון עולים, שיכון לחיסול משכנות עוני, ושיקום דיור פגום, או שיכון לזוגות צעירים — מטרות חברתיות נעלות — עדיין אין בכך כדי להצריך, במצב הכלכלי של היום, את היקף הבנייה וההשקעות בשיכון של משרד השיכון לשנת הכספים 1976.

מיתון בענף הבנייה בישראל יביא, כמובן, למיתון גם בתעשיות, במלאכות ובשירותים הקשורים בענף הבנייה. כאן יש צורך בכמה צעדים שייבאו, מצד אחד, לצימצום היבוא של חמרי בניין, ומצד שני — להרחבת היצוא של תעשיות ושירותים בענף הבנייה.

באשר לצימצום היבוא, העולה במטבע-חוץ, של מוצרי בנייה יש צורך לבטל את ההקלות שניתנו בשעתן ליבוא חמרי בניין במטרה להקל על תעשיות הבנייה בישראל בעונת השיא, ב"בום" הגדול של הבנייה בשנים 1973-1974. חברות הבנייה הגדולות יכולות להפנות את הידע הרב שלהן, את הציוד, התיכנון והביצוע לבניית שיכונים, בתי-חולים ובנייני ציבור, ולייצא לאפריקה, לדרום-אמריקה ולאיראן. יש אפשרות לבצע פרויקטים ישראלים שלמים, לרבות תיכנון וביצוע שניתן לייצא. פרויקטים כאלה ישתמשו בוודאי גם בחלק מחמרי תעשיית הבנייה הישראלית ובכך יפתחו שווקים ליצוא בשביל תעשיות הבנייה.

האמת היא שתעשיית הבנייה בישראל, הטכניקה והסטאנדארטים הנהוגים בארץ אינם עומדים בתחרות בכל המקרים עם תעשיית בנייה בחוץ-לארץ, אך המאמץ להפוך את תעשיית הבנייה בארץ לתעשייה ליצוא, אני מניח ומקווה שיהיה בו כדי לשפר את הסטאנדארטים ולהביא בסופו של דבר ברכה למדינת ישראל.

הערה אחת לסדרי העדיפויות של תקציב משרד השיכון. אני מדבר על סדרי עדיפויות גיאוגרפיים ולא חברתיים. שר השיכון, בראיון בתנאי, אמר כי "אין הוא מאמין בהתחלות באזורים המאוכלסים בצפיפות על-ידי ערבים ביהודה ושומרון. כל הפניית משאבים בכיוון זה פירושה ביזבז". אני מוכן להסכים ומצטרף למסקנותיו של שר השיכון, אבל הממשלה עדיין לא קבעה סדרי עדיפויות ברורים, וכל שר בממשלה מודיע, באמצעי התקשורת, על סדרי העדיפות יות בשיכון. כאשר יש לערוך צימצומים בתקציב השיכון הרי קביעת סדרי העדיפות הגיאוגרפית לשיכון חייבת להיעשות בהקדם. הממשלה חייבת להכריע מה עדיף — פיתוחה של נגרת עילית או של קריית ארבע, פיתוחה של שכם עילית או של כרמיאל. תכניות שיכון

צעירים בבר-שבע, ומה טומן בחובו העתיד, לנוכח הירידה בהתחלות הבנייה? — מחאות, הפגנות והתפרעויות של מוכי גורל, זוגות צעירים ומשפחות מרוכות ילדים, המחכים תקופה ארוכה לפתרון מצוקתם.

אדוני היושב-ראש, מדינת ישראל, אשר הקימה בנייני-פאר לדוגמה לתרבות, אוניברסיטאות, היכלי ספורט ותיאטרונים, לא השכילה, 28 שנים לאחר קומה, לחסל את המעברות ומשכנות העוני, לפתור את בעיית הזוגות הצעירים והמשפחות מרובות הילדים. האם הדבר נובע מאזלת-ידיה של הממשלה או הוא תוצאה ממדיניות מכוונת? שואל אני שאלה זו מאחר שהתערבותה של הממשלה בענף הבנייה היתה תמיד מכרעת, והיא אחראית לתוצאות.

אדוני היושב-ראש, לפני קום המדינה היתה מרבית הבנייה פרטית, בעלי בתים בנו דירות להשכרה מכספם ומחסכוניהם, ולא באמצעות מימון ממשלתי. בזה הם מצאו את פרנסתם והבטיחו עתידם וערך חסכוניהם. הם אחרי קום המדינה חל שינוי יסודי בתחום הדירה. העלייה ההמונית הצריכה בניית דור אינטנסיבית, והממשלה נטלה על עצמה את המשימה. הבנייה הפרטית להשכרה הופסקה לחלוטין, בעיקר כתוצאה מהגירתו של חוק הגנת הדייר, חוק אשר חיסל את מעמד בעלי הבתים, ובראש וראשונה קיפח את פרנסתם של רבים מהם.

על אף הכרזותיה של הממשלה אין אני נוטה להאמין שהיא מעוניינת בעידוד הבנייה להשכרה. מכשולים רבים ניצבים בפני אלה המעוניינים לבנות דירות להשכרה: (א) אי-פסור ממסים, מהיטלים, ממס וממס קנייה במוצרי הבנייה, כפי שמבני מלונות ותעשייה פטורים מהם במסגרת מפעלים מאושרים; (ב) אשראי לא נוח, בריבית כפולה משיעורי דמי השכירות שמשדר השיכון מוכן להציע; (ג) דמי שכירות מוקפאים; (ד) מחירן הגבוה של הקרקעות — הממשלה אינה מעוניינת בשינוי חרור קרקעות לצרכי בנייה פרטית; (ה) אין מתן עידוד לבנייה מטעם הגופים המוניציפאליים. כל אלה מעידים בבירור רב שהממשלה אינה מעוניינת בבנייה להשכרה. ממציב זה מתעשרות חברות השיכון הגדולות, המועדפות, ואלה גורמות, בשיתוף משרד השיכון, להאמת מחיר הדירות.

משרד השיכון, באמצעות שר האוצר ורשויות מקומיות, מפקיע קרקעות ומעולם לא שילם את ערכן הריאלי, על אף הערכותיו של המערך הממשלתי, ואביא כמה דוגמאות: בחיפה הפקיע משרד השיכון, באמצעות עיריית חיפה ושר האוצר, 270 דונאם ברמת-הדר, אחד מאתרי הבנייה החשובים ביותר בין הכרמל להדר. משרד השיכון מימן הפקעה זו תמורת 4,000 לירות לדונאם בשנת 1958 כדי להקים שיכון לזוגות צעירים ומפונים. בשנת 1960 העביר משרד השיכון את 270 הדונאם ללא תמורה — כך נאמר בנסח הרישום במשרד רשם המקרקעין — לחברת "הימנותא", חברת בת של הקרן הקיימת לישראל. בשנים האחרונות מכרה ומוכרת החברה מגרשים, אלה שהופקעו, לחברות שיכון גדולות הבונות דירות פאר של 120 מ"ר. מחיר כל דירה נע בין 350,000 ל-400,000 לירות, לא למפונים ולא לזוגות צעירים. האם ידוע למשרד השיכון באיזה מחיר מכרה "הימנותא" דונאם לחברות השכירות? האם ידוע לשר השיכון שדונאם ברמת-הדר, ערכו

חייבות להיות פועל-יצוא של קביעת מדיניות, ולא כפי שהמצב הוא כיום, כאשר קביעת המדיניות היא פונקציה של התנחלויות המוקמות בשיטה של "חומה ומגדל", בשיטה של "דונאם פה ודונאם שם", בשיטה שהיתה קיימת לפני הקמת המדינה.

היורש ש. ז. אברמוב:  
רשות הדיבור לחבר-הכנסת מאיר כהן, ואחרינו לחבר-הכנסת וילנר.

מאיר כהן (הליכוד):  
אדוני היושב-ראש, כנסת גכבדה, מיום כניסתי לכנסת אני עוקב בהתמדה, במליאה ובוועדת העבודה, אחר הדיונים בבעיות שיכון ופיזור האוכלוסיה בארץ. פעולות משרד השיכון מהוות, כאופן מתמיד, נושאים לדיונים, ולא חולף שבוע מבלי שיתקיימו דיונים בנושאים אלה. אכן, מצוקת הדיור בארץ ופיזור האוכלוסיה הן בעיות בוערות אשר יש לפתור בהקדם, כי בנפשנו הדבר.

מסקירתך, אדוני השר, ומהחוברת על פעולות משרד השיכון ותקציבו לשנת 1976, שהונוחה על שולחן הכנסת, אני לומד שתכנית-החומש לפתרון בעיות הדיור, שהכרוזת עליה בשנת 1974, לא תבוצע ותהיה לתכנית-עשור, אם לא יותר מכך.

בשנתיים האחרונות קיימת ירידה מתמדת בהתחלות הבנייה: בשנת 1975 היתה ירידה של 24% לעומת שנת 1974, ואילו בשנת 1976 הנך צופה ירידה נוספת של 25%. הירידה בהתחלות הבנייה מתבטאת בעיקר בבנייה הציבורית. בהתחלות הבנייה בשנת 1976 ייכללו 15,000 דירות במסגרת הבנייה הציבורית, לעומת 27,000 בשנת 1975, דהיינו ירידה של 45% בשנה אחת בלבד, ואילו בבנייה הפרטית תחול ירידה ממונתת יותר — פחות מ-20% — וזה אומר דרשני.

דיירי המצוקה הם הלוקחות העיקריים של הבנייה הציבורית. הם משליכים יתבם על משרד השיכון ולא על הבנייה הפרטית. ירידה זו בבנייה הציבורית גורמת לנסיגה חמורה בתעסוקה. היא תגרום לאבטלה בין פועלי הבניין ולסגירת מפעלים אשר סיפקו חמרים ואביזרי בנייה. אלפי פועלים יהיו מבוטלים ונתונים לחסדי מענקי האבטלה. קשה יהיה להעביר פועלים, גילם 48 שנים ותיקים בענף חיוני זה, לענפים אחרים. גילם המתקדם ומצב בריאותם יהיו מכשול להסבתם המקצועית. פועלים שייפלטו בענף הבנייה, קשה יהיה להחזירם לענף זה לאחר שיעזבוהו. ומה יהיה אם תבוא עליה המונית, כיצד יגייסו פועלי בנייה? — אז נעמוד בפני שוקת שבורה, מחסור בפועלי בניין מאומנים, ותיקים, היודעים את מלאכתם.

אדוני השר, מדינת ישראל זקוקה ל-60,000 עד 65,000 פתרונות דיור לשנה לעולים, להסתבת תנאי דיור, לזוגות צעירים, לתושבי עיירות פיתוח, לבני מיעוטים ולהתיישבות. בשנת 1974 ניתנו על-ידי משרדך 48,000 פתרונות דיור. בסקירתך מיום 13 במאי 1975, עמ' 20, אמרת: "התקציב המונח לפניכם מאפשר למשרד השיכון לתת בשנת 1975 קרוב ל-60,000 פתרון נוח". בשנת 1975 נתן משרדך 50,000 פתרונות בלבד. יוצא איפוא שיש גרעון של 10,000 פתרונות. זהו גרעון מצטבר בפתרונות דיור מהשנים החולפות, והתוצאה היא — מאורעות בראש-העין ושביתת-רעב של זוגות

— סקירותיהם של שר השיכון והשר לקליטת העלייה על פעולות משרדיהם (דיון) (מ. כהן, עופר, אברמוב, מ. פרידמן) —

להתייחס לשאלת פיזור האוכלוסיה, שלמשרדי השיכון וקליטת העלייה יש בה השפעה מכרעת.

בשנת 1948 התגוררו לאורך רצועת החוף ביש-ראל 78.9% מן האוכלוסיה היהודית, ובאזורים האחרים — 21.1%. מטעמים מדיניים ובטחוניים החליטה הממשלה, בקווי היסוד שלה ב-1949, על פיתוח המדינה תוך איכלוס מהיר ומאוזן של שטחי המדינה הריקים מאוכלוסיה ומגיעת ריכוז מופרז ב"כרכים". ואמנם חלק גדול מזרם העלייה הופנה לעיירות הפיתוח, לאיכלוס השטחים הריקים בצפון ובמרחבי הדרום. על אף כל המאמצים שהושקעו, מה מצב תפוסת האוכלוסיה היהודית כיום?

באזורי רצועת החוף מתגוררים 73.4%, במקום 78.9%, ואילו באזורים האחרים — 26.6%. 21.1% חלה האטה רבה בשנים האחרונות ואף נעצרה המגמה של פיזור האוכלוסיה, והמצב קופא על שמריו. משנת 1967 ואילך הגיעו 53% מתפוסת האוכלוסיה היהודית לאזור תל-אביב, ומאמצע שנות ה-60 חלה ירידה וכמעט ולא גדל חלקו של מחוז הדרום באר-כלוסיה, ובחלקו של מחוז הצפון אף חלה ירידה. בעשור האחרון ירד אחוז האוכלוסיה במחוז הצפון מ-57.6% ל-53.4%.

ד"ר דני שפר, מהמרכז ללימודי עיר ואזור בטכניון, קבע כי במה שנוגע לפערים בין אזורי פיתוח לבין מרכז רצועת החוף "העגלה מתדרדרת במדרון ואנו בקושי מחזיקים בה". ואילו הגברת רות זילברברג, ממשרד האוצר, קובעת כי חלקו של מחוז הדרום בתפוסת דירות נפל תמיד מחלקו בתפוסת האוכלוסיה. נוסף על כך היה שטח הדירה הממוצעת, שנבנתה במחוזות הדרום והצפון, קטן מאשר במחוזות המרכזיים, למרות ריבוי הנפשות במשפחה. זאת גם בבנייה בסך-טור הציבורי. הפערים מתבטאים בצפיפות הדיוור הגבוהה יותר במחוזות הצפון והדרום.

ציטוט זה מעיד כנראה עדים על חוסר ראיית הנולד ואולת-היד של הממשלה. מראש היה ידוע שאזורי הפיתוח מאוכלסים בעיקר ביוצאי ארצות האיסלאם, שהריבוי הטבעי הוא הרבה יותר גבוה אצלם מאשר בשאר אזורי הארץ, ואילו באזור זה בנו דירות קטנות אשר הפכו לאזורי עוני ומצוקה מבחינת הדיוור, בעוד שבמרכז הארץ בנו דירות מרווחות יותר.

נושא פיזור האוכלוסיה הוא כשלון חמור, והממשלה כיום עושה מאמצים רבים כדי להוציא את העגלה מהבוקר. אני מקווה שמאמצים אלה ישאו פרי, כי בנפשו שנו הדבר.

הי"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת וילנר, אינגו באולם. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבוחצירא, אינגו באולם. רשות הדיבור לחברת-הכנסת מרשה פרידמן.

מרשה פרידמן (סיעה סוציאליסטית עצמאית):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, השר רוון פתח דבריו בציון העובדה שהעלייה הצטמצמה בממדים מדאיגים, ב-42%, ובמיוחד מאז מלחמת יום-הכיפורים. לעובדה זו יש להוסיף עוד כמה עובדות. וקודם כל העובדה שבשנים 1973 ו-1974, לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, עזבו את הארץ 100,000 איש ולא חזרו אליה עד סוף 1974. אין להניח שכולם ירדו.

כיום בין 600,000 ל-700,000 לירות, אם לא יותר — דוגמא שמשרד השיכון שילם תמורתו 4,000 לירות? מי מייקר, אם כן, את מחירי הקרקעות? מדוע לא בנה משרד השיכון באזור זה דירות לזוגות צעירים ולמפונים בהשכרה?

עוד 400 דוגמא הופקעו לפני שנה במורדות אזור הווילות הסמוך לשכונת דניה בחיפה. האם למשרד השיכון ידוע על ההפקעה הזאת? האם יבנה משרד השיכון דירות למפונים ולזוגות צעירים באזור זה, כפי שהצויר, או שבעוד כמה שנים יספסרו בקרקעות אלו ויבנו וילות?

אדוני היושב-ראש, משרד השיכון מקבל, פרט לכספים מהממשלה ומהסוכנות, גם זכויות לאמסיות וקרקעות ממדינה ישראל, ומעביר אותן לחברות השיכון הגדולות, הבונות באמצעות קבלני-משנה. הן מוסרות חלק מבנייה זו למשרד השיכון, וחלק הן מוכרות בשוק זרפטי. כל זה מייקר בשיעור ניכר את הבנייה. חברת "שיכון ופיתוח" הממשלתית בנתה 166 קוטג'ים בקריית-אונן, כל אחד בשטח 123 מ"ר. הקבלן קיבל בעד כל קוטג', לרבות קרקע ופיתוח, 130,000 לירות ואילו החברה מכרה חלק מהקוטג'ים ב-180,000 עד 200,000 לירות במסגרת תכנית חסכון לבניין, וחלקם האחר במחיר 190,000 עד 225,000 לירות. טענתה של החברה — שהיא נאלצת למכור במחיר זה כדי למנוע ספקולאציות, כי המחירים בשוק החפשי גבוהים יותר, גורם נוסף המביא להתייקרות הדירות הוא דמי ההסכמה הגבוהים הנגבים על-ידי מינהל מקרקעי ישראל.

אדוני היושב-ראש, שר השיכון, בעמ' 9 של סקירת, מתייחס לנתיב הייסורים ולשלבי הביורוקראטיה שנתקל בהם הזכאי לפתרון דיוור. מודה ועוזב ירוחם. במקרה זה צדק שר השיכון, ואולי המעיט בחשיבותם של הקשיים האלה, הגורמים למרירות נפש ולמעשי ייאוש. והרי ניתן להתגבר עליהם בקצת רצון טוב.

ברצוני להמחיש זאת לפני הבית. בידי טופס של זכאי המתגורר בדירה בת חדר אחד עם אשתו והמשלם ילדיו. הדירה בבעלות פרטית. אושרה לו לפני שנה הלוואה של 90,000 לירות, בתנאי שירכוש דירה במחיר 120,000 לירות ובתנאי שישכיר את דירתו, אבל אין מי שירכוש אותה, כי היא בבעלות פרטית ובת חדר אחד. אפשר להעריך את הדירה שלו ולנכות את הסכום הזה מן ההלוואה שאושרה לו. כי בינתיים הוא מסתובב עם אישור הלוואה בלי יכולת לממש.

שר-השיכון א. עופר:

איך הוא יכול לקנות דירה אם אינגו מוכר את הדירה שלו?

מאיר כהן (הליכוד):

יש לו דירה בת חדר אחד בבעלות פרטית. נאמר לו במפורש שאם לא ימכור את הדירה בת החדר — והדירה נמצאת בבניין פרטי — לא יוכל לקבל את ההלוואה. טענתי היא שניתן לפתור את זאת על-ידי הערכה של הדירה של 10,000 עד 15,000 לירות, ואת הסכום הזה להפחית מההלוואה. אבל בינתיים מסתובב אותו אדם שנה ולא יכול לממש את ההלוואה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בסוף ברצוני

בהרבה מזו של העולים החדשים הצעירים שיוצאים, מלחמת יום-הכיפורים גרמה לשינויים אצל כולנו, ובמיוחד אצל הדור הצעיר. נסיון של שלוש מלחמות גרם לצעירים לחשוב מחדש על אורח חייהם. חברה הדורשת הקרבה כה עצומה מוכרחה להיות חברה מתח-קנת מאוד; יתירה מזאת, היא צריכה להיות פתוחה לנסיגות חדשים. אולם חברתנו הסגורה והקונפורמית סתית מקשה על האדם התפשי לגשום, לא משום שהמש-אבים דלים, אלא משום שהאווירה מחניקה. זוהי חברה שהמושג של חירות הפרט עדיין חסוד ובלתי-מובן בה, חברה שהאינדיבידואליזם נחשב בה לסכנה לבטחון המדינה. מדובר על דור שגודל בסבלנות, אולם סבלנו-תו פקעה ביום-הכיפורים 1973. צעירים אלה היו ממורמרים, אך לא מצאו דרכים להפוך את התמר-מרות לפעילות משמעותית למען שינוי ובמקום זה קמו והלכו. תנועות המחאה שלאחר המלחמה מקבלות היום ביטוי בירידה. זוהי מחאה לא מאורגנת של אלה שאיבדו את התקווה שאפשר לשנות ואפשר לחיות כאדם חפשי ויוצר במדינת ישראל.

אני מציעה, ולא רק לשר הקליטה, שנעמיק חשוב על משמעותותיה של השלכותיה של הירידה, כי הבעיה האריתמטית, עם כל חומרתה, היא בעצם רק סימפטום של הבעיות החברתיות. הירידה אינה מקרית ואינה זמנית, ואין להניח שהיא תיפתר על-ידי הגברת העלייה.

הי"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת אבוחצירא. אני מצ-טער על שלא היית באולם שעה שקראתי בשמך. לפנים משורת הדין אני מזמין אותך לעלות על הדוכן ולשאת דברך.

אהרן אבוחצירא (חיות דתית אומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטער על התקלה שקרתה לי, אני מצטער על שאיחורתי.

אני רוצה לפתוח דברי בדבר שאין נוהגים לפתוח בו, לצערי, בכנסת, ועל כל פנים לא תמיד. אנו דנים בשני משרדים, שלדעתי הם משרדים פרובלמטיים, קשים, העוסקים בבעיות אנוש, בבעיות יומיומיות, בעיות שלמעשה היו צריכות להיות מרכזיות בחיי התושב והאזרח. אני יודע שכל משרד העוסק בבעיות כאלה נתקל בקשיים, והקשיים הם רבים, ואין כל אפ-שרות להבטיח אך ורק הצלחות. עם זאת אני חייב לציין שבמשרד השיכון בולטת יותר ויותר מהפכה לטובה בהשוואה למצבו של המשרד בשנים הקודמות. זאת אפשר אולי לזקוף לזכותו של השר המקדיש למש-רדו זמן רב ומבין את בעיותיו, ואולי לזכות הרי-אורגאניזאציה שהיתה במשרד. יש הרבה סיבות לכך. אבל טוב לדעת שיש מקומות שם מרגישים בשינוי לטובה, אם כי אנו שואפים ליותר.

עם זאת הייתי רוצה להעלות, בזמן המוגבל המו-קצב לי, נקודות מספר הנוגעות לנושא השיכון. אני חושב שמשרד השיכון עדיין לא בדק באופן רציני את הנושא הנקרא בנייה בשכירות כלכלית לזוגות צעירים. על אף השינוי הגדול עדיין קיימת בעיה של זוגות צעירים שאינם מסוגלים לשאת בעומס קניית דירה, מצד אחד, ומצד שני אינם מסוגלים להגיע לניגוד הנדרש כדי להגיע לקבלת דירה בשכירות. בסך-הכל נעשית שיטת הניקוד על-ידי מחשב, והוא אינו יכול

אולם אפשר להניח שאחוז גדול מהם ירדו. עובדה שנייה, פעילי העלייה מברית-המועצות פירסמו לפני יומיים שבברית-המועצות יש כ-100,000 יהודים שיכולים לבקש אשרות יציאה, אך אינם עושים זאת מפני שאינם רוצים לעלות לישראל.

האמת היא שהבעיה האריתמטית אינה מטרידה אותי, וגם לא הבעיה המוסרית. אינני מאמינה שזו חובתו של אדם לגור בישראל רק משום שהוא נולד יהודי. מה שמטריד אותי הוא הממצאים על העלייה והירידה, המצביעים על אפשרות שהגענו, אולי, למצב שהחברה הישראלית נעשתה חברה שיהודים חדלו לרצות לחיות בה.

כמי שהגיעה ארצה בתחילת העלייה הגדולה מארצות המערב, וכמי שמכירה במקצת את בעיית הירידה וצמצום העלייה מקרוב, אני מרשה לעצמי לדבר מתוך נסיון אישי. לדעתי יש צורך לבדוק את הנושא באופן מעמיק, ולא סביב השאלה כיצד אפשר יהיה לעצור את הירידה אלא סביב השאלה מה הן הסיבות לירידה ולחוסר העלייה.

אינני מסכימה עם דעתו של השר רוזן, שהעלייה מארצות המערב הצטמצמה משום שאין תודעה ציונית מספקת בארצות אלו.

לא יכולתי להשיג נתונים בדוקים על היורדים. אולם כמה דברים ידועים לכולנו. ידוע לכולנו שהם גם ילידי הארץ וגם עולים שירדו אחרי כמה שנים. בין העולים שאני מכירה, עולים מארצות המערב, רובם הם צעירים שעלו ארצה בכוונה להשתקע כאן באופן קבוע מתוך אידיאליזם ורצון לתרום, ומתוך אמונה שיש להם לא רק לתרום, אלא שתרומתם רצויה, והחברה בישראל תהיה פתוחה לחידושים. רוב הצע-רים האלה באו מדרום-אמריקה, מארצות-הברית וממ-ערב-אירופה. כמו החלוצים הראשונים, הם עזבו את משפחותיהם ובאו לבדם. בהשוואה לחלוצים הראשונים, הם באו לרוב כסטודנטים, בחמיכה כספית של משפחו-ת. הסיבה לעזיבתם איננה מצוקה כלכלית ואיננה תנאים פיסיים קשים; הסיבה לירידתם היא בדרך כלל רוחנית. היא נובעת מן ההרגשה שהחברה עוינת אותם וסגורה לפניהם. עולים אלה באו מתרבויות מגוונות ומרקע של פעילות פוליטית וחברתית רצינית. את חיי התרבות והפעילות הם רוצים להמשיך כאן. אולם כעבור זמן קצר, מבלי לרצות בכך, הם מוצאים עצמם בהתנגשות עם החברה הישראלית, שרואה בהם גטע הממסד שרואה בהם איום, והמוסדות שסוגרים בפניהם את הדלתות. מדוע? מפני שהם אינם הנוער הרואה בהתמסדות חמרית ומשפחתית את שאיפת חייהם; משום שהם אינם רגילים לאפליה, משום שבאמת איכפת להם יותר מדי, או משום שנסיגותיהם להת-ארגן לפעולה פוליטית היו נחשבים כחתרניים, והדרי-שה שלהם לבחור את אורח חייהם באופן חפשי לא הי-תה מובנת כלל. הצעירות שביניהן לא היו מוכנות או מסוגלות לחיות בחברה כה סקסיסטית כמו החברה שלנו, והצעירים שביניהם לא היו מסוגלים למצוא את עצמם בחברה שבה כל גבר רואה את הסטאטוס שלו דרך ה"עווי" שהוא נושא או המכונית שהוא נוהג בה.

בין ילידי הארץ היורדים העיקריים הם בעלי מקצוע, ולרוב הם צעירים. הסיבה לירידתם אינה שונה

הן זקוקות לא רק לשיקום חיצוני, אבל כרגע מדבר אני על שיקום כוח בלבד. הן צריכות לקבל את העדיפות הראשונה.

ועוד הערה הקשורה למשרד השיכון. לא ייתכן שמשרד השיכון ומינהל מקרקעי ישראל, שניהם קשורים וזקוקים אחד בשני, ינהלו כל אחד מדיניות שונה, יתחרו ביניהם ויהיו מסוכסכים בינם לבין עצמם. לא ייתכן שהם ייאבקו ביניהם, כי שניהם משרדים מממשליים — אמנם כפופים לשרים שונים וכל אחד מנהל מדיניות משלו — וצריך להיות ברור אחת ולתמיד מי מתכנן, מי קובע בדיוק מה מותר לבנות בשטח מסוים, וימ. ועוד. הדברים צריכים להיות ברורים. במצב הקיים כל אחד מושך לכיוונו שלו, והשכר יוצא בהפסד.

שר השיכון א. עופר:

גם בעל ואשה לא תמיד מסתדרים ביניהם.

אהרן אבוחצירא (חזית דתית לאומית):

אם כך, הם צריכים ללכת לרב, אבל יש לנסות ולמנוע מהם להגיע אליי.

אני חושב שאם שני המשרדים האלה לא יגיעו ביניהם, באופן הדחוף ביותר, "למודוס ויונדי" ברור ומוגדר, ילכו הבעיות ויחריפו, ואינני יודע מי ישורן.

אף שיש לי הערות מספר הנוגעות למשרד לקליטת העלייה, אסתפק בהערה אחת, מפאת קוצר הזמן. אדוני השר, בתקופה של חוסר עלייה הייתי מציע שמשרד יזווג בדיוק של כל נושא היורדים, היושבים בחוץ-לארץ תקופה ארוכה. נראה שזהו החומר שנצטרך לפנות אליו ולשכנעו לחזור ארצה. אני מבין שאין זו בעיה פשוטה, אבל פונה אני אל המשרד: אנא שבו וחישבו ומיצאו דרכים כיצד לגסות ולהחזיר לפחות חלק מאותם אלפי אנשים שהיו אתנו ועזבו אותנו. המשרד לקליטת העלייה הוא אשר צריך לזווג את הפעולה בשטח זה, לבוא לכנסת ולהציע הצעות. אפשר יהיה להתווכח עליהן. אבל לא ניתן להתעלם מן העובדות ומן המציאות.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

המשך הדיון בנושא זה ותשובות השרים יהיו מתח.

לראות את הבעיות האנושיות הקשורות בכל מקרה. יש מקרים שהמחשב קובע משהו, אולי לפי ניקוד גבוה, אבל המצפון האנושי אומר שיש למצוא דרך לפתרון בעיה, וזה קשה מאוד.

אני מכיר היטב את הבעיות האלה וחי אותן. אני יכול לומר כי לאחרונה מתגבשת אצלי יותר ויותר השאלה: מדוע חייב אדם לרכוש נכס? בעיקר כאשר המחירים הם כה גבוהים והמצב הוא כפי שהוא היום. מדוע אי-אפשר לבוא, לפחות לגבי חלק של הציבור, בנושא זה של שכירות כלכלית?

נקודה שנייה: תכנית שלוש-פלוס היא תכנית יפה מאוד. אולם בתקופה האחרונה קשה, בגלל חוסר מזון, מים, קיצוץ בתקציבים וכדומה, לקיים אותה. אמנם שמענו מפי השר שתכנית זו תקבל דחיפה כדי לעודדה מחדש, ואני חושב שיש להשקיע בזה מאמצים רבים. אני רואה בה אחת התכניות הטובות לפתרון של בעיות. אם היא תצומצם, הדבר יפגע בנו. מי שלא יכול להשיג פתרון באמצעות תכנית שלוש-פלוס הופך להיות מקרה שיצטרך להגיע לאחר מכן לדרישות של שכירות, וקשה היום למלאן.

דבר נוסף: אם אנו לא ננסה להתמודד עם בעיית השכונות שהוקמו בשנות ה-50, אינני יודע לאן נגיע. שכונות אלה הוקמו בשנות ה-50 לפי האפשרויות שהיו קיימות אז. עתה הן הפכו להיות מעברות — גם מבנים דו-קומתיים ואפילו גבוהים יותר. הן נבנו בשנות החמישים ללא כל תשתית, ללא כל פיתוח, וכך הן עומדות עד היום. אם ברצוננו למנוע נדידה של משפחות משכונה לשכונה, הרי אפשר — ואני בטוח שזה גם זול יותר — להשקיע בשכונות הקיימות ולתת להן צורה מתאימה יותר לתקופה שלנו. על-ידי כך יסכימו התושבים הנוכחיים להישאר בשכונתם ויוכלו לגור בתנאים אנושיים טובים יותר.

אני יודע את המצב הכלכלי, את הבעיות הקשות של המדינה ושל הרשויות המקומיות. כולנו נמצאים באותה סירה כלכלית קשה. אולם יש סדרי עדיפויות, ואני משוכנע כי שכונות אלה, אשר הפכו בעצם להיות משכנות עוני, זקוקות באופן הדחוף ביותר לשיקום.

## יא. שאלות ותשובות

1. מאין שאב ראש הממשלה את המספרים האלה, והאם בדק אותם קודם שמסר אותם בפומבי?
2. האם נכונה הידיעה שראש הממשלה טעה במסירת המספרים ולכן נוצר רושם מוטעה?
3. האין זה נכון שכל הדירות המיועדות להשכרה בקריית-ארבע תפוסות?
4. האין זה נכון שרק 38 דירות נמסרו לשיכון ופיתוח? למכירה, ולגבי חלק מהן מתנהל משא-ומתן על מכירתן?
5. האין זה נכון ש-12 קונים פוטנציאליים של דירות אלה הגישו תצהירים כדי שיחשיבו להם את גובה המשכנתה שהם זכאים לה?
6. האין זה נכון שעוד 24 קונים פוטנציאליים של דירות שילמו דמי רישום, ו/או דמי חוזה בעדן?

היו"ר ש. ז. אברמוב:

חברי הכנסת, נעבור עתה לשמיעת תשובותיו של שר השיכון לשאלות.

4851. מצב הדיור והתעסוקה בקריית-ארבע

חבר הכנסת י. בן-מאיר שאל את ראש הממשלה ביום כ"ו בטבת תשל"ו (30 בדצמבר 1975):

ביום רביעי י"ד טבת תשל"ו (17 בדצמבר 1975) הופיע ראש הממשלה בכנס של החוג "לשילוב" במסגרת העבודה, הופעה אשר שודרה גם בטלוויזיה, ושם מסר מספרים על מצב הדיור והתעסוקה בקריית-ארבע. מדברי ראש הממשלה עלה שיהודים אינם רוצים להתישב בחברון, דבר שאינו מתאים למציאות.

רצוני לשאול:

5073. עיכוב בחתימת חוזה בין קוני דירות ברמות  
בירושלים לבין "שיכון ופיתוח"

חברת הכנסת ב. מואב שאל את שר השיכון ביום א'  
באדר א' תשל"ו (2 בפברואר 1976):

בנובמבר שנת 1972 נתבקשו אזרחים שנרשמו לדי-  
רה, במסגרת מפעל חסכון לבניין של משרד השיכון,  
לחתום על חוזה התקשרות בסניף חברת "עמידר".  
המסמך שחתמו עליו הוא של חברת "שיכון ופיתוח  
לישראל", ומצויין בו כי המדובר בבקשה לרכישת דירה  
בירושלים — רמות (בניין 3) במחיר 76,500 לירות.  
האזרחים הנ"ל שילמו את כל הסכום שנתבקשו לשלם  
במסמך זה.

שאלותי הן:

1. מדוע לא חתמו נציגי חברת "שיכון ופיתוח" על הבקשה לרכישת הדירה?
2. האם יש תוקף חוזי למסמך הנ"ל בלי חתימה של חברת "שיכון ופיתוח"?
3. מדוע לא הוזמנו הדיירים עד היום לחתום על חוזה הרכישה, וזאת לאחר ששילמו את כל הסכום המגיע מהם?
4. כיצד ייתכן שאזרחים משלמים בעד דירה את מלוא הסכום מבלי שיובטח בחוזה תאריך מסירת הדי-  
רה, מבלי שיובטח להם פיצוי על אי-קיום החוזה או ההסכמה ומבלי שתשולם להם רכיבת והצמדה על הכסף?

תשובת שר השיכון א. עופר:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. על בקשות לרכישת דירה חותם רק המבקש.
  2. דין הבקשה לרכישת דירה כדין התקשרות טרומית לחתימת חוזה בין "שיכון ופיתוח בע"מ" לבין המבקש, אשר יחתום בהתמלא תנאים מסויימים.
  3. הדיירים לא הוזמנו לחתום על החוזה לרכישת דירה כי טרם ידוע מועד סיום בנייתן של הדירות.
  4. באמצעות תשלומים בעד הדירה נשמרה למבקש שים הזכות למחיר דירה שהיה קיים בעת חתימת הבק-  
שה, וערך כספם נשמר.
- משרד השיכון פיצה מבקשים שניזוקו מהדחוי באיכלוס הדירות על-ידי השתתפות בדמי שכירות ששולמו על-ידם בתקופת הדחוי.

5118. הפסקות במתן הלוואות על-ידי הבנקים

האפוטיקאיים

חברת הכנסת מ. שחל שאל את שר השיכון ביום ד'  
באדר א' תשל"ו (5 בפברואר 1976):

בידיעה בעתון "דבר", תחת הכותרת "הבנקים האפוטיקאיים הפסיקו לתת הלוואות לזוגות צעירים", מיום 25 בינואר 1976 נאמר כי הבנקים האפוטיקאיים הפסיקו לתת הלוואות לזוגות צעירים מאחר שהאמצעים הכספיים אזלו.

משרד השיכון מפרסם בפירסומיו הרשמיים כי זוג צעיר אשר קיבל הודעה על מספר הנקודות שצבר ועל גודל ההלוואה שהוא זכאי לה רשאי לחתום על חוזה עם מוכר הדירה.

7. האם נכונה הידיעה שקיים סירבול ביורו-קראטי כבד בכל הקשור למכירת 38 דירות אלה, וזו גם סיבה, לפחות במידה מסויימת, לכך שעד היום לא נמכרו כל הדירות?

8. האין זה נכון שבמינהלת קריית-ארבע נרשמו 51 קונים פוטנציאליים ל-38 דירות אלה?

9. האין זה נכון שבקריית-ארבע קיימים רק 3 מפ-עלים ו-19 בתי-מאלכה עם 264 מקומות עבודה בלבד, ולא 600, כפי שמסר ראש הממשלה?

10. האין זה נכון שמתוך 264 מקומות אלה מאו-ישים 140 מקומות, מתוכם 75 על-ידי יהודים?

11. האין זה נכון שמתוך 250 בתי-אב יהודיים הגרים בקריית-ארבע 75 איש מועסקים בתעשיה ועוד 22 איש בבנייה במקום, דהיינו 40% בתעשיה ובנייה-אחוז גבוה מן המקובל במדינה?

12. האין זה נכון שעוד 99 יהודים מועסקים במקום בשירותים, כך שמתוך 250 בתי-אב עובדים כ-200 איש, שהם 80%, במקום בקריית-ארבע?

13. המוכן ראש הממשלה לחקן את הדברים ולמ-סור בהקדם את הנתונים המדוייקים והנכונים?

14. המוכן ראש הממשלה להיענות להזמנתם של תושבי קריית-ארבע לבקר במקום ולהיווכח בעצמו בנעשה בו?

תשובת שר השיכון א. עופר:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לשאלתה של חברת הכנסת יהודה בן-מאיר מס' 4851, שהועברה אלי על-ידי ראש הממשלה, הנני מתכבד להשיב: ראה תשובתי מיום 13 בינואר 1976 על השאלות מס' 4741 של חברת הכנסת אהרן אפרת, ומס' 4749 של חברת הכנסת אליעזר רונן.

5072. ליקויי בנייה ברחוב פת בירושלים

חברת הכנסת א. אבטבי שאל את שר השיכון ביום א'  
באדר א' תשל"ו (2 בפברואר 1976):

תושבי שכונת-פת בירושלים טוענים שליקויי בנייה חמורים בשכונתם החדשה לא תוקנו, וחלק מן הבנייה בוצע בניגוד לחיכנון, ללא רשיון מתאים, ובניגוד לפרטי החוזה שנחתם עמם.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

א. הנבדקו הטענות של תושבי שכונת פת?

ב. אם כן — מה מצא משרדו בבדיקה זו?

ג. אם אכן נמצאו הטענות מבוססות, האם עושה משרדו לתיקון המעוות?

תשובת שר השיכון א. עופר:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

בכל האתר של רחוב פת היה משרד השיכון קשור רק בעבודה שהמליץ לפני מינהל מקרקעי ישראל על הקצאת הקרקע לחברות שבנו במקום. החברות בנו על אחריות, וההתקשרות עם הדיירים והאיכלוס נעשו על-ידן. הפיקוח של משרדנו היה על המחיר בלבד.

לאור הנ"ל לא היה מקום לבדוק את טענות הדי-רים.

דירות בשכירות חודשית למשך שלוש שנים, כשבידם אופציה לרכישת הדירות.

במסגרת תכנית זו נקלטו במחוז הדרום כמה עשרות מורים לקראת שנת הלימודים הנוכחית. לכל המורים המעוניינים לעבור לערי הפיתוח יש במקומות דירות.

5181. ביצוע התכנית "בנה ביתך" בירחם

חבר הכנסת י. דרניצקי (יודין) שאל את שר השיכון ביום י"א באדר א' תשל"ו (12 בפברואר 1976):

נמסר לי כי בביקור האחרון בירחם הבטחת לפעול לזירוז הבנייה על-פי התכנית "בנה ביתך" וכי הבטחת גם לסייע בשיפור תנאי הדיור למורים במקום. אבקש להשיב לי:

מתי יש בדתך לפעול לביצוע ההבטחות הנ"ל?

תשובת שר השיכון א. עופר:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)  
בזמן הקרוב תופעל התכנית כפי שהבטחת.

5203. העדר מרכז קניות בשכונת תל-כביר בתל-

אביב-יפו

חבר הכנסת ב. מואב שאל את שר השיכון ביום ט"ז באדר א' תשל"ו (17 בפברואר 1976):

נמסר על-ידי תושבי תל-כביר, כ-2,000 נפשות ממפוני יפו ועולים חדשים, כי לרשותם שלוש חנויות מכולת בלבד, ואין שירותים קהילתיים לנוער ולמבוגרים.

שאלתי הן:

1. איזו חברה בנתה את שיכוני תל-כביר?

2. האם משרד השיכון, במסגרת עבודות או קרקע לבניית שיכונים לרשות חברות קבלניות, מתנה זאת בתכנון ובפיתוח של האזור?

3. מי אחראי להעדר מרכז קניות ושירותים קהילתיים בשכונת תל-כביר?

תשובת שר השיכון א. עופר:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. משרד השיכון והחברות "שיכון ופיתוח", "שיכון עובדים" ו"רסקא".

2. בתכנון שהוכן לשכונה נלקחו בחשבון כל הצרכים הציבוריים לשכונה וגם הוקצו מגרשים למטרה זו. האחריות לבניית מוסדות הציבור היא על עיריית תל-אביב-יפו. בשכונה נבנו 2 בתי-ספר יסודיים ובית-ספר דתי של הורס העצמאי. כן נבנו: 2 מעונות-יום של אירגון אמהות עובדות; 9 גני-ילדים עירוניים; בית-נוער זמני; מרפאה של קופת-החולים של ההסתדרות הכללית. בקירבת מקום קיימים 2 בתי-נוער מפוראים ומועדון קהילתי.

3. המגרש המיועד לבניית מרכז מסחרי נמסר על-ידי משרד השיכון לחברת "שיכון עובדים". בשנת 1970 נבנה השלב הראשון של המרכז המסחרי, ובו 13 חנויות. עקב צו לפיקוח על הבנייה לא הותר לבנות בשכונה חנויות נוספות. לאחרונה קיימו העירייה וההסתדרות מגעים עם רשות השיכון הגדולות לשם הקמת סופרמארקט במקום, אך אף לא אחת מהרשות לא הסכימה לקבל על עצמה את הקמתו.

זוגות צעירים שחתמו על חוזים עם מוכרי דירות נאלצו להפיר אותם.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

א. האם הפרטים שפורסמו במאמר נכונים?

ב. אם כן — מדוע הופסקה העברת הכספים לבנקים למשכנתאות כשביל הזוגות הצעירים אשר בקשו תיהם להלוואות אושרו על-ידי המשרד לשנת הכספים 1975/76?

ג. מה עומד משרד השיכון לעשות כדי לאפשר לזוגות צעירים אשר בקשותיהם אושרו, ואשר חתמו כתוצאה מכך על חוזים לקניית דירה, לעמוד בהחייבותיהם?

תשובת שר השיכון א. עופר:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

א. הבנקים האפוזיטיביים לא חדלו לבצע הלוואות. מדי פעם מתעוררים קשיים בביצוע הלוואות מכספי הבנקים בשל ההיקף הניכר של הלוואות אלה. בשנת 1975 ביצעו הבנקים מאמצעים להלוואות בסך 165 מיליון לירות.

ב. לא הופסקה העברת כספים לבנקים, ומשרד השיכון מעביר את כספי הסיוע במסגרת תקציבו המאושר. כאמור, הקשיים היו קשורים בביצוע מכספי הבנקים ולא מכספי תקציב.

ג. בדרך הקשיים האלה גקבע ככלל כי ניתנת עדיפות גבוהה ומיידית לכל מקרה שהעיקוב, מטעם כלשהו שאינו קשור במשכן עצמו, בביצוע ההלוואה עלול לגרום נזקים למשכן שהתחייב כלפי צד שלישי על סמך הלוואה שהובטחה לו במסגרת אחת מתכניות הסיוע.

5151. הקצאת דירות למנהלים, אנשי מפתח במערכת החינוך במחוז הדרום

חבר הכנסת ש. לוין שאל את שר השיכון ביום ט' באדר א' תשל"ו (10 בפברואר 1976):

בשיחה עם י. ש., שנתפרסמה ב"הד החינוך", חוברת י"ז מיום 15 בינואר 1976, אמר מר עזריאל ניצני, מנהל מחוז הדרום במשרד החינוך והתרבות, שצדק למשך מורים להוראה בדרום יש לעזור להם בדיוור.

לדבריו, לא הצליחו עד כה לשכנע את משרד השיכון להקצאות דירות לכמה עשרות מנהלים במחוז הדרום, שהם אנשי מפתח במערכת החינוך.

אבקש להשיב לי:

א. האם הדברים נכונים?

ב. אם כן — מה הסיבה לחוסר היענותו של משרד השיכון לבקשות אלו?

ג. האם הנך מוכן להורות על התחשבות מיוחדת בצרכי השיכון של מנהלים ומורים באזור הדרום?

תשובת שר השיכון א. עופר:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

במסגרת תכנית הסיוע לעובדים לערי פיתוח הוקצו דירות למורים ולמנהלים בעיריית הפיתוח במחוז הדרום. למורים ולמנהלים שעברו לגור בישובים אלה הוצעו דירות לפי תנאי הסיוע של התכנית, לרבות

## 5214. בנייה פרטית בימים

חבר'ה הכנסת ע. אמוראי שאל את שר השיכון ביום ט"ז באדר א' תשל"ו (17 בפברואר 1976):

ל־350 הדירות הראשונות שאושרו להקמה בימים נמצאו קונים. תכנית משרד השיכון לבנייה בימים בשנת 1976 היא של 200 דירות נוספות בלבד, וזאת כנראה עקב מגבלות תקציביות וצרכים הפרוטים על פני הארץ כולה. מאידך גיסא חלה החלשה בולטת בהתחלות הבנייה של קבלנים פרטיים במרכז הארץ. לאור הידיעות בדבר הביקוש המוגבר והצלחת מכירת הדירות הראשונות בימים, אודה לכבודו אם יודיעני:

1. האם הוצע לקבלנים פרטיים לגשת לבנייה, מאמצעיהם שלהם, בימים?
2. אם לא — האם מוכן להסביר מדוע?
3. האם הוצע למתיישבים פוטנציאליים לבנות בתיהם בימים בכוחות עצמם, בקרקע שהמינהל יקצה להם לצורך זה, בתנאים המקובלים עליו באזורי פי-תוח?
4. אם התשובה ליג' שלילית, האם מוכן כבוד השר להורות על קביעת הסדר שכזה?

תשובת שר השיכון א. עופר:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה חיובית. הוצע לשני קבלנים שיבנו באופן פרטי, וטרם ניתנו תשובות סופיות.
3. התשובה חיובית. בשבועות הקרובים תפורסם תכנית 100 יחידות דיור במסגרת "בנה ביתך". לפיה המועמדים יבנו את ביתם בעצמם.

## 5255. תלונות על סדרי מכירת דירות על-ידי

"שיכון ופיתוח"

חבר'ה הכנסת מ. שחל שאל את שר השיכון ביום כ"ג באדר א' תשל"ו (24 בפברואר 1976):

מתוך תלונות שהתקבלו במועצה הישראלית לצרכנות מסתבר שבמקומות שונים בארץ מחתימה חברת "שיכון ופיתוח" קוני דירות על טופס בקשה לרכישת דירה ומקבלת את רוב הכסף בעד הדירה מבלי לחתום על חוזה עם הרוכש, מבלי להתחייב על זמן כל שהוא לביצוע הבנייה ומבלי למלא אחרי חוק מכר דירות (אין נותנים מיפרט טכני ואין מבטחים את כספי הקונה). לדוגמה: בחיפה, רמת-הדר, בית 155, דירה 20 — הלל מרדכי;

בתל-אביב, שכונת-גיורא, אור-יהודה, בית 43, דירה 11, קומה ג' — קרולין ודוד שלוהה.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

א. האם התלונות האלה נכונות?

ב. אם כן — מה ברעת כבודו לעשות בנדון?

תשובת שר השיכון א. עופר:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

א. משתכנים חותמים עם חברת "שיכון ופיתוח" לישראל בע"מ על בקשה לרכישת דירה מרצונם החפשי כאשר ידוע להם כי לא ניתן לחתום על חוזה רכישה בגלל העדר אפשרות לקבוע את תאריך סיום הבנייה.

ב. בהתאם לחוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות) חובת ההבטחה רק עם חתימת חוזה המכר.

## 5256. פתרונות דיור לזוגות צעירים בראש-העין

חבר'ה הכנסת א. לבנבראון שאל את שר השיכון ביום כ"ג באדר א' (24 בפברואר 1976):

הנני שואל:

1. מה הן התכניות של משרד השיכון לפתרון בעיות הדיור לזוגות צעירים בראש-העין?

2. מה נבנה בשנתיים האחרונות על-ידי משרד השיכון בראש-העין?

מה התכניות לשנים הבאות?

תשובת שר השיכון א. עופר:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. 180 זוגות צעירים נרשמו לתכנית מספטמבר 1974 ועד 15 בפברואר 1976. מתוך 180 זוגות צעירים אלה קיבלו 11 זוגות צעירים דירות בשכירות; 13 זוגות צעירים רכשו דירות מיד-שנייה ו-44 זוגות צעירים התקשרו לדירות-אמסיה. סך-הכל ניתנו איפוא 68 פתרונות. נותרו 112 זוגות צעירים שעדיין לא נפתרה בעיית דיורם. יש עוד 23 דירות-אמסיה, שתהינה מר-כנות לאיכלוס בזמן הקרוב. עוד 25 דירות מיד-שנייה תימסרנה בקרוב בשכירות לזוגות צעירים הזכאים לכך בהתאם לניקוד. 64 הזוגות הצעירים הנותרים יצטרכו לממש את זכויותיהם באמצעות רכישת דירות מיד-שנייה, בישוב, או רכישות מכל סוג שהוא מחוץ לישוב.

החל ב-1 באפריל 1976 יפתח משרד השיכון בתכנית סיוע חדשה לזוגות צעירים ולפיה תינתן לכל זוג צעיר שצבר מ'0 — 1,390 נקודות הלוואה בשיעור 80,000 לירות. זוגות צעירים שיצברו 1,400 נקודות ויותר יקבלו הלוואה בסך 90,000 לירות או, לחלופין, דירה בשכירות סוציאלית או סובסידיה בשכר דירה כלכלי.

2. משרד השיכון בנה בשנתיים האחרונות בראש-העין 69 יחידות דיור לזוגות צעירים פלוס 51 יחידות דיור להטבת תנאי דיור.

כיום אני בונים ברצועת החוף רק למפוני שכונות עוני ולעולים.

## 5290. הבטחת גישה נוחה לכיסאות-נכים למוסדות

ציבור ולבתי-מגורים

חבר'ה הכנסת מ. פעיל שאל את שר השיכון ביום כ"ד באדר א' תשל"ו (25 בפברואר 1976):

בעקבות קובלנות שהגיעוני מטעם מספר לא מועט של נכים הרתוקים לכיסאות גלגלים אבקש מאת כבודו להשיב לי על השאלות הבאות:

א. באיזו מידה מקפיד משרדך על ביצוע התקנה כי בכל מוסדות הציבור בארץ תוסדר גישה נוחה לעגלות נכים, מבלי שיוזקקו לסיוע של אנשים אחרים בטיפוס על מדרגות?

ב. מה המצב כיום בעניין זה ומה מתכונן משרדך לפעול בעתיד?

ג. באיזו מידה מקפיד משרדך על ביצוע תקנה מקבילה הנוגעת לגישת עגלות נכים אל המעליות של הבתים הפרטיים?

### תשובת שר השיכון א. עופר :

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)  
מוסדות ציבור, המתוכננים עתה על-ידי משרד השיכון, מתוכננים בהתאם לתקנות הקיימות בקשר להסדרי גישות לנכים.

ועדה פנימית במשרד השיכון מטפלת בעיבוד טיטות הנחיות לסידורים המתאימים לנכים בדירות מגורים. הוועדה תסיים את עבודתה תוך 3 חודשים.

### 5291. עיכוב במימוש הלוואות לרכישת דירה

חבר הכנסת י. ז. אמיר שאל את שר השיכון ביום כ"ד באדר א' תשל"ו (25 בפברואר 1976):

בימים אלה פנו אלי מספר ניכר של זוגות צעירים מאזור הדרום בעניין הקפאת הלוואות, שהם זכאים להן, עקב קשיים תקציביים שהמשרד נתון בהם. נראה שהבנקים נצטוו לא לשחרר את ההלוואות האמורות לפני חודש אפריל שנה זו.

כידוע לכבודו, זוגות צעירים אלה, שאושרה להם ההלוואה ממשרד השיכון, התחייבו בדרכים שונות בעיקר קוטר רכישה עם מוסדות בניה, ציבוריים ופרטיים. לאור האמור לעיל הנני מבקש להשיב לי:

א. האם אין בהקפאת מימוש ההלוואות, אף לתקופת זמן קצרה, לסכך זוגות צעירים אלה בביצוע חוזים עם הגורמים שהתקשרו עמם?

ב. מדוע מאשרים בכלל זכאות מבלי להודיע מראש על תאריך מדויק של שיחרור ההלוואה?

ג. ההלוואה המאושרת מגיעה לעתים לשיעור 95% מעלות הנכס. האם זוגות צעירים אלה אינם עלולים להסתבך בהפרת חוזה ולשאת בנזקים חמורים ביותר?

ד. מה מתכוון כבודו לעשות בכדי להורות על שיחרור ומימוש ההלוואות המאושרות לזוגות הצעירים ולמנוע מהם עגמת-נפש והתמרמרות מיותרת?

### תשובת שר השיכון א. עופר :

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

א. בעיית ביצוע ההלוואות שאושרו למשתכנים זכאים נוגעת להלוואות שמקורן בכספי הבנקים. בגלל היקפן הניכר של הלוואות אלה (לזוגות צעירים בלבד 165.0 מיליון לירות בשנת 1975) מתעוררים מדי פעם בבנק זה או זה קשיי ביצוע.

ב. הואיל וקשיים אלה נתעוררו רק ברביע האחרון של שנת 1975 לא מצא משרד השיכון צורך להגביל את קצב הביצוע, מתוך הנחה כי הקשיים הם בני-חלוף, ואמנם הנחה זו מתאמת.

ג. שיעור הסיוע של 95% נוגע להלוואות במימון תקציבי, ובאלה לא היו עד כה קשיי ביצוע אלא במקרים בודדים, ואף בעיות אלה הוסדרו. לא ידוע על נזקים שנגרמו למשתכנים זכאים בגלל עיכובים בביצוע ההלוואות.

ד. הוריתי ליחידות הנוגעות בדבר במשרדי לתת עדיפות גבוהה ומיידית לכל מקרה שמטעם כלשהו שאינו קשור במשתכן עצמו חל עיכוב בביצוע ההלוואה, העלול לגרום נזקים למשתכן שהתחייב כלפי צד שלישי על סמך ההלוואה שהובטחה לו במסגרת אחת מתכניות הסיוע.

5337. עיכוב בהשלמת הדירות בשכונת רמות בירושלים  
חבר הכנסת ד. זכין שאל את שר השיכון ביום א' באדר ב' תשל"ו (3 במארס 1976):

בעתונות נמסר כי בשל משגים של משרד השיכון נמנע מ-52 זוגות צעירים להיכנס לדירות חדשות שרכשו בשכונת רמות בצפון ירושלים. משרד השיכון הבטיח להם כי הבנייה תושלם עד ג' בתמוז 1973, אולם בשל קשיים כספיים שהקבלן המועסק על-ידי המשרד נקלע אליהם מתעכבת השלמתה.

הסתבת בהשלמת הבניין עלולה לפגוע בעיקר בחיילים משוחררים, הזכאים עד מארס 1976 להגדלת המשכנתאות שלהם בשיעור 20%, בתנאי שעד לתאריך זה יחתמו על חוזה לרכישת דירה. אולם משרד השיכון מסרב לחתום עמם על החוזה כיוון שעדיין לא ברור מתי תושלם הבנייה.

אבקש להשיב לי:

א. האם הידיעות הנ"ל נכונות?

ב. אם כן — האם הוסקו מסקנות גאותות כלפי האחרים. לכך?

ג. אילו אמצעים עומד השר לנקוט כדי שאף לא אחד מהמשתכנים לא ייפגע, לפחות כספית, בשל רשלנות משרדו?

### תשובת שר השיכון א. עופר :

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

א. הידיעות נכונות בחלקן.

ב. הוסקו מסקנות כלפי האחרים לכך.

ג. משרד השיכון יפצה, עד סכום של 500 לירות לחודש, תמורת קבלות, משתכנים שהתגוררו בתנאי שכירות עקב האיחור בכניסה לדירות החדשות.

5338. הקריטריונים למתן הלוואות לשיכון לזוגות צעירים

חבר הכנסת ב. מואב שאל את שר השיכון ביום א' באדר ב' תשל"ו (3 במארס 1976):

1. מתי עודכנו לאחרונה הקריטריונים להלוואות לשיכון לזוגות צעירים?

2. מתי יפרסם משרד השיכון את הקריטריונים המעודכנים?

3. האם יש הגבלה במספר נקודות הזכאות לזוגות צעירים שהם סטודנטים, בסעיף ההכנסות של בני-הזוג, או הזכאות נקבעת לפי שיעור ההכנסה בלבד?

4. אם התשובה לשאלה 3 חיובית, מדוע לא פורסמו הגבלות אלו?

### תשובת שר השיכון א. עופר :

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. באוגוסט 1975.

2. בחודש יוני הקרוב.

3. סך כל הניקוד משקף את מצבו החברתי-כלכלי של הזוג. הניקוד בסעיף ההכנסה הוא רק אחד המרכיבים בסך כל הניקוד של הזוג, ומהווה 30%. הניקוד בסעיף ההכנסה מחושב לפי סך כל ההכנסות ברוטו של שני בני-הזוג. לזוגות שהכנסתם היא זמנית, כמו סטודנטים, תלמידי ישיבה, מתמחים, חיילים בשירות סדיר וכו',

התיפעול של המפעל שילם הציבור בדרך נוספת את ההפסדים במחירי הדירות."

אודה לכבודו אם ישיב לי :

1. בכמה ניתן להויל את מחירי הדירות אילמלא המכס והמס שהוטלו על ברזל לבנייה ?

2. האם יש למשרד השיכון עמדה ביחס לחומת המכס והמס המעלים את מחירי הברזל לבנייה ?

תשובת שר השיכון א. עופר :

( לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול )

1. על טונה של ברזל יבוא מוטלים מסים והיטל בטחון המגיעים ל-1.850 לירות. יחידת דיור מבניית משרד השיכון מכילה כ-2 טונות ברזל. מכאן שהמסים מעלים את המחיר של יחידת דיור ב-3,700 לירות ליחידת דיור, שהם כ-4% ממחיר הבנייה.

2. מאחר שהפלדה המיובאת משמשת לא רק לבנייה הציבורית, לא מצא משרד השיכון מקום לבקש הורדה של חומת המכס והמס.

הי"ר ש. ז. אברמוב :

סיימנו את סדר-היום לישיבה זו. הישיבה הבאה מחר בשעה 11:00. ישיבה זו נעולה.

מחושב הניקוד בסעיף ההכנסה על-פי ההכנסה, אך בכל מקרה לא יותר מ-300 נקודות, המקבילות להכנסה של 1,901—2,200 לירות, שווה ההכנסה הממוצעת במשק על-פי נתוני הלשכה המרכזית לסטאטיסטיקה. משפחות שבהן הבעל איננו עובד מקבלות גם הן לא יותר מ-300 נקודות.

4. העניין מפורסם. ראה חוברת ההסבר לזוגות צעיריים, עמ' 16.

5398. הורדת חומת המכס והמס המוטלים על ברזל לבנייה

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר השיכון ביום ח' באדר ב' תשל"ו (10 במארכ 1976):

ב"מעריב" מיום ג' באדר ב' תשל"ו (5 במארכ 1976) נמסר על הייצור הבלתי-רווחי והכושל של קריית-הפלדה, אשר כתוצאה ממנו "מכס ומס גדלים והולכים הוטלו על ברזל לבנייה, שכן שני המפעלים, ההתכה והעי" רגול, המשיכו לייצר והיה צורך להגן על תוצרתם. . . כדי להגן על תוצרת המפעל, ברזל לבנייה, שמחירו היה מעל למחירי השוק בעולם, הוטל מכס על היבוא. התוצאה: הבנייה התייקרה. נוסף על הסיבוסדים וכיסוי הפסדי

הישיבה נסתיימה בשעה 20:22.